

Labās prakses vadlīnijas iepirkumiem IT jomā

Papildināta versija 3.03 30/07/2014

Saturs:

1	Priekšvārds	5
2	Iepirkuma plānošana	5
2.1	Iepirkuma priekšmets	5
2.1.1	Jaunas informācijas sistēmas izstrāde	6
2.1.2	Esošas informācijas sistēmas papildinājumi	6
2.1.3	Kombinētie iepirkumi	10
2.1.4	Standarta programmatūras licenču iegāde	11
2.1.5	Standarta programmatūras uzturēšana	12
2.1.6	Pēc Pasūtītāja prasībām izstrādātas lietojumprogrammatūras vai standartprogrammatūras pielāgojumu (<i>Custom development</i>) uzturēšana.....	13
2.2	Iepirkuma finansējuma avots	13
2.3	Iepirkuma priekšmeta realizācijas nepieciešamību nosaka normatīvais akts	14
2.4	Pasūtītāja spējas izstrādāt iepirkuma tehnisko specifikāciju	14
2.5	Pasūtītāja pieejamie resursi projekta organizēšanai.....	14
2.6	Projekta realizācijas metodikas izvēle	16
2.6.1	Ūdenskrituma metode	16
2.6.2	Agile metodika	17
2.6.3	Riski, pielietojot Agile metodiku.....	18
2.7	Iepirkuma plānošanas modelis	19
2.8	Līguma veida izvēle.....	19
2.8.1	Fiksētas cenas līgums.....	19
2.8.2	Mainīgās cenas līgums	20
2.8.3	Kombinētas apmaksas līgumi	22
3	Tehniskā specifikācija	23
3.1	Tehniskā specifikācija, kura satur tikai biznesa prasības.....	23
3.1.1	Biežāk sastopamās problēmas:	24
3.2	Augstas detalizācijas prasības	26
3.2.1	Biežāk sastopamās problēmas:	26
3.3	Tehniskās specifikācijas, kuras satur funkcionālās un darbības prasības.....	27
3.3.1	Funkcionālās prasības.....	27
3.3.2	Darbības prasības:	27
3.3.3	Organizatoriskās prasības.....	28
3.3.4	Biežāk sastopamās problēmas	29
3.4	Tehniskās specifikācijas ar „vaļējām” prasībām (mainīgās cenas līgums).....	33
4	Iepirkuma metodes izvēle	34
4.1	Iespējamie risinājumi.....	34
4.2	Atklāts konkurss	35

4.3	Slēgts konkurss	35
4.4	Sarunu procedūra ar paziņojuma publicēšanu (Publisko iepirkumu likuma 62.pants) 36	
4.4.1	Iesniegti neatbilstoši piedāvājumi (62.panta pirmās daļas 1.punkts)	36
4.4.2	Pakalpojuma raksturs neļauj pietiekami precīzi paredzēt līguma izpildei nepieciešamās prasības (62.panta 1.daļas 2.punkts)	36
4.5	Sarunu procedūra bez uzaicinājuma publicēšanas (PIL 63.pants)	37
4.5.1	Iepriekš izsludinātam atklātam, slēgtam konkursam nav iesniegti piedāvājumi vai pieteikumi kandidātu atlasei (63.panta 1.daļas 1.punkts).....	37
4.5.2	Sarunu procedūra, pamatojoties uz izņēmuma tiesībām (63.panta 1.daļas 2.punkts) 37	
4.5.3	Ārkārtas apstākļi (63.panta 1.daļas 3.punkts)	38
4.5.4	Sarunu procedūra ar metu konkursa uzvarētājiem (63.panta 3.daļa)	38
4.5.5	Nepieciešami papildu pakalpojumi (63.panta 4.daļas 1.punkts)	38
4.6	Metu konkurss.....	39
5	Atlases prasības	40
5.1	Atbilstība profesionālās darbības veikšanai.	40
5.2	Prasības finansiālajam stāvoklim.....	40
5.2.1	Prasības finanšu apgrozījumam.....	40
5.2.2	Prasības pašu kapitālam	41
5.3	Prasības profesionālajām un tehniskajām spējām	42
5.3.1	Informācija par būtiskākajiem sniegtajiem pakalpojumiem	42
5.3.2	Vadošā personāla izglītība vai profesionālā kvalifikācija.....	43
5.4	Atbilstības novērtēšana	47
5.4.1	Pretrunu nepārbaudīšana.....	47
5.4.2	Apakšuzņēmēju vai personu grupas dalībnieku kvalifikācijas neatzīšana.....	47
5.4.3	Atsauksmes saturs	48
6	Prasības tehniskajam piedāvājumam.	48
7	Vērtēšanas kritēriji	50
7.1	Vizzemākās cenas kritērijs	50
7.2	Saimnieciski visizdevīgākā piedāvājuma kritērijs	50
7.2.1	Piegāžu vai līguma izpildes termiņi.....	50
7.2.2	Ekspluatācijas izmaksas un citas izmaksas, to efektivitāte.....	51
7.2.3	Servisa līmenis	51
7.2.4	Estētiskais un funkcionālais raksturojums.....	51
7.2.5	Tehniskās priekšrocības.....	52
7.2.6	Piegāžu drošība.....	52
7.2.7	Citi ar līguma priekšmetu saistīti faktori.....	53
7.2.8	Prototipa novērtējums	53

7.2.9	Cenas un darbietilpības vērtējums.....	54
8	Līgumi un vispārīgās vienošanās.....	55
8.1	Līguma priekšmets.....	55
8.2	Līguma summa un maksājumu kārtība.....	56
8.3	Darbu pieņemšanas – nodošanas kārtība	56
8.4	Ieviešana ekspluatācijā, izmēģinājuma ekspluatācija	57
8.5	Izmaiņu/papildinājumu pasūtīšana	57
8.6	Autortiesības	58
8.7	Līguma grozījumi	60
8.8	Līgumsodi un zaudējumi.....	62
8.9	Garantijas	63
8.10	Projekta pārvaldība	64
9	Līgumi un vispārīgās vienošanās, izmantojot Agile metodiku.....	64
9.1	Līguma priekšmets.....	64
9.2	Darbu veikšanas metodika	64
9.3	Apmaksas noteikumi	66
10	Pēcvārds	66

1 Priekšvārds

Šis dokuments ir vadlīnijas informācijas tehnoloģiju jomas publisko iepirkumu veikšanai un ir orientēts uz programmatūras izstrādes iepirkumiem.

Vadlīnijas izstrādātas Latvijas informācijas un komunikācijas tehnoloģijas asociācijas (LIKTA) IT pārvaldības un labās prakses darba grupā, piedaloties Iepirkumu uzraudzības biroja (IUB) Metodoloģijas departamenta speciālistiem, Latvijas atvērta koda asociācijas (LATA) un publiskā sektora pasūtītāju pārstāvjiem.

Vadlīnijas atjaunotas atbilstoši Publisko iepirkumu likuma grozījumiem, kā arī jaunākajai judikatūrai.

Vadlīnijas veidotas saskaņā ar Publisko iepirkumu likuma redakciju ar izmaiņām, kuras stājas spēkā ar 2014.gada 01.janvāri, ņemot vērā IUB iesniegumu izskatīšanas komisijas lēmumus, pirmspārbažu atzinumus, kā arī Centrālās finanšu un līgumu aģentūras atzinumus par iepirkumu procedūrām.

Vadlīnijas kā informatīvs materiāls ir paredzētas publiskā sektora pasūtītājiem, kuri organizē programmatūras izstrādes vai informācijas sistēmu uzturēšanas iepirkumus. Lūdzam ņemt vērā, ka šīm vadlīnijām ir rekomendējošs raksturs un to piemērošana jebkurā gadījumā ir jāsamēro ar pasūtītāja vajadzībām, konkrētā iepirkuma mērķi un aktuālo situāciju.

Šajā vadlīniju versijā īpašs uzsvars ir likts uz spējās programizstrādes metodiku pielietojumu un iepirkuma īpatnībām (vadlīniju 8.sadaļa), kā arī uz iepirkuma līguma (fiksētas cenas līgums, mainīgas cenas līgums) pielietojuma īpatnībām..

2 Iepirkuma plānošana

Jāņem vērā, ka informācijas tehnoloģiju iepirkumi savas specifikas dēļ ievērojami atšķiras no citiem iepirkumiem, līdz ar to arī profesionālas iepirkumu nodaļas (departamenta) esamība iestādē ne vienmēr garantē veiksmīgu iepirkuma realizāciju, jo tam bez kompetences iepirkumu vadības jomā ir nepieciešamas arī zināšanas informācijas tehnoloģiju nozarē. Protams, nav universālas receptes, kā nodrošināt veiksmīgu IT projekta realizāciju, tomēr virkni tipisku kļūdu iespējams novērst, pareizi plānojot IT ieviešanas projektu.

Veiksmīgs iepirkums sākas ar iepirkuma plānošanu. Plānojot iepirkumu, svarīgi noskaidrot atbildes uz sekojošiem jautājumiem:

- Kāds ir iepirkuma priekšmets?
- Vai iepirkuma finansēšanai ir paredzēts piesaistīt Eiropas Savienības fondu vai citu ārvalstu finanšu instrumentu līdzekļus?
- Vai iepirkuma priekšmeta realizācijas nepieciešamību nosaka normatīvais akts?
- Vai Pasūtītājs ir spējīgs patstāvīgi nedefinēt prasības iepirkuma priekšmetam?
- Vai Pasūtītāja rīcībā ir pietiekami resursi IT iepirkuma administrēšanai un personāls, kurš spēj vadīt IT izstrādes un ieviešanas projektu?
- Vai izstrādājamā informācijas sistēma darbosies patstāvīgi, vai būs nepieciešama informācijas apmaiņa ar citām informācijas sistēmām?
- Kāda būs projekta realizācijas metodika?

2.1 Iepirkuma priekšmets

Tipisks iepirkuma priekšmets IT iepirkumos ir viens no sekojošiem:

- Jaunas informācijas sistēmas izstrāde;
- Esošas informācijas sistēmas papildinājumi (atsevišķi papildus moduļi vai esošo moduļu papildinājumi);
- Esošas informācijas sistēmas uzturēšana.
- Kombinētie iepirkumi – Sistēmas un tehniskā nodrošinājuma piegāde vai ārpakalpojums, kurš ietver sistēmas izstrādi, ieviešanu un darbināšanu;
- Standarta programmatūras licenču iepirkums.
- Atsevišķi ar informācijas sistēmu izstrādi saistīti pakalpojumi: informācijas sistēmas izstrādes kvalitātes uzraudzība, pasūtītāja atbalsts izstrādes procesā, projekta vadības atbalsts, informācijas sistēmas funkcionālā, drošības vai veiktspējas testēšana, sistēmas drošības un darbināšanas procedūru izstrāde, ekspertīze, novērtēšana un citi konsultāciju pakalpojumi.

2.1.1 Jaunas informācijas sistēmas izstrāde

Jaunas sistēmas izstrādes gadījumā Pasūtītājs ir ierobežots tikai ar savu pašlaik izmantojamo IT infrastruktūru (arī tad tikai gadījumos, ja jaunās sistēmas darbināšanai ir mērķtiecīgi izmantot esošos Pasūtītāja IT resursus – serverus (atbilstoši, arī operētājsistēmas) un Pasūtītāja rīcībā esošo datu bāzes programmatūru vai izstrādātās aplikācijas (arī tikai tādos gadījumos, ja ir pieejami brīvi servera resursi, lai izmantotu esošās operētājsistēmas un datu bāzu licences). Arī gadījumā, ja nepieciešams integrēt jauno sistēmu esošā risinājumā, jāapsver esošo sistēmu attīstības stadija – vai tās ir aktuālas, vai tās jau ir novecojušas un ar vienu jaunu sistēmu pilnībā vai daļēji iespējams aizstāt jau eksistējošo sistēmu funkcionalitāti. Šādā gadījumā pasūtītājam ir jāizvērtē savas iespējas precīzi definēt izstrādājamās sistēmas prasības un jāizvēlas vēlamā izstrādes metodika. Gadījumā, ja pasūtītāja rīcībā nav pietiekamu resursu sistēmas izstrādes projekta definēšanai un projekta vadībai, nepieciešams apsvērt nepieciešamību iegādāties konsultāciju pakalpojumus.

2.1.2 Esošas informācijas sistēmas papildinājumi

Šādā gadījumā Pasūtītājam vispirms ir jāprecizē, kāds ir esošas informācijas sistēmas tiesiskais statuss: kas ir autora mantisko tiesību īpašnieks, vai papildināmajai sistēmai ir spēkā esošas izstrādātāja garantijas saistības.

2.1.2.1 Autortiesības

Programmatūrai, kura iegādāta kā gatavs produkts (tipiskie piemēri – dokumentu vadība, finanšu un personāla uzskaitē, resursu pārvaldība, pretvīrusu aizsardzības risinājumi), pastāv ļoti liela iespēja, ka Pasūtītāja rīcībā esošā programmatūra ir aizsargāta ar autora mantiskajām tiesībām. Vairumā gadījumu tam ir ekonomiskais pamats – izmaksas tipveida produkta izstrādei ievērojami pārsniedz izmaksas, kādas nepieciešamas konkrēta klienta vajadzībām pielāgotas programmatūras (*custom development*) izstrādei, savukārt risināmie uzdevumi vairumā gadījumu ir tipiski, tādēļ uzņēmēji veic investīcijas produkta izstrādē, kuru atpirkšanās ir saistīta ar iespējami lielāku produkta izplatību. Tomēr arī autora mantiskās tiesības uz konkrētu programmatūru nav absolūtas. Autortiesību subjekta tiesības ir ierobežotas ar Autortiesību likuma 29. un 30.pantu.

Saskaņā ar 29.panta 1.daļu, „Ja līgumā nav paredzēts citādi un datorprogrammas izmantošanas tiesības iegūtas likumīgi, tās reproducēšanai, tulkošanai, adaptēšanai vai jebkādai citādai pārveidošanai un šo darbību rezultātu reproducēšanai nav nepieciešama īpaša autortiesību subjekta atļauja, ja vien šīs darbības (arī kļūdu labošana) ir nepieciešamas datorprogrammas lietošanai paredzētajam mērķim.”

Līdz ar to, datorprogrammas pārveidošana (t.i., Autortiesību likuma 15.panta otrās daļas 5.punktā noteikto autora izņēmuma tiesību ierobežojums) ir pieļaujama, vienlaicīgi pastāvot sekojošiem apstākļiem:

- Licences līgumā vai līguma par programmatūras izstrādi nav noteikts aizliegums

personai, kura ieguvusi datorprogrammas lietošanas tiesības, veikt datorprogrammas koda reproducēšanu, tulkošanu, adaptēšanu vai cita veida pārveidošanu (jāņem vērā, ka šādi aizliegumi parasti ir ietverti komerciāli izplatāmu programmaproduktu licencēs);

- Datorprogrammas reproducēšana, tulkošana, adaptēšana vai cita veida pārveidošana nepieciešama datorprogrammas lietošanai paredzētajam mērķim.

Tādējādi, likumdevējs Autortiesību likuma 29.pantā ir noteicis datorprogrammas likumīgam lietotājam vispārīgas tiesības veikt programmatūras pārveidošanu, ja tā ir nepieciešama programmatūras lietošanas mērķim, ja vien līgumā par programmatūras izmantošanas tiesību iegūvi nav paredzēts citādi un izmaiņas programmatūrā, ja tā ir aizsargāta ar tās izstrādāja autora mantiskajām tiesībām, ir iespējams ietvert konkursa vai atklātas sarunu procedūras iepirkuma priekšmetā tikai tādos gadījumos, ja izpildās visas šīs prasības:

- Līgumā, ar kuru nodotas programmatūras izmantošanas tiesības, nav noteikti ierobežojumi programmatūras koda reproducēšanai, tulkošanai, adaptēšanai vai pārveidošanai (īpaši jāpārbauda gadījumā, ja līgums slēgts par standartprogrammatūras piegādi);
- Izmaiņu veikšana izriet no programmatūras lietošanas mērķa. (Gadījumā, ja tehniskajā specifikācijā (ja programmatūra iegādāta publiskā iepirkuma procesā) ir definēts programmatūras iegādes mērķis nodrošināt konkrētu pasūtītāja funkciju atbalstu, šāds traktējums ir iespējams, tomēr praktiski vienmēr pastāvēs tiesiskā nenoteiktība – vai, slēdzot līgumu par datorprogrammas iegādi, līdzīgi paredzēja šādu lietošanas mērķi vai lietošanas režīmu).
- Izmaiņu veikšana programmatūrā nav pretrunā ar autora darbu normālas izmantošanas noteikumiem un nepamatoti neierobežo autora likumīgās intereses (Autortiesību likuma 18.panta otrā daļa). Attiecībā uz programmatūru, autora likumīgās intereses, kuras likums aizsargā, ir tiesības pārveidot programmatūru, lai nodrošinātu tās atbilstību jaunām prasībām, tādējādi gūstot peļņu (kas īpaši attiecas uz standartproduktiem vai programmatūru, kuras sastāvā ir standarta komponentes, piemēram, lietvedības sistēma un tās pielāgojumi konkrēta pasūtītāja vajadzībām, kā arī gadījumiem, kad ar darba autoru noslēgts līgums par izstrādātās programmatūras uzturēšanu), savukārt darba izmantošanas normāli noteikumi katrā gadījumā ir izskatāmi individuāli.

Autortiesību likuma 30.panta 1 daļa nosaka sekojošu autora mantisko tiesību ierobežojumu: *„ja bez datorprogrammas koda reproducēšanas vai tā formas mainīšanas nav iespējams iegūt vajadzīgo informāciju, lai panāktu neatkarīgi radītas datorprogrammas sadarbību ar citām datorprogrammām.”* Šis autortiesību ierobežojums ir saistīts ar sekojošiem nosacījumiem:

- 1) attiecīgās darbības veic persona, kas likumīgi ieguvusi tiesības izmantot datorprogrammas kopiju;
- 2) sadarbības panākšanai vajadzīgā informācija iepriekš nav bijusi viegli pieejama;
- 3) šīm darbībām ir pakļautas tikai tās datorprogrammas daļas, kas vajadzīgas sadarbības panākšanai.”

Tomēr jāņem vērā, ka šis pants ietver norādi uz koda reproducēšanas vai tā formas mainīšanas mērķi - informācijas, lai panāktu neatkarīgi radītas datorprogrammas sadarbību ar citām datorprogrammām, iegūšanu, līdz ar to šis izņēmums pats par sevi dod tiesības izpētīt un iepazīties ar programmatūru, kā tas izriet no Direktīvas par datorprogrammu tiesisko aizsardzību (91/250/EEK) 6.panta 1.punkta „Dekompilācija”, kurš nosaka: „Tiesību īpašnieka atļauja nav vajadzīga, ja koda pavairošana un tā tulkošana

saskaņā ar [Direktīvas] 4. panta a) un b) punktu ir obligāti vajadzīga, lai iegūtu informāciju, ar ko panākt neatkarīgi radītas datorprogrammas savstarpēju izmantojamību ar citām programmām, ar noteikumu, ka ievēroti šādi nosacījumi:...”

Vispārīgās tiesības veikt programmatūras pārveidošanu izriet no Autortiesību likuma 29.panta, tomēr saskarnes izstrādes gadījumā Autortiesību likuma 30.pants uzskatāms par konkrēto normu, līdz ar to jāņem vērā papildus ierobežojumi:

- Izmaiņas nepieciešamas sadarbības nodrošināšanai ar citām neatkarīgi radītām datorprogrammām;
- Modifikācijai tiek pakļautas tikai tās sistēmas daļas, kuras tieši nepieciešamas sadarbības nodrošināšanai
- Šādas saskarnes nav izstrādājis autortiesību subjekts (šādā gadījumā noteikti uzskatāms, ka sadarbības panākšanai nepieciešamā informācija ir bijusi pieejama un tiek aizsargāta autora likumīgās intereses, līdz ar to nav pamata autortiesību ierobežojumam).

Autora mantisko tiesību aizskārums nebūs arī tādos gadījumos, ja licences līgumā ir tieši atrunātas Pasūtītāja tiesības veikt izmaiņas piegādātajā programmatūrā vai uzdot šādu izmaiņu veikšanu trešajām personām. Šādi gadījumi var būt labs risinājums gadījumos, ja piegādātājs izstrādājamā programmatūrā izmanto savas izstrādātās standartkomponentes (tādējādi izņēmuma licences nodošana pasūtītājam nav tiesiski iespējama), savukārt risinājums tomēr ir pietiekami individuāls, lai to nevarētu tiražēt kā standartproduktu, līdz ar to uz šādu risinājumu nevar attiecināt parastos uzturēšanas noteikumus.

Ja papildināmā programmatūra ir aizsargāta ar autortiesībām un uz konkrēto iepirkumu neattiecas augstākminētie izņēmumi, Pasūtītājam jāpiemēro sarunu procedūra, npublicējot paziņojumu par līgumu (Publisko iepirkumu likuma (turpmāk – PIL) 63.panta pirmās daļas 2. punkts¹) vai 8².panta sešpadsmitā daļa, ja paredzamā līgumcena nesasniedz 42 000 euro.

Būtiski: ja līgumā, saskaņā ar kuru iegādāta programmatūra, nav noteikts autortiesību regulējums, spēkā ir autortiesību prezumpcija, kura nosaka, ka autora mantiskās tiesības pieder autoram. Bieži šāda situācija gadās ar „vēsturiskām” jeb tā sauktajām mantojuma (*legacy*) sistēmām, tādēļ veicot iepirkumus par šādu sistēmu papildināšanu, Pasūtītājam jāizvēlas tāda iepirkuma procedūra, kura neaizskar autora mantiskās tiesības (sarunu procedūra bez paziņojuma publicēšanas vai pilnīga sistēmas pārstrāde).

2.1.2.2 Esošas sistēmas izstrādātāja garantijas saistības

Gadījumā, ja autora mantiskās tiesības uz piegādāto programmatūru ir Pasūtītājam, bet ir spēkā programmatūras piegādātāja garantijas saistības uz izstrādāto programmatūru, ir šķēršļi atklātas procedūras piemērošanai – gadījumā, ja kāda trešā persona izmaina programmatūras kodu, ir ļoti grūti pierādāms, kā vainas dēļ programmatūra nedarbojas kā paredzēts.

Tajā pašā laikā nav pamatota prasība, lai papildinājumu izstrādātājs uzņemtos garantijas saistības, jo tas ietver arī atbildību par cita izstrādātāja pieļautajām kļūdām, līdz ar to šāda prasība iepirkuma nolikumā ir apstrīdama. Turklāt, šāda prasība nav vēlama arī no darbietilpības un izmaksu viedokļa. Proti, garantijas saistību pārņēmējam būs jāiegulda resursi uzturamās sistēmas pirmkoda un dokumentācijas izpētei.

Kā viena no iespējām, lai nodalītu kļūdas, kuras radušās pielāgojumu izstrādes procesā no

¹ Sabiedrisko pakalpojumu sniedzēju iepirkumu likuma 11.panta trešās daļas 3.punkts

klūdām, kuras jau eksistējušas papildināmajā (sākotnējā) programmatūrā, ir programmatūras rezerves kopiju izgatavošana pirms izmaiņu realizācijas. Šādā gadījumā iepirkuma līgumā ir jāatrunā, ka kļūdas, kuras bijis iespējams atkārtot sākotnējās programmatūras versijā, kura atjaunota no rezerves kopijas, ir uzskatāmas par kļūdām, kuras jānovērš iepriekšējās sistēmas izstrādātājam, savukārt, ja šādas kļūdas nav izdevies atkārtot sākotnējā programmatūrā, tad to novēršana ir pielāgojumu izstrādātāja atbildība. Protams, arī šādos gadījumos kļūdas cēloni ir iespējams apstrīdēt, bet šādas apstrīdēšanas iespēja ir ļoti zema. Lai varētu realizēt šādu atbildības nodalīšanu, Pasūtītājam ir nepieciešams nodrošināt testa vidi, kurā ir iespējams atjaunot programmatūras versiju no rezerves kopijas. Tomēr šādu atbildības nodalīšanu ir iespējams realizēt tikai tādos gadījumos, ja spēkā esošajā līgumā nav noteikts, ka piegādātāja garantijas saistības zaudē spēku, ja Pasūtītājs vai trešā persona veic izmaiņas programmatūrā (t.i., formāls iemesls, kurš nav saistīts ar faktisko koda izmaiņu rezultātu).

2.1.2.3 Pirmkods un sistēmas dokumentācija

Arī gadījumā, ja Pasūtītājam nav juridisku šķēršļu nodot programmatūras uzturēšanu trešajām personām (t.i., Pasūtītājam ir vai nu izņēmuma licence uz programmatūru, vai programmatūras izstrādātāja atļauja veikt programmatūras modifikācijas), jebkura izmaiņu izdarīšana trešo personu izstrādātā programmatūrā ir iespējama, ja izmaiņu veicējam ir pieejama programmatūras dokumentācija un dokumentēts pirmkods. Gadījumā, ja sākotnējā programmatūras izstrādes līgumā nav fiksēts pasūtītāja pienākums nodot programmatūras pirmkodu un aktualizēto dokumentāciju (diemžēl, ļoti bieži sistēmas dokumentācija Pasūtītājam tiek iesniegta kopā ar programmatūras nodošanu, bet vēlākie papildinājumi un izmaiņas garantijas saistību realizācijas ietvaros nav dokumentētas), veicot iepirkumu par esošas programmatūras uzturēšanu, praktiski nav iespējams izvairīties no situācijas, kurā iepriekšējam programmatūras izstrādātājam ir priekšrocības. Vienīgais līdz šim identificētais iespējamais problēmas risinājums ir atļaut ieinteresētajiem piegādātājiem iepazīties ar programmatūras pirmkodu un veikt atgriezenisko izpēti (*reverse engineering*) vai uzdot veikt šādu atgriezenisko izpēti un izstrādāt pietiekamu sistēmas dokumentāciju, pretējā gadījumā praktiski nebūs iespējams izvairīties no pamatota iesnieguma par nevienlīdzīgu attieksmi pret pretendentiem.

Tomēr šāds risinājums, kaut arī risina Pasūtītāja problēmas no publisko iepirkumu viedokļa, rada ievērojamas problēmas ar uzlabojamās (papildināmās) sistēmas drošību – iepazīstoties ar informācijas sistēmas uzbūvi, iespējams radīt nopietnus sistēmas drošības apdraudējumus. Tādēļ iepazīšanos ar papildināmās sistēmas uzbūvi un pirmkodu ir atļaujams veikt tikai personām, kuras parakstījušas līgumu par konfidencialitātes saistībām. Lai vēl vairāk minimizētu riskus, kurus rada nekontrolēta informācijas noplūde, šādos gadījumos rekomendējam izmantot slēgtu konkursu vai sarunu procedūru, publicējot paziņojumu par līgumu.

Attiecībā uz sistēmas pirmkoda nodošanu, pasaules praksē eksistē koda deponēšanās sistēma, kura paredz piegādātāja pienākumu deponēt programmatūras pirmkodu, lai tas būtu pieejams programmatūras maksātnešpējas vai biznesa pārtraukuma gadījumā. Līdzīgi Ministru kabineta 2013.gada 02.jūlija instrukcijas Nr.7 „Ārvalstu finanšu instrumentu finansētu civiltiesisku līgumu izstrādes un slēgšanas instrukcija valsts tiešās pārvaldes iestādēs” 152.punktā noteikts: „Līgumā paredz nosacījumus, atbilstoši kuriem pasūtītājs iegūst un kļūst tiesīgs izmantot programmatūras pirmkodu un citas intelektuālā īpašuma tiesības, ja tas ir nepieciešams, lai pasargātu pasūtītāju pret riskiem, kas tam rodas piegādātāja maksātnešpējas vai likvidācijas dēļ.”

Šis pirmkoda nodošanas gadījums ir specifisks un attiecas uz gadījumiem, kad pasūtītājam pirmkods netiek nodots (t.i., autora mantiskās tiesības pilnībā saglabājās programmatūras

izstrādātājam), bet, pastāvot specifiskiem nosacījumiem – izstrādātāja maksātspējas gadījumā vai gadījumā, ja izstrādātājs pārtraucis programmatūras uzturēšanu, Pasūtītājs ir tiesīgs saņemt programmatūras pirmkodu un ir tiesīgs veikt programmatūras modifikācijas.

2.1.2.4 Sistēmas dzīvescikla stadija

Vēl viens aspekts, kurš pasūtītājam jāizvērtē pirms esošas sistēmas papildinājumu izstrādes iepirkuma, ir uzlabojamās sistēmas dzīvescikla stadija. Būtiskākie aspekti šajā ziņā ir tehnoloģiskā platforma (vai ir pieejami uzturēšanas pakalpojumi, vai ir pieejami speciālisti, kuri pārzina šo platformu, vai esošā platforma ir pielāgota jaunākajām tendencēm aparatūras izmantošanā, piemēram, virtualizācijas risinājumu iespējamība), sistēmas atbilstība biznesa procesiem (t.i., cik radikālas pārmaiņas jāveic, vai ar sistēmas papildinājumiem tiks sasniegts vēlams rezultāts un netiks degradēta sistēmas ātrdarbība vai drošība), nepieciešamie finanšu ieguldījumi – vai sistēmas uzlabojumu izmaksas nepārsniegs jaunas sistēmas izstrādes izmaksas (it īpaši gadījumos, ja esošā sistēma ir aizsargāta ar autora mantiskajām tiesībām).

2.1.3 Kombinētie iepirkumi

Atkarībā no Pasūtītāja informācijas sistēmu izstrādes un uzturēšanas politikas ir iespējami dažādi kombinētu iepirkumu varianti:

2.1.3.1 Sistēmas un tehniskā nodrošinājuma (gatava risinājuma) piegāde

Risinājuma piegāde ir iespējama gadījumos, ja Pasūtītājam nav būtiskas atkarības no citām izmantojamām informācijas sistēmām – nav paredzēta pilnīga vai daļēja esošo serveru vai standartprogrammatūras izmantošana jaunās programmatūras darbināšanā, neeksistē citi iemesli, kuru dēļ Pasūtītājam jāizvēlas konkrēti risinājumi.

Vienlaicīga tehniskās infrastruktūras – aparatūras un standartprogrammatūras – iegāde minimizē Pasūtītāja riskus tādēļ, ka šādā gadījumā par risinājuma veikspēju un bojājumpieciecību ir atbildīgs piegādātājs. Šādos gadījumos piegādātājs nevar atsaukties uz Pasūtītāja iegādātās aparatūras neatbilstību piedāvātā risinājuma prasībām, tāpat arī pieņemams, ka programmatūras piegādātājs neizvirzīs neadekvāti augstas prasības sistēmas darbināšanai nepieciešamajai tehniskajai infrastruktūrai.

Šādu iepirkumu gadījumā ir iespējami ieinteresēto piegādātāju iesniegumi par to, ka programmatūras izstrādātājam nav kompetences tehnisko resursu piegādē, ka ir nepamatoti apvienoti pēc būtības dažādi iepirkuma priekšmeti, tomēr šādi iesniegumi, ja vien iepirkuma priekšmets kādā no tā sastāvdaļām (programmatūras izstrāde vai aparatūras piegāde) nav raksturots ar konkurenci ierobežojošiem nosacījumiem, parasti netiek apmierināti, jo programmatūras izstrāde, tāpat kā datortehnikas piegāde, pēc būtības nav ekskluzīvi pakalpojumi.

Vēl viena būtiska šāda iepirkuma veida priekšrocība ir tā, ka samazinās slēpto izmaksu risks (t.i., kādā no risinājuma stadijām nepieciešamas papildus programmatūras licences, papildus aparatūra), kā arī nav iespējami strīdi par risinājuma darbības traucējumu iemesliem (atrunas par nepietiekamām aparatūras jaudām u.c.)

2.1.3.2 Sistēmas izstrāde (uzturēšana) un izmītināšana kā ārpakalpojums.

Šāds risinājums iespējams, ja Pasūtītājam ir autora mantiskās tiesības uz informācijas sistēmu, informācijas sistēma tiek darbināta uz tehniskajiem resursiem, kuri nav Pasūtītāja īpašumā un Pasūtītājs var pietiekami precīzi definēt sistēmas funkcionālās prasības un nepieciešamo servisa līmeni.

Šādā gadījumā Pasūtītājam nav tiesību norādīt, ar kādiem rīkiem un metodēm piegādātājam ir jānodrošina pakalpojuma sniegšana, tas ir katra konkrētā piegādātāja izvēles jautājums.

Galvenais risks šāda veida iepirkumā ir tas, ka piegādātājam, kurš sniedzis pakalpojumu

konkrētam Pasūtītājam, būs priekšrocības pret citiem piegādātājiem, bet šo risku ir iespējams minimizēt, ņemot vērā 2.1.2.3. sadaļā sniegtās rekomendācijas.

Veicot šādu iepirkumu, rekomendējam slēgt līgumu uz maksimāli ilgu termiņu, jo iepirkuma procedūra ir sarežģīta un laikietilpīga, bez tam, risinājuma darbināšanai nepieciešamās aparatūras cena jebkurā gadījumā būs ierēķināta ārpakalpojuma cenā (protams, iespējams vērtēt atlikušo vērtību, par kādu pasūtītājs var nopirkt un nepieciešamības gadījumā arī izvietot un uzturēt šādu aparatūru), līdz ar to paredzot ilgāku termiņu, samazināsies izmaksu daļa par aparatūras nomu.

Ņemot vērā izmaksu kāpumu riskus, līgumcena šādā gadījumā nevar tikt noteikta negrozāma – jāparedz apstākļi, kuri ietekmē pakalpojuma pašizmaksu un kuru izmaiņu gadījumā var strauji mainīties līdzēju pušu ekonomiskais līdzsvars. Šādi pakalpojuma cenu veidojošie apstākļi var būt elektroenerģijas tarifs, nodokļu izmaiņas, vidējā darba alga nozarē. Norāde uz minētajiem apstākļiem, kas var ietekmēt līgumcenas izmaiņas, jāietver iepirkuma dokumentācijā iekļautajā līguma projektā un iepirkuma līgumā, vienlaikus atrunājot līgumcenas pārskatīšanas kārtību – cik reizes tā var tikt pārskatīta, cik lielas var būt pieļaujamās izmaiņas. Tomēr jāņem vērā, ka šāda cenas pārrēķināšanas kārtība nevar tikt piemērota gadījumā, ja iepirkums tiek finansēts no ārvalstu finanšu instrumentiem, jo šādos iepirkumos cenas pārskatīšana nav pieļaujama².

2.1.3.3 „Mākoņa” pakalpojumi (Software as a service).

Mākoņskaitļošana vai mākoņdatošana ir tendence, kura strauji attīstās, izmantojot skaitļošanas jaudas, kuras koncentrētas datu centros un pieejamas, izmantojot tīmekli. No iepriekšējā sadaļā aprakstītā sistēmas izstrādes, izmitināšanas un uzturēšanas ārpakalpojuma šis iepirkuma priekšmets atšķiras ar to, ka tiek pirkti cita veida pakalpojums – tiešsaistes piekļuve un informācijas sistēmas resursu izmantošana. Pagaidām šādi pakalpojumi publiskajā sektorā nav plaši izplatīti, tomēr privātais sektors pasaulē šādus pakalpojumus izmanto līdz 50% no visām uzņēmuma aplikācijām, savukārt 82% no Internet lietotājiem ir sociālajos tīklos (klasisks „mākoņa” risinājums), arī jaunākā biroja programmatūra (Office 365) ir mākoņa risinājums, tādēļ sagaidāms, ka jau tuvākajā laikā programmatūras produkti arvien plašāk tiks piedāvāti kā „mākoņa” pakalpojums.

Mākoņa pakalpojuma gadījumā, plānojot iepirkumu, ir jāizskata datu drošuma un aizsardzības jautājumi:

- 1) Vai pakalpojuma sniedzējs nodrošina pietiekamu informāciju par datu centru izvietojumu un datu aizsardzības procedūrām;
- 2) Vai pakalpojuma sniedzējs izmanto klienta datus tikai pakalpojuma sniegšanai?
- 3) Kāds ir nodrošinātais aizsardzības līmenis, kādi ir šī līmeņa pierādījumi (piemēram, neatkarīgs audits);
- 4) Vai dati var tikt nodoti trešajām pusēm vai uz trešajām valstīm.

2.1.4 Standarta programmatūras licenču iegāde

Iegādājoties programmatūras standarta licences, vispirms jānoskaidro, vai šādas licences nav iespējams iegādāties elektronisko iepirkumu sistēmā (Pasūtītājiem, kuri ir tiešās valsts pārvaldes iestādes vai pašvaldības un pašvaldību iestādes, ir pienākums izmantot centralizēto elektronisko iepirkumu sistēmu³, savukārt pārējiem pasūtītājiem ir iespējams izmantot elektronisko iepirkumu sistēmu brīvprātīgi).

² 2013.gada 2.jūlija Ministru kabineta instrukcija Nr.7 „Ārvalstu finanšu instrumentu finansētu civiltiesisku līgumu izstrādes un slēgšanas instrukcija valsts tiešās pārvaldes iestādēs”, 54.punkts. Adrese Internetā: <http://likumi.lv/doc.php?id=258253>

³ Publisko iepirkumu likuma 16.panta piektā – septītā daļa

2013.gada 17.decembra Ministru kabineta noteikumu Nr.1517 „Centralizēto elektronisko iepirkumu noteikumi” 1.pielikumā norādīts elektronisko iepirkumu sistēmā pieejamo preču un pakalpojumu grupu saraksts. Pašlaik šajā pielikumā ir iekļauta operētājsistēmas programmatūra, serveru standarta programmatūra, un biroja programmatūra, lietvedības un grāmatvedības programmatūra, bet, plānojot iepirkumu, nepieciešams pārliecināties, vai paredzamais iepirkuma priekšmets nesatur šādu programmatūru. To iespējams izdarīt elektronisko iepirkumu sistēmas portālā www.eis.gov.lv⁴. E-kataloga izmantošana nav obligāta gadījumā, ja pasūtītājs var nodrošināt preču vai pakalpojumu iegādi par zemāku cenu vai nepieciešamā prece vai pakalpojums E-katalogā nav pieejams, bet šādā gadījumā pasūtītājam jārikojas atbilstoši PIL 16.panta sestās daļas noteikumiem.

Rekomendējam pasūtītājiem, kuri iegādājas risinājumu, kura ietvaros pretendenti var piedāvāt dažādas standartprogrammas komponentes, iepirkuma nolikumā norādīt, ka Pasūtītājs var neiegādāties standarta programmatūru vai aparatūru, ja to iespējams iegādāties ar centralizēto iepirkumu institūcijas starpniecību e-kataloga sistēmā par lētāku cenu, kā pretendenta piedāvātā, pretējā gadījumā veidosies situācija, kurā Pasūtītājs pārkāpj normatīvo aktu.

Vēl viena būtiska nianse, kura jāņem vērā, iegādājoties standarta programmatūru – licences līgumi vairumā gadījumu ir standarta līgumi un tos praktiski neviens standarta programmatūras piegādātājs nemaina. Izņēmums varētu būt Latvijas ražotāji, tomēr arī šajā gadījumā jāņem vērā, ka autora mantiskās tiesības pasūtītājam nodotas netiks.

2.1.5 Standarta programmatūras uzturēšana

Standarta programmatūras uzturēšana ir maksas pakalpojums, kura ietvaros ražotājs apņemas piegādāt programmatūras papildinājumus, nodrošināt konsultācijas un atlaides pārejai uz jaunāku programmatūras versiju. Dažādiem standartprogrammatūras veidiem uzturēšanas pakalpojumu apjoms var atšķirties, tāpat atšķirīgas ir arī cenas. Iepirkuma veids šajā gadījumā ir atkarīgs no tā, vai uzturēšanas pakalpojumu tirgū piedāvā pats ražotājs vai ražotāja ekskluzīvs pārstāvis, vai to dara vairāki autorizēti ražotāja pārstāvji, kuru vidū ir iespējama konkurence, tajā skaitā dažādi pievienotās vērtības pakalpojumi. Pirmajā gadījumā (ja konkurence nav iespējama) iepirkums ir sarunu procedūra bez paziņojuma par līgumu, otrajā gadījumā (ja ir vairāki ražotāja pārstāvji, kuri tirgū brīvi konkurē) – slēgts vai atklāts konkurss vai sarunu procedūra, publicējot paziņojumu par līgumu.

Pieprasot standartprogrammatūras uzturēšanu vienā iepirkumā ar programmatūras piegādi, jāņem vērā, ka var tikt piegādāta arī atvērtā pirmkoda programmatūra, kurai nav noteikts ražotājs, tāpat arī nav noteiktu uzturēšanas saistību. Šādā gadījumā uzturēšanas saistības jāprasa uzņemties programmatūras piegādātājam.

Bieži, iegādājoties uzturēšanas pakalpojumu, tiek noteiktas prasības, kuras nenodrošina konkrētās programmatūras ražotājs, līdz ar to pastāv augsts risks, ka sniegtie pakalpojumi atšķirsies no pieprasītajiem, respektīvi, iepirkuma līgums faktiski netiks pilnībā izpildīts. Lai izvairītos no šādas situācijas, vēlams pirms iepirkuma veikšanas iepazīties ar konkrētās programmatūras ražotāja uzturēšanas noteikumiem, kuri parasti ir pieejami ražotāju tīmekļa vietnēs.

Jāņem vērā, ka iegādājoties standartprogrammatūru iepirkumos, kuri finansēti ar ārvalstu finanšu instrumentiem, nav pieļaujama prasība nodrošināt programmatūras jaunāko versiju piegādi vai papildinājumu piegādi ES finansējuma gadījumā, jo tās ir uzturēšanas izmaksas un šādas izmaksas netiek attiecinātas. Minētais neattiecas uz drošības ielāpu piegādi, kas ir vērtējama kā garantijas saistības.

⁴ Pašlaik aktuālā adrese programmatūrai ir:

<https://www.eis.gov.lv/Categories/CategoryList.aspx?CategoryId=2572>

2.1.6 Pēc Pasūtītāja prasībām izstrādātas lietojumprogrammatūras vai standartprogrammatūras pielāgojumu (*Custom development*) uzturēšana

Šādi iepirkumi parasti ir sarežģīti, jo esošajam programmatūras uzturētājam (izstrādātājam) ir dabiskas priekšrocības – zināšanas par apsriestajām, bet neieviestajām versijām, tāpat arī pieejama programmatūras testa vide un programmatūras pirmkods, kurš nav pieejams citiem tirgus dalībniekiem un, vairumā gadījumu, drošības apsvērumu dēļ arī netiek nekādā veidā publiskots.

Lai šādā iepirkumā izvairītos no pamatotiem citu tirgus dalībnieku iesniegumiem, Pasūtītājam ir nepieciešams nodrošināt pārējiem tirgus dalībniekiem piekļuvi informācijai par uzturamo programmatūru. Ideālā gadījumā (ja sistēma ir pienācīgi dokumentēta un informācija par sistēmas uzbūvi nevar radīt apdraudējumu sistēmas drošībai un pasūtītāja biznesa interesēm) konkurences priekšrocības var novērst, sniedzot iespēju pārējiem tirgus dalībniekiem iepazīties ar sistēmas dokumentāciju vai nodrošināt piekļuvi testa videi. Tā kā atklātā konkursā pasūtītājs faktiski nekontrolē informācijas izplatību, tad šādā gadījumā rekomendējamā iepirkuma forma ir slēgts konkurss, informāciju izsniedzot tikai atlasītajiem pretendentiem, kuri parakstījuši saistību rakstus par informācijas neizpaušanu. Nākošais būtiskais jautājums ir pakalpojuma raksturs – uzturēšanas pakalpojuma primārais mērķis var būt nodrošināt sistēmas bezklūdu darbību vai nodrošināt sistēmas attīstību (it īpaši tas ir svarīgi, ja sistēmas darbības biznesa prasības ietekmē izmaiņas normatīvajos aktos). Pirmajā gadījumā tas, visticamākais, ir fiksētas cenas līgums (uzturēšanas maksa mēnesī + garantēts salīdzinoši neliels izmaiņu pieprasījumu un konsultāciju pakalpojumu apjoms, kurš var tikt iekļauts fiksētajā mēnešmaksā), otrā gadījumā – mainīgas cenas līgums.

2.2 Iepirkuma finansējuma avots

Liela daļa informācijas sistēmu iepirkumu budžeta līdzekļu nepietiekamības dēļ tiek piesaistīts dažādu starptautisko finanšu instrumentu līdzekļu finansējums – ERAF, Kohēzijas fonda, Norvēģijas vai Šveices finanšu instrumentu finansējums.

Gadījumos, ja tiek izmantoti starptautiski finanšu instrumenti, plānojot iepirkumu, jāņem vērā arī attiecīgo finanšu instrumentu izmantošanu reglamentējošie normatīvie akti. Piemēram, gadījumā, ja projekts tiek finansēts no ERAF 3.2.2.1.1.apakšaktivitātes "Informācijas sistēmu un elektronisko pakalpojumu attīstība", jāņem vērā Ministru kabineta noteikumi 2008.gada 21.jūlija Noteikumi Nr.576 un 2010.gada 10.augusta Noteikumi Nr.766 (pirms piemērošanas lūdzam pārbaudīt aktuālo noteikumu versiju!), kuri nosaka sekojošus specifiskus noteikumus:

- Nepārņemot autora mantiskās tiesības no programmatūras izstrādātājiem, izmaksas būs neattiecināmas (šis nosacījums attiecas tikai uz jaunizstrādāto programmatūru vai tās pielāgojumiem).
- Laika apmaksas darbu īpatsvars (izmaiņu pieprasījumi) ir ierobežots.

Pārējo laika apmaksas darbu īpatsvars (konsultāciju pakalpojumi u.c.) ir ierobežots. Citu finanšu instrumentu realizācijā iespējami citi normatīvie akti, tādēļ pirms konkrēta iepirkuma izsludināšanas nepieciešams apzināt šos normatīvos aktus un identificēt to specifiskās prasības.

Jebkurā gadījumā, ja iepirkuma priekšmets ir saistīts ar ārēju finansējuma avotu, pirms iepirkuma uzsākšanas ir jāpārbauda projekta iesniegumā vai citā līdzvērtīgā dokumentā norādītās sasniedzamās auditējamās vērtības. Ja projekta iesniegums sastādīts ar augstu detalizācijas pakāpi, iespējams finanšu piedāvājuma pozīcijas definēt tāpat, kā definēti sasniedzamie rezultāti projekta iesniegumā. Šādā gadījumā būs vienkāršāk atskaitīties par projekta realizāciju.

Veicot iepirkumus, kurus finansē ārvalstu finanšu instrumenti, īpaša uzmanība jāpievērš

Ministru kabineta 2013.gada 02.jūlija instrukcijai Nr.7 „Ārvalstu finanšu instrumentu finansētu civiltiesisku līgumu izstrādes un slēgšanas instrukcija valsts tiešās pārvaldes iestādēs”. Šo instrukciju vēlam ņemt vērā arī gadījumā, ja pasūtītājs nav valsts tiešās pārvaldes iestāde, bet iepirkums tiek finansēts no ārvalstu finanšu instrumentiem, jo prakse, kura tiek veidota ar šo instrukciju, var tikt ņemta vērā arī kontrolējošo iestāžu pārbaudēs.

2.3 Iepirkuma priekšmeta realizācijas nepieciešamību nosaka normatīvais akts

Noteikti optimālais risinājums valsts informācijas sistēmu izstrādes gadījumos ir vienlaicīga sistēmas prasību analīze un normatīvā akta projekta vai politikas plānošanas dokumenta izstrāde – šādā gadījumā prasības izstrādājamai sistēmai un tās darbību reglamentējošais normatīvais akts būs savstarpēji saskaņoti dokumenti. Ja normatīvais akts ir pieņemts, iepirkuma priekšmeta raksturs izriet no normatīvā akta prasībām un nav maināms bez normatīvā akta izmaiņu iniciēšanas. Būtiski ir ņemt vērā, ka prasības iestādes mājaslapai arī nosaka normatīvais akts - MK 2007.gada 6.marta noteikumi Nr.171 „Kārtība, kādā iestādes ievieto informāciju internetā”⁵⁵.

2.4 Pasūtītāja spējas izstrādāt iepirkuma tehnisko specifikāciju

Viens no svarīgākajiem jautājumiem iepirkumu plānošanā ir Pasūtītājam pieejamo tehniskās specifikācijas izstrādei nepieciešamo resursu identifikācija. Gadījumā, ja Pasūtītāja organizācijā ir patstāvīga struktūrvienība, kura nodarbojas ar informācijas sistēmu attīstības plānošanu, tehniskās specifikācijas izstrādi var veikt šāda struktūrvienība (tomēr šādas specifiskas struktūrvienības ir tikai nedaudzās iestādēs), tāpat pietiekami kvalitatīvu tehnisko specifikāciju var izstrādāt IT departaments, it īpaši esošu sistēmu papildinājumu izstrādes gadījumā.

Gadījumā, ja Pasūtītāja pamatdarbība nav saistīta ar informācijas sistēmu pārvaldību, nepieciešams izvērtēt, vai Pasūtītāja rīcībā ir pietiekami personāla resursi (kuri, tajā pašā laikā ir noslogoti, izpildot savu pamatdarbu), lai varētu izstrādāt tehnisko specifikāciju iepirkumam. Gadījumā, ja šādi personāla resursi nav pieejami, Pasūtītājam pirms informācijas sistēmas iegādes iepirkuma nepieciešams apsvērt konsultāciju pakalpojumu iepirkumu tehniskās specifikācijas izstrādei.

2.5 Pasūtītāja pieejamie resursi projekta organizēšanai

Gadījumā, ja Pasūtītājam nav pieredzes informācijas sistēmu izstrādes iepirkumu organizēšanā, nepieciešams izvērtēt nepieciešamību iesaistīt iepirkuma komisijā IT speciālistu, kurš varētu sniegt atzinumus par iesniegtajiem piedāvājumiem, sniegt atbildes uz ieinteresēto piegādātāju jautājumiem par iepirkuma priekšmetu utt.

Pasūtītājam pirms iepirkuma jānovērtē, vai Pasūtītājam ir pietiekama kapacitāte projekta realizācijai – projekta vadības resursi, biznesa kompetence, testēšanas resursi.

Projekta vadība: IT projektu vadība ir specifiska projektu vadības disciplīna, līdz ar to projekta vadītājam nepieciešamas gan zināšanas projekta vadībā, gan vispārējas zināšanas informācijas tehnoloģijās, tāpat nedrīkst ignorēt apstākli, ka piegādātājam ir lielāka pieredze šādu projektu ieviešanā, līdz ar to pastāv liela iespēja, ka projekta realizācijas gaitu diktēs piegādātājs, kas ne vienmēr ir izdevīgi Pasūtītājam).

Biznesa kompetence: šī kompetence gandrīz vienmēr ir iekšējais resurss, kurš pārzina konkrēto darbības jomu, kuru paredzēts atbalstīt, izstrādājot sistēmu. Plānojot projekta ieviešanu, jāņem vērā, ka šiem darbiniekiem būs jāpiedalās intervijās, jāveic prasību dokumentu vai prototipu caurskate, jāsniedz novērtējums, vai izstrādātā sistēma atbilst visām prasībām.

Testēšanas resursi: sistēmas funkcionālo testēšanu ir mērķtiecīgi organizēt ar

⁵⁵ Iespējams, šo normatīvo aktu nepieciešams mainīt, jo tas faktiski pieprasa 7x24 pieejamību.

pasūtītāja iekšējiem resursiem (darbiniekiem, kuri lieto sistēmu), savukārt drošības un veikspējas testēšanu rekomendējam pasūtīt kā ārpalpojumu, jo šo uzdevumu veikšanai ir nepieciešama specifiska pieredze, kā arī specifiska programmatūra.

Gadījumā, ja Pasūtītājs ir izvēlējies konsultantu piesaisti iepirkuma tehniskās specifikācijas sagatavošanā, vēlams šiem pašiem konsultantiem uzdot arī konsultēšanu iepirkuma procesā un līguma izpildes kvalitātes kontrolē (autoruzraudzību), ja šāds konsultants nav izvēlēts, iespējams paredzēt arī iepirkumus projekta vadītāja vai ekspertu pakalpojumu iegādei.

Vienlaikus jāņem vērā, ka nevienā no minētajiem projekta posmiem konsultanti nedrīkst darboties kāda konkrēta piegādātāja interesēs. Ekspertiem jāparaksta PIL 23.panta trešajai daļai atbilstošs apliecinājums.

2.6 Projekta realizācijas metodikas izvēle.

Izvēloties projekta realizācijas metodiku, pamata izvēle ir starp divām pieejām – „ūdenskrituma metodi” un spējo programmizstrādi (populārākā ir *Agile* metode, tādēļ turpmāk šī metožu kopa tiks apzīmēta ar „*Agile*”)

2.6.1 Ūdenskrituma metode

Vēsturiski šī metode ir noteicošā programmatūras izstrādē. Metodikas pamatā ir princips, ka vispirms jādefinē pasūtītāja prasības, pēc tam atbilstoši pasūtītāja prasībām jāizstrādā sistēmas projektējums un tikai pēc projektējuma saskaņošanas tiek uzsākta programmatūras izstrāde. Šis process var tikt dalīts sīkākos posmos, tomēr arī šādā gadījumā katrai izstrādes kārtai ir raksturīga šī secība. Vēsturiski šāds modelis izrietēja no skaitļošanas jaudu pieejamības, kā arī kompetentu programmēšanas speciālistu deficīta.

2.6.1.1 Ūdenskrituma metodes priekšrocības

- **Prognozējams rezultāts.** Ja izstrādes laikā neradīsies negaidītas problēmas, pasūtītājs, visdrīzāk, saņems to, kas norādīts tehniskajā specifikācijā. Līdz ar to šāda metodika ir ļoti parocīga fiksētās cenas līguma izmantošanai (kas parasti arī tiek izmantots iepirkumos).
- **Paredzama un plānojama Pasūtītāja resursu iesaiste.** Ūdenskrituma metodika paredz prasību specifikācijas izstrādi projekta pirmajā posmā, līdz ar to Pasūtītāja „biznesa” resurss ir iesaistīts tieši šajā posmā, nākamā iesaiste ir izstrādātā produkta pieņemšana. Tādējādi, Pasūtītāja biznesa lietotāji ir mazāk iesaistīti izstrādes procesā.
- **Precīza dokumentācija un izsekojamība.** Viens no ūdenskrituma metodes pamatiem ir precīza dokumentācija, līdz ar to (teorētiski) visi pieņemtie lēmumi ir izsekojami un identificējami.
- **Salīdzinoši vienkāršāka iepirkuma procedūra.** Realizējot projektu pēc ūdenskrituma metodes, pretendenta finanšu piedāvājums tiek iesniegts par visu prasību kopumu, līdz ar to piedāvājumi ir vienkāršāk salīdzināmi, tāpat ir vairāk izmērāmu elementu, kurus iekļaut vērtēšanā.

2.6.1.2 Ūdenskrituma metodes galvenie riski

- **Sarežģīta un dārga kļūdu novēršana.** Gadījumā, ja analīzes fāzē, fiksējot pasūtītāja prasības, kāda no prasībām tiek nepareizi izprasta vai interpretēta, šādu problēmu vairumā gadījumu atklāj tikai pie programmatūras testēšanas, kad veikt izmaiņas jau ir sarežģīti un dārgi. Līdz ar to bieži tiek ieviestas sistēmas, kuru funkcionalitāte nav līdz galam optimizēta.
- **Problēmas mainīgās vides dēļ.** Ūdenskrituma metode neparedz citu mehānismu, kā reaģēt uz ārējās vides izmaiņām, kā izmaiņu vadības mehānisms. Līdz ar to, ja kāda sistēmu ietekmējoša ārēja faktora izmaiņas iestājas brīdī, kad pabeigts projektējums, iestājas papildus izmaksas (jo sākotnēji prasības specificētas korekti un projektējums atbilst prasību specifikācijai), līdz ar to šādas izmaiņas ir uz pasūtītāja rēķina.
- **Sarežģīta izvērtēšanas procedūra.** Izvērtējot iesniegtos dokumentus, pasūtītājam nepieciešama augsta kompetence, lai novērtētu, vai piedāvātais risinājums ir optimāls, vai nē. Pie tam, nepieciešama gan specifiska biznesa kompetence, gan IT kompetence, līdz ar to ir augsts risks, ka tehniskā specifikācija tiks pieņemta formāli vai bez vajadzīgās iedziļināšanās. Savukārt, novērtēt sistēmas projektējumu vairumā

gadījumu var tikai IT speciālists, nevis biznesa speciālists, līdz ar to pastāv augsts risks, ka realizācija nebūs optimāla.

- **Līguma būtisku grozījumu risks.** Jebkura izmaiņa Pasūtītāja vajadzībās atstāj ietekmi uz sākotnējo tehnisko specifikāciju. Līdz ar to, jebkura prasības izmaiņa ir jānovērtē, atbilstoši PIL 67¹ panta noteikumiem. Gadījumā, ja kāda prasība tiek izslēgta, jānovērtē tās finanšu ietekme (ko izdarīt, ja finanšu piedāvājums nav sadalīts pa atsevišķām prasībām vai nav pievienota darbietilpības metodika, ir gandrīz neiespējami).

2.6.2 Agile metodika

Agile metodika pēc savas būtības paredz darbu apjoma precizēšanu un konkretizēšanu izstrādes laikā, katra posma beigās nododot ekspluatācijā nelielu sistēmas daļu, kuras prioritāte projektā ir visaugstākā, līdz ar to iepirkuma priekšmets tiek precizēts darbu izpildes gaitā (jāņem vērā noteikumi attiecībā uz iepirkuma līguma grozījumiem – darba apjoma precizējumi nevar būt tādi, kuru ietekmē mainās ekonomiskais līdzsvars, varētu piedalīties citi pretendenti vai būtu iespējams izvēlēties citu piegādātāju) atbilstoši Pasūtītāja noteiktajām prioritātēm un, ja to metodiski pareizi izpilda, nodrošina ļoti labus projekta rezultātus.

Agile metodika ir optimāla gadījumos, kad Pasūtītājam nav resursu precīzas tehniskās specifikācijas sastādīšanai, darbu apjoms ir atkarīgs no ārējiem apstākļiem, precīza darbu apjoma, rīku un platformas izvēlei ir nepieciešams veikt pētījumus (piemēram, tīmekļa vietnes vai elektroniska pakalpojuma izstrāde, kur nepieciešama pasūtītāja biznesa vajadzību identifikācija, lietotāju mērķgrupu identifikācija, aptaujas, prototipu lietojamības izvērtēšana un tikai pēc tam iespējams veidot optimālu tīmekļa vietnes vai elektroniskā pakalpojuma izstrādi⁶), kā arī standartproduktu ieviešanas projekti, kur tehniskās specifikācijas sastādīšanai ir nepieciešamas specifiskas zināšanas par konkrēto produktu, kuru pasūtītājam parasti nav.

2.6.2.1 Agile metodes priekšrocības

- **Garantija pabeigt projektu plānotajā laikā un iekļauties budžetā.** Agile metodika paredz dinamisku prasību prioritāšu pārplānošanu, lai termiņā un budžetā realizētu tās prasības, kurām ir visaugstākā prioritāte un kuru realizācija ir iespējama (t.i., nav atkarības no apstākļiem, par kuriem skaidri zināms, ka tie neiestāsies);
- **Ātri sasniežami rezultāti** un iespēja paātrināti nodot ekspluatācijā sistēmas daļas. Agile metodika paredz, ka katra izstrādes posma (sprinta) rezultāts ir strādājoša programmatūra, līdz ar to posmi ir īsi un pārskatāmi un nav apgrūtināta rezultātu salīdzināšana ar sākotnējām prasībām;
- **Iespēja dinamiski precizēt sākotnējās prasības un savlaicīgi veikt korektīvas darbības;** Šī iespēja rodas no tā, ka darbu uzdevums tiek definēts izstrādes procesā, līdz ar to iespējams izvairīties no tehniski nerealizējamām vai neadekvāti dārgām prasībām;
- **Cieša sadarbība starp izstrādātāju un pasūtītāju, uzlabota projekta darba kultūra.** Agile pamatprincips ir sadarbība starp pasūtītāju un piegādātāju, lai sasniegtu optimālu rezultātu;
- **Iespējama maksimāli efektīva pieejamo līdzekļu izmantošana** (t.i., izstrāde var tikt plānota, lai par pieejamo finansējumu sasniegtu maksimālo rezultātu);

⁶ *User centred design* metodika. Šī metodika atbilst standartam *ISO 13407:1999 Human-centered design process for interactive Systems*⁷ 2012.gada 21.jūnija likums „Grozījumi Publisko iepirkumu likumā”

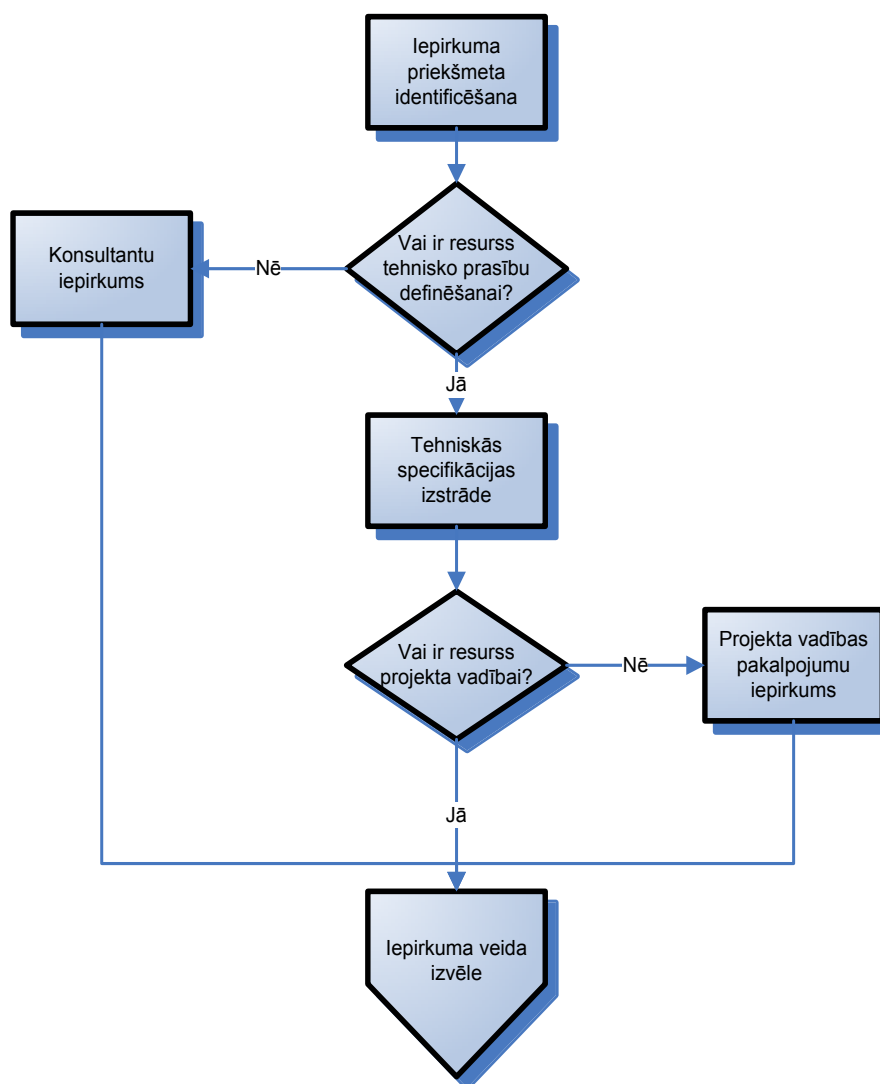
- **Elastīgi līguma nosacījumi**, iespēja operatīvi izbeigt projektu un ietaupīt līdzekļus, ja atklājusies nopietna kļūda prasībās, būtiski mainījušies apstākļi vai izrādās, ka projektu realizēt nav lietderīgi;
- **Izmaiņu pārvaldības mehānisms**. Nav vajadzības taisnoties kontrolējošām iestādēm par iespējamām projekta sfēras vai apjoma izmaiņām – šādas izmaiņas jau paredzētas iepirkuma nolikumā.
- **Zems tiesiskais risks**. Gadījumā, ja tiek piemērots mainīgas cenas līgums, apmaksājot faktiski veiktos darbus, Pasūtītājam nepastāv risks, ka kādas prasības izmaiņa varētu tikt traktēta kā līguma grozījums.

2.6.3 Riski, pielietojot Agile metodiku

- **Nepietiekama klienta iesaiste**. Nepietiekama klienta iesaiste var būt cēlonis jebkura projekta izgāšanai, tādēļ Agile projekta specifika paredz plānotu, regulāru klienta iesaisti visa projekta gaitā, atšķirībā no „klasiskās ūdenskrituma” metodikas, kad klientam aktīvi jāiesaistās darbā tikai projekta sākumā un īpaši beigās, toties, kā likums, uz neprognozējamu laiku un ar neprognozējamu intensitāti (ja grib iekļauties projekta termiņos). Izvēloties Agile projekta realizācijas metodiku, pasūtītājam jau sākotnēji jābūt skaidrībai par viņam pieejamiem personāla resursiem, tajā skaitā vadības līmeņa personālu, kuram ir kompetence un tiesības pieņemt lēmumus par konkrētas funkcionalitātes realizēšanu / nerealizēšanu un darbu prioritātēm.
- **Mainīga projekta sfēra**. Agile metodikas būtība ir Pasūtītāja iespēja dinamiski mainīt projekta sfēru (sistēmas funkcionalitāti) projekta gaitā. Ja Pasūtītāja speciālisti nevar savlaicīgi (saskaņā ar Agile metodikām - parasti ~ nedēļas laikā) savstarpēji vienoties par izpildāmo darbu saturu un prioritātēm, pastāv risks, ka nākamie projekta posmi aizkavēsies, vai būs jāpārstrādā. Tāpat jāņem vērā, ka fiksētas cenas un fiksētu projekta termiņu gadījumā Pasūtītājam ir vilinājums nepārtraukti papildināt kopējo projekta sfēru, nevis tikai nomainīt kādu mazāk prioritāru funkcionalitāti ar citu (tajā brīdī aktuālāku) un pēc apjoma līdzvērtīgu (kā paredz Agile metodika).
- **Netiek precīzi ievērota metodika**. Agile metodika ir efektīva tikai gadījumā, ja tā tiek precīzi pielietota. Novirzoties no metodikas (piemēram, vairākkārtīgi mainot augstākās prioritātes prasības, neuzturot projekta uzkrājumu vai sprinta uzkrājumu, neveicot sprintu plānošanu un sprintu realizācijas kontroli) projekts parasti tiek kavēts vai plānotā projekta funkcionalitātes apjoms tiek samazināts. Galvenais priekšnoteikums šādu risku novēršanai ir Pasūtītāja kompetentas un lemt spējīgas projekta komandas esamība. Pasūtītāja komandas pieredze Agile metodikas izmantošanā nav obligāta, bet ir vēlama, vispārēja pieredze informācijas projektu ieviešanā gan ir obligāta, sevišķi projekta vadītājam un galvenajiem lietotājiem.
- **Atsevišķi programmatūras vienumi nesadarbojas**. Vēl viens ar Agile metodikas nepareizu izmantošanu saistīts risks, kas var rasties Izpildītāja negodprātīgas rīcības dēļ, ir nepietiekami testētas programmatūras cenšanās nodot ekspluatācijā. Tādējādi uz Pasūtītāju var tikt novelta daļa no testēšanas darba apjoma. No šī riska viegli izvairīties nosakot saprātīgu Pakalpojumu servisa līmeņa vienošanās (SLA) piemērošanu katras iterācijas rezultātiem.
- **Iepirkuma nolikums un iepirkuma līgums nav sastādīts, ņemto vērā Agile metodes īpatnības**. Agile metodika paredz funkcionālo prasību konkretizēšanu līguma izpildes laikā, līdz ar to līguma priekšmets faktiski tiek precizēts, izpildot līgumu. Lai šāda situācijā netiktu pārkāpts Publisko iepirkumu likuma 67¹.pants, jāņem vērā sekojoši aspekti:
 - Prasības, no kurām var atteikties vai kuras var aizstāt, jāidentificē tehniskajā specifikācijā;

- Nosacījumi, pie kuriem līgums var tikt izbeigts vai līguma apjoms samazināts (piemēram, nav iespējams izstrādāt saskarni ar saistīto sistēmu administratīvu vai tehnoloģisku apsvērumu dēļ), jāparedz iepirkuma līguma projektā;
- Līguma projektā pēc iespējas precīzāk jāapraksta kārtība, kādā tiek novērtētas konkrētas prasības realizācijas darba apjoms un kārtība, kādā tiek izmantota darbietilpības novērtēšanas metodika;
- Jāņem vērā, ka nevar izslēgt prasības, no kurām izriet iepirkuma nolikumā noteiktās pretendentu atlases prasības

2.7 Iepirkuma plānošanas modelis

2.8 Līguma veida izvēle.

2.8.1 Fiksētas cenas līgums

Visvairāk Publisko iepirkumu likuma garam atbilstošs ir fiksētas cenas līgums, kas nosaka

konkrētus veicamos darbus un precīzu samaksu. Ņemot vērā grozījumus⁷ Publisko iepirkumu likumā, ar kuriem likumā tika iestrādāta Eiropas Savienības tiesas judikatūra attiecībā uz iepirkuma līguma grozīšanu (67¹.pants), šī tendence tikai nostiprināta. Šāda pieeja ir efektīva nelielu un pārskatāmu darbu veikšanā vai standartprogrammatūras, piemēram, grāmatvedības sistēmu iegādē vai uzturēšanas pakalpojumu iepirkumā (ja uzturēšanas pakalpojuma būtība ir sistēmas bezklūdu darbības nodrošināšana), bet ir ļoti problemātiski šādā veidā iegādāties lielu sistēmu izstrādi vai veikt esošas sistēmas funkcionalitātes regulāru papildināšanu, jo visu nepieciešamo darbu apjomu parasti neizdodas identificēt. (Kā uzskatāmu piemēru var minēt ārējo normatīvo aktu izmaiņas, kas pastarpināti ietekmē paredzēto sistēmas izstrādes apjomu. Fiksētas cenas līgumam labi atbilst ūdenskrituma projekta realizācijas metodika, pie tam pasūtītāja prasībām ir jābūt precīzi definētām jau iepirkuma fāzē, lai pretendentiem būtu iespējams aprēķināt piedāvāto cenu.

2.8.2 Mainīgās cenas līgums.

Mainīgās cenas līgums ir labs risinājums gadījumā, ja tiek piedāvāta spējā programmizstrāde (piemēram, Agile saimes metodika). Mainīgās cenas līgums (*time and materials*) ir līgumu veids, kurš paredz faktiski veikto darbu un izmantoto materiālu apmaksu. Normatīvajos aktos mainīgās cenas līguma jēdziens definēts Ministru kabineta 2013.gada 02.jūlija instrukcijā Nr.7 „Ārvalstu finanšu instrumentu finansētu civiltiesisku līgumu izstrādes un slēgšanas instrukcija valsts tiešās pārvaldes iestādēs” 46.punktā - *Pakalpojumu līgumos atļauts līguma cenu noteikt, piesaistot to līgumā noteiktai izcenojuma vienībai – pakalpojuma sniedzēja stundas vai dienas likmei vai citai līgumā noteiktai aprēķina vienībai, kuru ir iespējams objektīvi definēt un pārbaudīt, (turpmāk – mainīgās cenas līgums). Šādā gadījumā līgumā norāda izcenojuma vienības (stundu likmi u.tml.), bet, ja šādas vienības ir vairākas, norāda arī izcenojuma vienības izvēles nosacījumus katrā konkrētā gadījumā.* Šī instrukcija gan attiecas uz publiskajiem iepirkumiem, kuri tiek finansēti no ārvalstu finanšu instrumentiem, tomēr šis regulējums saskan ar Publisko iepirkumu likuma regulējumu, tādēļ to principā var piemērot visiem iepirkumiem. No šī regulējuma izriet sekojošas prasības: aprēķina vienībai jābūt objektīvi definējamai (piemēram – cilvēkstundas likme) un pārbaudāmai, tātad – jānodrošina pierādījumi par nostrādāto laiku un tā efektīvu izlietojumu mērķa sasniegšanai. Mainīgas cenas līgumus, saskaņā ar šo MK instrukciju⁸, atļauts slēgt šādos gadījumos:

- līguma slēgšanas laikā nav iespējams precīzi noteikti nepieciešamo pakalpojumu apmēru. Tā ir tipveida situācija lielu sistēmu izstrādes gadījumā, gadījumā, ja pasūtītāja izstrādātā tehniskā specifikācija ir neprecīza vai nepietiekami detalizēta, kā arī situācijās, kurās jānodrošina informācijas sistēmas atbilstība dinamiski mainīgai videi (piemēram, normatīvo aktu izmaiņas, kuru biežums un ietekme uz sistēmas funkcionalitāti nav nosakāma);
- saskaņā ar pastāvošo darījumu slēgšanas praksi pakalpojums parasti tiek sniegts, izcenojot to atbilstoši aprēķina vienībām, kuru daudzums tiek noteikts tikai pakalpojuma sniegšanas laikā vai pēc tam. Termins „pastāvošā darījumu slēgšanas prakse” gan ir pietiekami plaši interpretējams, it īpaši tādēļ, ka tiesiskais regulējums par ES fondu apguvi stingri ierobežo mainīgās cenas līgumu slēgšanu, līdz ar to darījumu slēgšanas prakse atbilstoši ir mainījusies, kā fiksētas cenas līgumus slēdzot arī tādus līgumus, kuri parasti tikuši slēgti kā mainīgās cenas līgumi (piemēram – līgumi par trešās personas veiktu sistēmas testēšanu, kur darbu apjoms atkārtotai testēšanai nosakāms, tikai veicot pirmo testēšanu). Tomēr šāds pamatojums ir ļoti labi izmantojams, slēdzot līgumus, kuri paredz spējo programmatūras izstrādes

⁷ 2012.gada 21.jūnija likums „Grozījumi Publisko iepirkumu likumā”

⁸ MK 02.07.2013 instrukcijas Nr.7 47.punkts

metodi (precīzs darbu apjoms tiek fiksēts pakalpojuma sniegšanas laikā). Tāpat mainīgās cenas līgumus var slēgt par speciālistu iznomāšanu, ja Pasūtītājs pats nodrošina darba laika uzskaiti un organizē darbus (šāda prakse tiek plaši pielietota Lielbritānijā, izstrādājot e-pārvaldes risinājumus);

- pasūtītājam konkrētais pakalpojums pakalpojumu tirgū nav pieejams par fiksētu maksu un maksas noteikšana sadārdzina līguma cenu vai negatīvi ietekmē pakalpojumu kvalitāti. Jau iepriekš norādītais piemērs par testēšanas iepirkumu labi atbilst šai situācijai – pretendenti piedāvājumā ierēķina augstu riska uzcenojumu, lai neciestu zaudējumus, ja testējamais produkts ir nekvalitatīvs un nepieciešamas vairākas pārtestēšanas, līdz ar to, apmaksājot darbus pēc mainīgās cenas līguma principiem, ir iespējama līdzekļu ekonomija. Tāpat praksē ir situācijas, kurās testēšanas darbu apmaksa notiek tikai pēc testējamās sistēmas ieviešanas ekspluatācijā, līdz ar to testētājs ir ieinteresēts ātrākā sistēmas nodošanā, kas, savukārt, rada kvalitātes riskus.

Mainīgās cenas līgums ir vērtējams kā ļoti efektīvs līgums, tomēr to pielietojot, jāreķinās ar sekojošām problēmām:

- Līguma galīgās summas noteikšana. Publisko iepirkumu likums paredz noteikt paredzamo līgumcenu, kura šajā gadījumā būs Pasūtītāja prognoze. Pieprasot iesniegt tikai stundas likmes, rodas problēma ar līguma summu, kuru norādīt paziņojumā par līguma slēgšanas tiesību piešķiršanu. Lai šāda situācija neveidotos, paredzamo līgumcenu, kas var tikt noteikta kā maksimālā iespējamā līgumcena, jānorāda iepirkuma dokumentācijā vai arī jānorāda maksimālais stundu skaits, kuru reizino ar piedāvāto cenu, iegūstama līguma summa;
- Uzskaitē. Uzskaitē ir jābūt precīzai un objektīvai. Visizplatītākais paņēmieni ir nostrādāta darba laika atskaites iesniegšana un saskaņošana. Prakse pierāda, ka optimālais atskaites periods ir viena nedēļa (šādi organizēta arī lielākā daļa programmatūras, kura tiek izmantota darba laika uzskaitē), jo ilgākā laika periodā ir grūti restaurēt konkrēto situāciju, savukārt īsāks atskaites periods, piemēram, diena rada neadekvātu administratīvo slogu un faktiski ir piemērojams tikai gadījumos, ja nostrādātā laika uzskaiti veic Pasūtītājs (piegādātāja darbinieki strādā pasūtītāja telpās vai pasūtītāja infrastruktūrā) vai sadarbība ir ļoti cieša un Pasūtītāja pārstāvis ir cieši integrēts piegādātāja darba grupā (atsevišķas spējas izstrādes metodes, kuras paredz ikdienas komunikāciju). Darba laika atskaišu apstiprināšana vienmēr saistās ar zināmu uzticēšanās faktoru, kurš objektīvi nav izmērāms, tādēļ nostrādātā laika atskaites bieži ir diskusiju objekts ar kontrolējošām iestādēm.
- Efektivitātes mērīšana. Organizējot iepirkumu ar mainīgās cenas līgumu, tiek pieņemts, ka līdzvērtīgas kvalifikācijas speciālistu darba efektivitāte ir līdzīga. Tomēr, ņemot vērā Publisko iepirkumu likuma ierobežojumus pretendentu atlases prasībām, ir diezgan grūti nodefinēt tik precīzas minimālās atlases prasības, lai iegūtu piedāvājumus ar faktiski līdzvērtīgas kvalifikācijas speciālistiem. Līdz ar to iepirkumos, kuros paredzēts mainīgās cenas līgums, vēlams paredzēt darba efektivitātes kritērijus, piemēram, darbietilpības aprēķināšanas metodikas, dažādu etalonuzdevumu izpildes novērtējumu, kuru izmantot vērtēšanā un vēlāk – līguma izpildes efektivitātes novērtēšanai.
- Kontrole. MK instrukcijā Nr.7 ir uzsvērts, ka mainīgās cenas līguma mērvienībai ir jābūt tādai, *kuru ir iespējams objektīvi definēt un pārbaudīt*. Diez vai būtu objektīvi programmētāja darbu pārbaudīt pēc koda rindu skaita, līdz ar to paralēli uzskaitē un efektivitātes mērīšanai ir nepieciešami arī kontroles pasākumi. Viens no iespējamiem kontroles pasākumiem ir piekļuve izstrādes vides koda bibliotēkai, kurā iespējams izsekot, kurš un kad veicis programmatūras pirmkoda modifikācijas. Tāpat mainīgas cenas līgumos jāparedz piegādātāja pieejamība pasūtītāja pārbaudēm (tajā skaitā

iepriekš nesaskaņotām klātienes kontrolēm). Kā viens no variantiem ir izmērāmu kritēriju noteikšana, pēc kuriem tiek novērtēta izstrādes sarežģītība un darbietilpība, apmaksu veicot saskaņā ar šiem kritērijiem.

- Speciālistu aizvietošana. Tradicionāla problēma šādos līgumos ir augstākas kvalifikācijas un, līdz ar to arī augstāk apmaksātu speciālistu aizvietošana ar zemāk kvalificētiem speciālistiem. To, protams, sekmē arī apstākļi, ka prasības parasti tiek izvirzītas vadošajiem speciālistiem, bet netiek noteikta kārtībā, kādā līguma izpildē iesaistāmi arī citi speciālisti un palīgpersonāls. Iespējas no šīs problēmas ir atbilstošu kontroles mehānismu paredzēšana. Līdz ar to Pasūtītājam nepieciešams visā līguma izpildes gaitā sekot vadošo speciālistu iesaistei projektā, paredzot atbilstošus kontroles mehānismus – atskaites par nostrādāto darba laiku, vadošo speciālistu līdzdalību konkrētās projekta aktivitātēs. Jāņem vērā, ka gadījumā, ja Piegādātājs veic speciālistu aizvietošanu, nepieciešams ievērot Publisko iepirkumu likuma 68.pantā noteiktās prasības (starp citu, pēdējā laikā Iepirkumu uzraudzības birojs rekomendē speciālistu nomaiņas kārtību iekļaut iepirkuma līgumā).
- Vidējā likme. Paredzot mainīgās cenas līgumu, jāņem vērā, ka atšķirīgas kvalifikācijas speciālistu stundas likmes mēdz ievērojami atšķirties. Līdz ar to slēdzot līgumu par vienu vidējo stundas likmi, pasūtītājs pats spiež piegādātāju izdarīt pierakstījumus vai iesaistīt līguma izpildē zemākas kvalifikācijas darbiniekus. Rekomendācija šādā gadījumā ir pieprasīt tehniskajā piedāvājumā norādīt dažādas kvalifikācijas speciālistu iesaistes proporciju, kura izmantojama, aprēķinot vidējo stundas likmi piedāvājumu salīdzināšanas mērķiem, kā arī līguma izpildes gaitā – iesniegto atskaišu kontrolei.

Kā vēl viens efektīvs mērīšanas paņēmieni ir faktiski veiktā darba novērtēšana, atbilstoši Piegādātāja piedāvātajai metodikai. Darbietilpības novērtēšanas metodikai ir jābūt objektīvi izmērāmai, jo pretējā gadījumā pasūtītājam nebūs iespējas kontrolēt finanšu izlietojumu, kā arī pastāv augsts risks, ka projekta budžets tiks izlietots pirms projekta mērķa sasniegšanas. Darbietilpības novērtēšanas pamatā jābūt tādiem objektīvi izmērāmiem izstrādājamās sistēmas parametriem (bieži lietots apzīmējums „atomārās vienības”), kā uz attiecināmo funkcionalitāti attiecināmie lietotāju saskarnes elementu skaits, algoritma soļi un zarojumi, datu bāzē saglabājamie elementi, iekšējās integrācijas objekti, ārējās integrācijas elementi. Papildus darbietilpības novērtējuma metodikā jāparedz atomārās vienības ietekmējoši koeficienti, piemēram, paredzamā izstrādājamās funkcionalitātes noslodze, paaugstinātas drošības prasības, izstrādi apgrūtinājoši faktori (nepieejama vai nepilnīga informācija, nezināmu tehnoloģiju izmantošana u.c.) vai izstrādi atvieglājoši faktori (piemēram, iepriekšējās izstrādes izmantošana), kā arī cenas izmaiņas, ja prasība tiek mainīta izstrādes gaitā. Šādā gadījumā ir iespējams veidot ļoti efektīvu līguma pārvaldību un praktiski izvairīties no riskiem, ka neprecīzu prasību dēļ projekts nonāks strupceļā.

2.8.3 Kombinētas apmaksas līgumi

Visbiežāk informācijas tehnoloģiju līgumos sastopama abu apmaksas veidu kombinācija – pasūtītājs prasa novērtēt specificēto fiksēto darbu apjomu, kā arī noteikt rezervi izmaiņu pieprasījumu realizācijai. Šādu rezervi var noteikt gan kā fiksētu stundu skaitu, gan kā procentus no kopējās līgumcenas, tiesa, šādā gadījumā stundas likmei ir jābūt atšifrētai arī fiksētās daļas darbiem. Šādas prakses iemesls ir tradicionālās ūdenskrituma metodikas problēmas – tehniskās specifikācijas ir nepilnīgas un nenosedz visas pasūtītāja prasības vai ir interpretējamas neizdevīgi pasūtītājam, sistēmanalīzes vai projektēšanas laikā biznesa prasības vai apkārtējā projekta vide jau ir mainījusies un sākotnējās ieceres neatbilst reālajām prasībām. Šāda pieeja palīdz samazināt riskus, kuri raksturīgi fiksētās cenas līgumam, tomēr tai ir raksturīgas abu pieeju – gan fiksētās cenas līguma, gan mainīgās cenas līguma problēmas.

3 Tehniskā specifikācija

Atbilstoši Publisko iepirkumu likumam tehniskā specifikācija ir obligāta iepirkuma sastāvdaļa. Tehniskā specifikācija atbilstoši iepirkuma priekšmetam, var būt ar augstāku vai zemāku detalizācijas pakāpi, tomēr būtiskas prasības tehniskajai specifikācijai ir:

- Nepārprotamība. Visiem ieinteresētajiem piegādātājiem, vadoties no specifikācijas, ir jāspēj novērtēt nepieciešamais darbu apjoms un tiem atbilstošie izdevumi darbu veikšanai. Likuma par iepirkumu valsts vai pašvaldību vajadzībām (bija spēkā līdz Publisko iepirkumu likuma spēkā stāšanās dienai – 2006.gada 01.maijam) bija noteikts, ka „darba uzdevumam un apjomu sarakstam ir jābūt skaidram un nepārprotamam, lai pretendents bez papildu sagatavošanās un neattaisnojama riska varētu aprēķināt piedāvājuma cenu, bet pasūtītājs — salīdzināt piedāvājumus.” Pašlaik PIL 17.panta ceturtais daļas 2.punkts⁹ paredz, ka nosakot tehniskajās specifikācijās funkcionālās prasības vai darbības prasības, var iekļaut arī vides aizsardzības prasības. Prasības formulē precīzi, lai pretendents varētu konstatēt līguma priekšmetu un pasūtītājs — salīdzināt piedāvājumus. Minētais izriet no iepirkuma procedūras mērķa – izvēlēties pasūtītāja vajadzībām atbilstošāko visizdevīgāko piedāvājumu, ievērojot vienlīdzīgu un taisnīgu attieksmi pret piegādātājiem, kā arī PIL 2.pantā nostiprināto atklātuma principu.
- Nediskriminējošs raksturs. Nenoliedzami, katra prasība, kuru nevar izpildīt jebkurš uzņēmējs, ir zināmā mērā diskriminējoša, tomēr šīm prasībām jābūt saistītām ar iepirkuma priekšmetu, pasūtītāja esošo situāciju un ir jābūt pamatojamām ar objektīviem apsvērumiem.
- Pilnīgums. Atbilstoši publisko iepirkumu likuma 17.panta 3.daļai, tehniskās specifikācijās publiskiem piegādes un pakalpojumu līgumiem nosaka nepieciešamajām piegādēm un pakalpojumiem izvirzāmās prasības. Publiskiem pakalpojumu līgumiem papildus nosaka pakalpojumu mērķi, izmantojamās metodes un resursus (ja nepieciešams), kā arī galarezultātu. Līdz ar to ir secināms, ka tehniskā specifikācija ir vienīgais dokuments, kurš nosaka piegādes apjomu, līdz ar to papildus prasības, ja tās nav precīzi norādītas tehniskajā specifikācijā (kaut arī tās šķiet acīmredzamas), nav pamatotas un pretendents, kurš tās nav iekļāvis savā piedāvājumā, nevar tikt izslēgts no dalības iepirkuma procedūrā¹⁰.

Iespējamie tehniskās specifikācijas sagatavošanas veidi ir noteikti PIL 17.pantā¹¹, tomēr IT jomā papildus iespējams izdalīt šādus tehniskās specifikācijas sagatavošanas veidus:

- tikai biznesa prasības;
- augstas detalizācijas prasības;
- funkcionālās un darbības prasības;
- „vaļējas” prasības.

Turpmāk tiks aprakstīti šie tehnisko specifikāciju sastādīšanas veidi un galvenie riski.

3.1 Tehniskā specifikācija, kura satur tikai biznesa prasības.

Tehniskā specifikācija, kura satur tikai biznesa prasības, ir pieļaujama iepirkumiem, kuru izpildi plānots organizēt, izmantojot spējās programmizstrādes metodiku, pielietojot mainīgās cenas līgumu. Citos gadījumos šādas tehniskās specifikācijas izmantojamas kombinētiem iepirkumiem, it īpaši sarunu procedūru gadījumā. Pasūtītājs nosaka sistēmas atbalstāmos procesus (tas var būt biznesa prasību definīcijas dokuments, tomēr iespējama

⁹ Sabiedrisko pakalpojumu sniedzēju iepirkumu likuma 20.panta ceturtais daļa

¹⁰ Skat. IUB 14.11.2011 lēmumu Nr.4-1.2/11-369; <http://www.iub.gov.lv/files/lemumi/lem204791.pdf>

¹¹ Sabiedrisko pakalpojumu sniedzēju iepirkumu likuma 20.pantā

arī atsauce uz normatīvajiem aktiem, it īpaši gadījumos, ja sistēmas darbību reglamentē konkrēts normatīvais akts), kā arī būtiskās darbības prasības – pieejamību, sistēmas atbildes laiku, sistēmas pieejamības laiku. Šādā gadījumā Pasūtītājs nenosaka piegādātājiem tehniskos ierobežojumus, izmantojamā programmatūra un izmantojamā aparatūra ir piegādātāja ziņā. Tomēr ne vienmēr Pasūtītājs var precīzi definēt visus nepieciešamos sistēmas parametrus, līdz ar to šāda veida specifikācijas ir raksturīgas sarunu procedūrām, kuru ietvaros ir iespējams precizēt iepirkuma priekšmetu.

Konkursa gadījumā, piemērojot fiksētas cenas līgumu, šāda pieeja satur augstu risku, it īpaši, ja biznesa procesi ir definēti augstā līmenī un pretendenti nevar precīzi un objektīvi novērtēt darba apjomu, kā rezultātā rodas nepamatoti lētu piedāvājumu iesniegšanas risks.

Piemērojot spējās programmizstrādes metodiku un mainīgās cenas līgumu šāda pieeja ir optimāla, jo detalizēta analīze notiek projekta gaitā, kad biznesa prasībām tiek piemeklēti tehnoloģiski risinājumi. Šādos gadījumos rekomendējams papildus tehniskajai specifikācijai sniegt maksimāli daudz informatīvu materiālu (piemēram, iekšējos normatīvos aktus, kvalitātes vadības sistēmas aprakstus un citu informāciju par esošajiem un modificējamajiem biznesa procesiem).

Šādā gadījumā iepirkuma dokumentācijā ir jāņem vērā sekojoši aspekti:

- Vēlams norādīt pieejamo finansējuma apjomu;
- Iepirkums jāorganizē, nosakot iepirkuma mērķi – saņemt labāko iespējamo piedāvājumu par pieejamo finansējumu;
- Jāparedz prasību precizēšana iepirkuma līguma izpildes laikā, nosakot, ka prasības tiek realizētas to svarīguma (prioritāšu) secībā un jāuztur prasību trasējamības matrica (to var darīt gan manuāli, gan izmantojot programmatūras dzīvescikla atbalsta¹² rīkus);
- Jāņem vērā, ka iespējamās lielas atkāpes no sākotnēji nosauktās cenas – atkarībā no tā, cik precīzi definētas biznesa prasības, šādas atkāpes var sasniegt pat 35%, līdz ar to izmantot cenu kā noteicošo vērtēšanas kritēriju šādos iepirkumos nebūtu vēlams.

3.1.1 Biežāk sastopamās problēmas:

3.1.1.1 Biznesa procesi ir pārāk augstā līmenī

Lai objektīvi novērtētu darbu apjomu, nepieciešams priekšstats par biznesa procesu sarežģītību, nepieciešamajām validācijām, nepieciešamajām saskarnēm ar citām informācijas sistēmām. Pasūtītājs pārzina savus procesus, līdz ar to rodas iespāids, ka tie ir vispārzināma un pašsaprotama informācija, piemēram, atļaujas izsniegšanai nepieciešams pārbaudīt informāciju citos reģistros, saņemt maksu par pakalpojumu utt., savukārt pretendents jēdzienu „atļaujas izsniegšana” var uztvert kā vienkāršu darbību, kurai nav vajadzīgs saistīto sistēmu atbalsts. Šādā gadījumā piedāvātais darbietilpības novērtējums, līdz ar to cena, būs neadekvāti zema un pretendenti, kuru piedāvājumi būs adekvāti, zaudēs iepirkumā sakarā ar augstu cenu, bet uzvarējušais pretendents nespēs izpildīt līgumu, jo nav paredzējis visus nepieciešamos darbus.

Rekomendācijas:

- *Maksimāli precīzi definēt biznesa prasības. Tas izdarāms, veidojot procesu diagrammas un pievienojot procesu aprakstus, kuri ietver katra procesa ierosmi, sistēmas attēlojamo informāciju, lietotāja darbības, sistēmas reakciju, procesa rezultātu un rezultātu kontroles. Ja funkcionālās prasības ir definētas šādā veidā, iespējams piemērot iteratīvu izstrādes metodiku, respektīvi, izslēdzot analīzes fāzi (kura ir veikta jau biznesa procesu apraksta stadijā). Šādā gadījumā jāreķinās, ka biznesa procesu definēšanas izmaksas var sasniegt līdz 25% – 30% no kopējām*

¹² Angliski - *Application lifecycle management (ALM) software*

projekta izmaksām. Tāpat definētās biznesa prasības ir jāpārbauda attiecībā uz to realizācijas iespējamību (piemēram, nav klasificētu vērtību un brīvi ievadāmu vērtību apvienošana, veicamās operācijas ir iespējams izteikt algoritma veidā – nav „varbūt” veida apgalvojumu utt.);

- *Ļaut piegādātājiem piedāvāt konkrētu biznesa prasību realizācijas mehānismu. Šāds risinājums ļauj pasūtītājam definēt prasības augstākā līmenī, tomēr tas nav piemērots konkursam – pretendents var piedāvāt risinājumu, kurš paredz detalizētu prasību realizāciju, tomēr piedāvātais realizācijas veids neatbilst Pasūtītāja vajadzībām. Veicot sarunu procedūru, kuras ietvaros katram pretendentam tiek ļauts piedāvāt savu risinājumu, bet pēc tam Pasūtītājs izvēlas optimālo modeli un lūdz iesniegt tam atbilstošus piedāvājumus, iespējams iegūt veiksmīgu piedāvājumu ar viszemākajiem finanšu un darba ieguldījumiem.*
- *Izvairīties no lielas nozīmes piešķiršanas darbu izpildes cenai. Tā šādā gadījumā būtu jāaizvieto ar darbietilpības novērtēšanas metodikas vērtēšanu, izmantojot etalonmodeli vai kādu no realizējamajiem procesiem definējot kā etalonmodeli.*

3.1.1.2 Vispārīgas atsauces uz normatīvajiem aktiem

Valsts informācijas sistēmu galvenā funkcionalitāte parasti izriet no normatīvajos aktos noteiktajām prasībām. Līdz ar to specifikācijās bieži sastopama norāde „nodrošināt normatīvajos aktos noteikto prasību realizāciju”. Ja normatīvie akti nav identificēti, pretendentam praktiski nav iespējams identificēt nepieciešamo prasību apjomu. Tāpat nebūs efektīva atsauksme uz, piemēram, 100 dažādiem normatīvajiem aktiem, jo identificēt sistēmas funkcionalitāti šādā gadījumā nav iespējams, līdz ar to nebūs iespējams iegūt adekvātu piedāvājumu.

Rekomendācijas:

- *Precīzi norādīt, kuru normatīvo aktu prasības jāizpilda. Gadījumā, ja izstrādājamā sistēma ir valsts informācijas sistēma, jānorāda arī likums par valsts informācijas sistēmām un ar to saistītie MK noteikumi. Gadījumā, ja sistēmā paredzēts apstrādāt personas datus, tas obligāti jānorāda;*
- *Atsauces uz normatīvajiem aktiem precizēt līdz konkrētiem pantiem (punktiem). Šādā gadījumā iespējams prasīt, lai tehniskajā piedāvājumā tiek aprakstīts, kā tiks izpildītas šīs prasības.*

3.1.1.3 Atkarības no citām informācijas sistēmām

Šāds risks iespējams pilnīgi visos tehniskās specifikācijas sagatavošanas variantos, jo informācijas sistēmu sadarbības nodrošināšana nav tikai tehnisks pasākums, bet ietver virkni organizatorisku darbību – starpresoru vienošanās slēgšanu, informācijas drošības un personas datu apstrādes prasību saskaņošana, informācijas sniegšanas vai saņemšanas pienākuma ietveršana normatīvajos aktos. Piemēram, Ministru kabineta noteikumos ir precīzi noteikts, kādiem saņēmējiem kādos gadījumos un kādā apmērā informācija sniedzama. Neatkarīgi no izvēlēta piegādātāja, informācijas saņemšana, ja tā nav paredzēta normatīvajos aktos, nav iespējama.

Nākamā problēma ir saskarnes izstrādes finansējums – ja informāciju nav iespējams saņemt, izmantojot jau esošu saistītās sistēmas tīmekļa pakalpi, jāparedz izmaksas šādu saskarņu izstrādei, turklāt jāņem vērā, ka saistītajai sistēmai ir tās izstrādātāja garantijas vai uzturēšanas saistības, līdz ar to veidojas atkarība arī no saistītās sistēmas piegādātāja.

Rekomendācijas:

- *informācijas pārņemšanu no citām sistēmām un tai atbilstošo saskarņu izstrādi izdalīt kā atsevišķu finanšu piedāvājuma pozīciju, lai, gadījumā, ja saskarnes izstrāde nav iespējama, to varētu izslēgt no kopējā darbu apjoma, nelaužot līgumu. Šādā gadījumā līgumā jāparedz, ka Pasūtītājs var atteikties no atsevišķu konkrētu darbu pasūtīšanas.*

- *Prasīt nolikumā iteratīvu izstrādes metodiku, kuras gadījumā pasūtīti tiek tie darbi, kuru realizācija ir iespējama.*
- *Izdalīt saskarnes iestrādi saistītās sistēmas pusē kā atsevišķu iepirkumu. Šādā gadījumā jābūt pilnīgai skaidrībai par to, kādi datu lauki tiks pārņemti, kādi ir to tipi, kādi ir servisa paziņojumi utt., respektīvi, sistēmas izstrādātājam ir jāizstrādā saskarnes specifikācija.*

3.2 Augstas detalizācijas prasības

Augstas detalizācijas prasības ir raksturīgas iepirkumiem, kuros tiek izmantota ūdenskrituma metodika. Augstas detalizācijas pakāpes tehniskā specifikācija ir iespējama salīdzinoši nelielos projektos, kā arī gadījumos, ja tiek izstrādāti esošas sistēmas papildinājumi – šādā gadījumā pasūtītājs var atsaukties uz esošas sistēmas dokumentāciju, konkrēti norādot, kādas tieši izmaiņas ir nepieciešamas vai arī gadījumā, ja sistēmas funkcionalitāte ir ierobežota tādā apjomā, ka to iespējams precīzi aprakstīt, tāpat arī gadījumos, ja izstrādājamā sistēma ir atkarīga no Pasūtītāja rīcībā esošās vides (citām informācijas sistēmām, aparatūras resursiem).

Šādas specifikācijas parasti izstrādā, ja Pasūtītājam ir savi iekšējie IT resursi vai ir piesaistīts konsultants, kurš spēj detalizēti definēt prasības izstrādājamai sistēmai.

Augstas detalizācijas prasības ir nepieciešamas, ja pasūtītājs plāno slēgt fiksētas cenas līgumu.

3.2.1 Biežāk sastopamās problēmas:

3.2.1.1 Prasību detalizācija norāda uz konkrētiem ražotājiem vai konkrētiem produktiem

Sastādot prasības šādā veidā, iespējamas tāda veida prasības, kā „jāizmanto Pasūtītāja rīcībā esošās serveru operētājsistēmas un datu bāzes licences” vai „programmatūras darbināšanai nepieciešamajai aparatūrai jābūt savienojamai ar Pasūtītāja rīcībā esošo tīkla resursu pārvaldības risinājumu „xxx”. Vairumā gadījumu šādas prasības ir objektīvas un pamatotas ar Pasūtītāja rīcībā esošajiem tehniskajiem resursiem, programmatūras resursiem, zināšanām, tomēr izteiktas imperatīvā veidā tās rada konkurences ierobežojumus, jo pretendentiem, kuri izmanto citas tehnoloģijas, nav iespējams pierādīt savu atbilstību, piedāvājot alternatīvus risinājumus, līdz ar to ir sagaidāmi iesniegumi par konkurences ierobežojumiem.

Rekomendācijas:

- *piedāvāt alternatīvus risinājumus, piemēram, pretendents var piedāvāt citu operētājsistēmas vai datu bāzes risinājumu, bet šādā gadījumā piedāvājuma cenā ir jāiekļauj programmatūras licenču cena un administratoru apmācība;*
- *attiecībā uz infrastruktūras pārvaldības risinājumiem, kuri ir specifiski konkrētam aparatūras ražotājam, nepieciešams definēt minimālās prasības sadarbībai ar pārvaldības risinājumu. Šādos gadījumos pieļaujama preču paraugu pārbaude;*
- *prasības, kuras izriet no pasūtītāja esošas infrastruktūras, ja vien tās nav kritiskas iepirkuma priekšmeta pastāvēšanai, definēt kā vēlamas, piešķirot par to realizāciju saimnieciskā izdevīguma punktus (piemēram, iespējas izsaukt izstrādājamo funkcionalitāti no citas sistēmas sastāvdaļas).*

3.2.1.2 Visas prasības nav tieši saistītas ar iepirkuma mērķi

Iespējamas prasības, kuru realizācija konkrētiem piegādātājiem vai piegādātāju grupai dod priekšrocības. Šis gadījums ir līdzīgs ar iepriekšējo, tomēr iepriekšējā gadījumā prasības izriet no objektīvas nepieciešamības un to neatbilstība likuma normām ir formāla. Šajā gadījumā prasības ir tādas, kuras iespējams realizēt citiem veidiem vai to realizācijas nepieciešamība vispār ir apšaubāma. Definējot prasības, kuras var radīt problēmas atsevišķiem pretendentiem, pasūtītājam nepieciešams būt pārliecinātam, ka:

- Šāda prasība ir objektīvi nepieciešama iepirkuma mērķa pastāvēšanai;
- Iepirkuma mērķa sasniegšanai nebija iespējams izmantot citu, mazāk ierobežojošu prasību.

No prasībām, kuru saistība ar iepirkuma mērķi ir apstrīdama, vēlams izvairīties, jo šādā gadījumā iesniegums IUB par iepirkuma noteikumiem visticamākais, tiks zaudēts. Savukārt prasības, kuras ļauj Pasūtītājam efektīvāk izmantot esošos resursus (piemēram, saglabāt vienotu tehnoloģisko platformu, kuras izmantošanā Pasūtītājam ir tehniskā kompetence), saņemt papildus ērtības (papildus funkcionalitāte, kura nav kritiska iepirkuma mērķa sasniegšanai, papildus lietotāju atbalsts u.c.), jādefinē kā vēlamas prasības, kuru realizācijas piedāvājums jāvērtē saimnieciski izdevīgākā piedāvājuma vērtēšanas ietvaros.

Rekomendācijas:

- *Pirms iepirkuma izsludināšanas pārbaudīt, vai visas tehniskās specifikācijas prasības ir tieši saistītas ar iepirkuma mērķi;*
- *Ciktāl vien tas iespējams, neapdraudot iepirkuma mērķi, definēt ierobežojošas prasības kā vēlamas.*

3.3 Tehniskās specifikācijas, kuras satur funkcionālās un darbības prasības

Gadījumā, ja Pasūtītājam ir pietiekami IT kompetences resursi, lai nodefinētu prasības, vai ir iespējams piesaistīt konsultantus, šāds risinājums ir optimāls, jo ļauj izstrādāt pietiekami detalizētu specifikāciju, kurai būtu jānodrošina pasūtītāja vajadzību sasniegšana un iespēja piegādātājiem brīvi konkurēt un sastādīt objektīvus un pamatotus piedāvājumus. Šādā gadījumā specifikācija satur funkcionālās prasības (var būt izteiktas kā lietojuma vai biznesa scenāriji vai konkrētu prasību formā), darbības jeb nefunkcionālās prasības (prasības pieejamībai, veiktspējai, kļūdu novēršanas termiņiem, maksimālajiem zaudlaika ierobežojumiem), organizatoriskās prasības (projekta valoda, projekta dokumentācija, nodevumu apstiprināšanas un saskaņošanas procedūras).

Šādas tehniskās specifikācijas pielietojamas gan fiksētas cenas līgumos, gan līgumos, kuros paredzēta kombinēta apmaksā.

3.3.1 Funkcionālās prasības

Attiecībā uz funkcionālajām prasībām ir vēlams detalizēt aprakstu līdz zemākajam iespējamam līmenim, piemēram, ja apraksta konkrētu biznesa prasību, tad jāapraksta arī iespējamie sistēmas stāvokļi, darbības veikšanas priekšnoteikumi, apstrādājamie dati, apstrādes process, rezultāts, rezultāta validācijas. Gadījumā, ja pasūtītāja rīcībā nav visas nepieciešamās informācijas (piemēram, nav pabeigta kādas saistītās sistēmas izstrāde), iespēju robežās jādefinē saņemamo vai nododamo datu formāts. Piemēram, būs pietiekams šāds apraksts: „Sistēmai jāsaņem no X sistēmas sekojoša informācija: <lauka nosaukums>; <lauka raksturojums>;<pieļaujamās vērtības>.” Datu apmaiņa jāveic, izmantojot tīmekļa pakalpes”. Ja prasība nav konkretizējama, tas jānorāda tehniskajā specifikācijā, norādot iespējamās informācijas avotus, bet pret šādu prasību aprakstiem nebūtu pareizi prasīt precīzi darbietilpības vai finanšu novērtējumu.

3.3.2 Darbības prasības:

- Prasības sistēmas pieejamībai (99% no darba laika, 80% pārējā laikā utt.). Šeit jāņem vērā, ka prasība pēc 99% pieejamības darba laikā nozīmē, ka sistēma faktiski var nestrādāt 2,5 darba dienas gadā, tomēr, jāņem vērā, ka augstas veiktspējas prasības ievērojami sadārdzina piedāvājumu.
- Prasības sistēmas atbildes laikam. Šādas prasības ir mērķtiecīgi izvirzīt konkrētiem funkcionalitātes apgabaliem, piemēram, ievadforma A tiek attēlota ne vēlāk, kā pēc 3 sekundēm, ievadforma B – pēc 1 sekundes. Nevajadzētu šādas prasības izvirzīt pret dažādu atskaišu veidošanu, jo sistēmas darbības ātrums šajā gadījumā ir tieši

atkarīgs no atskaites sarežģītības un apstrādājamo datu daudzuma, ko tehniskās specifikācijas sastādīšanas brīdī ne vienmēr ir iespējams precīzi noteikt.

- Prasības maksimālajam nosaukto (named) lietotāju skaitam vai maksimālajam vienlaicīgo (*concurrent*) lietotāju skaitam (tas var būt atkarīgs no katra ražotāja licencēšanas noteikumiem).
- Prasības darbības nepārtrauktībai. Sistēmām, kuru darbība ir vitāli svarīga, nepieciešams prasīt klāsterēšanu, atkarībā no sistēmas kritiskuma tas var būt aktīvā klastera režīms (tas nozīmē, ka licencēšanas un aparatūras izmaksas dubultojas) vai aktīvā – pasīvā klastera režīms, kura gadījumā darbība tiek atjaunota uz citas iekārtas, kura var būt ar mazāku jaudu (piemēram, šādam nolūkam var tikt izmantota testa vide).
- Prasības piegādājamām vidēm. Tradicionāli tiek pasūtīta ražošanas jeb produkcijas vide, nepasūtīt testa un apmācību vides. Rezultātā Pasūtītājam rodas neērtības gadījumos, kad jātestē programmatūras jaunākās versijas, ielāpi u.c. izmaiņas. Parasti testa vidi iespējams apvienot ar apmācību vidi, jo apmācība tiek veikta, balstoties uz stabilu programmatūras versiju, kura jau ir notestēta, līdz ar to ir minimāla nepieciešamība darbināt abas vides vienlaicīgi.
- Kļūdu pieteikšanas un novēršanas kārtība. Ne visas kļūdas ir iespējams novērst pilnībā, tomēr pasūtītājs ir ieinteresēts, lai pēc iespējas īsākā laikā tiktu piegādāts risinājums. Rekomendējam šo termiņu dalīt divās daļās: darbības atjaunošana (apvadceļa izveide), kura ir vitāli svarīga programmatūras darbības nodrošināšanai (piemēram, avārijas situācijas novēršana, izveidojot un piegādājot kļūdas apiešanas ceļu, kurš var būt funkcionāli neērtāks un aizņemt ilgāku laiku) un problēmas pilnīga novēršana (sākotnēji pieprasītās funkcionalitātes atjaunošana).

3.3.3 Organizatoriskās prasības

- Prasības projekta darba valodai. Ja šāda prasība nav izvirzīta, pastāv iespēja, ka komunikācija ar piegādātāja projekta grupas dalībniekiem būs apgrūtināta. Tomēr jāņem vērā, ka Nolikumā nedrīkst nepamatoti ierobežot citu valstu dalībnieku piedalīšanos, līdz ar to prasība par latviešu valodas zināšanām atsevišķos gadījumos varētu tikt izvirzīta tikai tiem speciālistiem, kuru pienākumos ietilpst cieša sadarbība un komunikācija ar pasūtītāja pārstāvjiem, it īpaši līgumos, kuru izpildē izšķiroša nozīme ir pareizai terminoloģijai, un līguma kvalitatīvu izpildi nav iespējams nodrošināt, sadarbojoties ar šiem speciālistiem ar tulku palīdzību. Līdz ar to Tehniskajā specifikācijā vēlams norādīt, ka projekta sanāksmēs un intervijās darba valoda būs latviešu, bet gadījumā, ja pretendenta speciālisti latviešu valodu nepārvalda, nepieciešams pieaicināt tulku (specifiskos gadījumos – tulku, kuram ir kompetence attiecīgās jomas terminu tulkošanā).
- Prasības nodevumu iesniegšanai. Jānosaka vismaz, kādām prasībām jāatbilst nodevumam, kā jāiesniedz nodevumi (e-pasts, instalācijas pakotne uz datu nesēja), iesniegšanas kārtība un pieļaujama laiks (piemēram, iestādes darba laiks).
- Prasības nodevumu pārbaudes termiņam. Ja nodevumu pārbaudei ir paredzēts nepietiekams laiks, pasūtītājs būs spiests akceptēt līdz galam nepārbaudītus nodevumus, kā rezultātā iespējama nekvalitatīva produkta pieņemšana. Rekomendējamais termiņš testēšanai ir 15-20 darba dienas, dokumentācijas izskatīšanai – 5-15 darba dienas (atkarībā no izskatāmās dokumentācijas apjoma), tomēr nodevumu pārbaudes termiņam ir jābūt samērīgam ar izstrādes termiņu, lai neveidotos situācija, kurā sistēmai, kuru jāizstrādā sešu mēnešu laikā, pielietojot ūdenskrituma metodiku, ir četras nodevumu izskatīšanas kārtas, katrai no kurām termiņš ir 20 darbadienas (t.i. trīs mēneši).
- Akceptēšanas kritēriji. Tie ir atšķirīgi dokumentiem (piemēram, programmatūras

prasību specifikācijai ir jāatbilst tehniskajā specifikācijā ietvertajām prasībām, saistošo normatīvo aktu prasībām, prasībām, kuras identificētas interviju laikā un atbilstoši dokumentētas), savukārt programmatūras pakotnei jāatbilst PPS (programmatūras prasību specifikācijai), PPA (programmatūras projektējuma apraksta) u.c. prasībām (piemēram, prasībām koda dokumentēšanai, ja tādas ir izvirzītas) un jābūt sekmīgi testējamai.

- Prasības projekta metodikai. Klasiskās metodes ir „ūdenskrituma metode” un iteratīvā metode. Katrai no šīm metodikām ir sava specifika un Pasūtītājam, sastādot tehnisko specifikāciju, jāsaprot, kādu metodi viņš izvēlēsies. Ūdenskrituma metode ir piemērota, ja prasības ir detalizētas un stabilas un nav paredzamas ievērojamas prasību izmaiņas. Iteratīvā metode ir piemērota, ja daļa prasību, uzsākot izstrādi, nav precīzi definētas vai ir augsta prasību izmaiņu iespējamība. Paredzot iteratīvo metodi, pasūtītājam jārēķinās ar augstāku savu darbinieku iesaisti visā projekta realizācijas laikā un, līdz ar to - resursu noslodzi projekta realizācijā, bet šādi projekti parasti ir veiksmīgāki, jo iespējams daudz ātrāk identificēt neveiksmīgus risinājumus un izstrādes process norit Pasūtītāja biznesa lietotāju uzraudzībā.

Gadījumā, ja Pasūtītājs plāno vienlaicīgi ieviest vai darbināt vairākas informācijas sistēmas, optimālais risinājums ir izveidot vienotas Pasūtītāja IT projektu realizācijas organizatoriskās prasības, lai nodrošinātu vienotu IT projektu pārvaldību, lai nodrošinātu informācijas sistēmu savstarpēju sadarbību.

3.3.4 Biežāk sastopamās problēmas

3.3.4.1 Funkcionālās prasības nav realizējamas bez neadekvātas piepūles

Veicot biznesa analīzi un sastādot tehnisko specifikāciju, tipiska kļūda ir neizpildāmu vai ārkārtīgi grūti izpildāmu scenāriju definēšana. Diemžēl, parasti šis fakts tiek konstatēts tikai iepirkuma procesā vai pat tikai līguma izpildes laikā, kad faktiski nav iespējams veikt adekvātas koriģējošās darbības. Arī normatīvajos aktos ietvertās prasības ne vienmēr ir formalizējamas līdz izpildāmam algoritmam, tādēļ jebkuras informācijas sistēmas izstrādes gadījumā jāņem vērā ar iespējamām izmaiņām procesos vai iestādes darbību reglamentējošos normatīvajos aktos.

Rekomendācijas:

- *Lai izvairītos no šādām situācijām, iespējams organizēt sistēmas darbības koncepcijas vai tehniskās specifikācijas iepriekšēju apspriešanu, ļaujot potenciālajiem piegādātājiem izteikt savu viedokli par tehniskās specifikācijas prasību realizējamību. Šāda sadarbības forma – dokumentācijas publiska apspriešana līdz šim nav plaši praktizēta, piemērs ir VSMTVA¹³, kura publicēja savā tīmekļa vietnē e-veselības kartes, veselības nozares integrācijas platformas un e-veselības informācijas sistēmu koncepcijas, pēc kā sekoja to publiska apspriešana. Šādu apspriešanu nevar apstrīdēt kā informācijas izplatīšanas noteikumu pārkāpšanu, ja tā tiek organizēta publiski un visiem ieinteresētajiem piegādātājiem ir vienādas iespējas piekļūt dokumentiem un izteikt viedokli. Šādas iepriekšējās apspriešanas iespējams organizēt, izmantojot LIKTA un LATA iespējas;*
- *Ieinteresēto piegādātāju sanāksme, kuras ietvaros Pasūtītājs un ieinteresētie piegādātāji vienojas par vienotu izpratni par prasībām. Lai nebūtu jāpagarina piedāvājumu iesniegšanas termiņš, šādu sanākumi vēlams izziņot, kamēr nav pagājusi puse no piedāvājumu iesniegšanas termiņa. Tomēr jāņem vērā, ka šādā gadījumā izmaiņas iepirkuma dokumentācijā nedrīkst būt būtiskas, pretējā gadījumā*

¹³ Bijusī Veselības statistikas un medicīnas tehnoloģiju valsts aģentūra, pašlaik reorganizējot pievienota Nacionālajam veselības dienestam.

iepirkums jāizbeidz bez rezultāta un jāsludina jauns iepirkums.

- *Prasību klasificēšana. Parasti prasības tiek iedalītas obligātās, vēlamās un iespējamās. Prasības, kuru ietekme uz sistēmas funkcionalitāti ir kritiskas (bez kuru realizācijas netiek sasniegts sistēmas izstrādes mērķis) ir obligātas, bet prasības, bez kuru realizācijas ir iespējams iztikt, atkarībā no to nozīmības iedalāmas kā vēlamas vai iespējamās. Par šādu prasību iekļaušanu piedāvājumā piešķirami saimnieciskā izdevīguma punkti.*

3.3.4.2 Precīza novērtējuma pieprasīšana nestabilām prasībām

Tehniskajās specifikācijās, kuras ir ar augstu detalizāciju vai satur funkcionālās un darbības prasības, parasti pieprasa precīzu prasību realizācijas piedāvājumu, kā arī precīzu finanšu piedāvājumu. Gadījumā, ja prasības ir precīzas un detalizētas, šāda piedāvājuma sagatavošana ir pamatota un objektīva, bet attiecībā uz prasībām, kuras „tiks definētas vēlāk”, „jāprecizē analīzes fāzē”, „tiks noskaidrotas, atkarībā no.....” prasīt no piegādātāja sniegt precīzu prasības realizācijas piedāvājumu vai precīzi noformulēt prasības realizācijas izmaksas nav nekāda iemesla, jo to vienkārši nav iespējams izdarīt.

Rekomendācijas:

- *Iespējamais rīcībās variants šādā gadījumā ir definēt šīs prasības kā nedefinētas mainīgas cenas (time-material) prasības, vienlaikus paredzot rezervi izmaiņu pieprasījumu un šādu, iepriekš precīzi nedefinētu darbu izpildei. Šajā gadījumā ir nepieciešama objektīva darbietilpības novērtēšanas metodika, jo pretējā gadījumā pasūtītājs var saņemt pārmetumus no kontrolējošām iestādēm par to, ka konkrētu darbu izpildes novērtējums atstāts tikai piegādātāja ziņā. Plānojot izmaiņu pieprasījumu apjomu, jāņem vērā, ka ISACA metodika norāda, ka iespējamās finansējuma un izpildes laika novirzes IT projektos parasti sasniedz 25% no sākotnēji plānotā budžeta un laika. Jāņem vērā, ka projektos, kuri tiek finansēti no ERAF līdzekļiem, šādu prasību apjoms ir ierobežots.*
- *Pieprasīt iteratīvu darbu izpildes metodiku, iespēju robežās definēt nestabilās prasības no funkcionālā viedokļa, prasīt atsevišķu šādu prasību realizācijas piedāvājumu norādīšanu finanšu piedāvājumā, paredzot iespēju no to pasūtīšanas atteikties;*
- *Nekādā gadījumā nejaukt precīzi definēto prasību realizācijas finanšu piedāvājumu ar nedefinētu prasību realizācijas finanšu piedāvājumu.*

3.3.4.3 Pieejamība 24 stundas diennaktī, 99,9% gada laikā.

Šī ir viena no klasiskajām kļūdām, definējot darbības prasības. Lai izpildītu šādas prasības, informācijas sistēmu tehniskajai infrastruktūrai ir jābūt aktīvā klāstera režīmā, tātad, vismaz divi neatkarīgi serveri, divi programmatūras komplekti, kuri, turklāt, izvietoti ģeogrāfiski nodalītās vietās, tā, lai nebūtu iespējams vienlaicīgs vides apstākļu apdraudējums (piemēram, ugunsgrēks, elektropadeves traucējumi), kā arī programmatūras risinājums, kurš ļauj uzstādīt programmatūras papildinājumus un jauninājumus, nepārtraucot sistēmas darbu. Nevar noliegt, ka virknē gadījumu šādas prasības ir adekvātas un pamatotas, piemēram, banku transakciju sistēmās, kritiskās valsts informācijas sistēmās, kuras drošības apdraudējuma gadījumā valsts un sabiedrības drošības funkciju izpildei nepieciešamās informācijas aprīte var tikt pakļauta riskam¹⁴, sistēmās, kuru nepieejamības gadījumā var tikt nodarīts būtisks kaitējums valsts vai privātpersonu likumīgajām interesēm, bet ir grūti atrast pamatojumu šādām prasībām, ja runa ir par vai darbplūsmu atbalsta sistēmu, ar kuru ārpus darba laika neviens nestrādā. Pasūtītājam jāņem vērā, ka ir iespējams ne tikai maksimālās pieejamības risinājums, bet arī zemākas pieejamības risinājumi, kuri parasti, neekstremālās

¹⁴ Kritiskas valsts informācijas sistēmas definīcija tika izslēgta no valsts informācijas sistēmu likuma ar likuma grozījumiem, kuri pieņemti 2011.gada 09.jūnijā

situācijās, nodrošina tādu pašu pieejamību, piemēram, nosakot pieejamību darba laikā, pasīvā klāstera režīmu, kurā sistēmas darbība tiek atjaunota uz rezerves iekārtas pēc neilga pārtraukuma vai no testa vides un citi risinājumi.

Rekomendācijas:

- *Lai novērtētu nepieciešamo sistēmas pieejamību, pasūtītājam vispirms jāveic risku novērtējums un jānosaka, kāds kaitējums var rasties pasūtītājam un trešajām personām, ņemot vērā mantiski novērtējamu kaitējumu un kaitējumu dzīvībai vai veselībai.*
- *Katrai informācijas sistēmai jānosaka minimālās prasības sistēmas pieejamības laikam (7x24 vai darba dienās, daba laikā, pieļaujamie „servisa logi” jeb plānotās dīkstāves)*
- *Jānosaka pieļaujamais maksimālais dīkstāves laiks. Ja sistēmai jānodrošina nepārtraukta darbība, jāprasa visu sistēmas komponentu dublēšana, serveru slēgums aktīvā klastera režīmā, visu barošanas elementu dublēšana. Ja pieļaujamais sistēmas dīkstāves laiks ir viena stunda, klastera risinājums var būt pasīvais klasteris, kurā darbība tiek atjaunota uz rezerves servera gadījumā, ja pamatservers izgājis no ierindas, darbības atjaunošanas laikā sistēma nebūs pieejama, savukārt, ja pieļaujamais dīkstāves laiks ir viena darba diena vai vairāk, serveru dublēšana nav nepieciešama.*
- *Jānosaka pieļaujamais sistēmas atbildes laiks lietotāja pieprasījumam (tas ietekmē sistēmas tehnisko arhitektūru).*

Jāņem vērā, ka katrs nākamais pieprasītais drošības un pieejamības līmenis palielina sistēmas izmaksas, līdz ar to prasības ir jāsamēro ar reālajām sistēmas darbības vajadzībām.

3.3.4.4 Neprecīzas veiktspējas prasības

Bieži sastopama kļūda tehniskajās specifikācijās ir veiktspējas prasību nedefinēšana vai neprecīza definēšana. Nedefinējot prasības sistēmas veiktspējai, Pasūtītājs pieļauj risku, ka piegādātā sistēma strādās lēni vai nespēs apstrādāt nepieciešamo datu apjomu vai nodrošināt nepieciešamo vienlaicīgo lietotāju piekļuvi. Savukārt pārmērīgas veiktspējas prasības var nepamatoti sadārdzināt sistēmas izmaksas.

Rekomendācijas:

- *Jāprognozē vienlaicīgais sistēmas lietotāju skaits, aprēķinus bāzējot uz maksimālo iespējamo lietotāju skaitu (piemēram, elektroniskajam pakalpojumam „Pieteikšanās studijām augstskolās” lietotāju aktivitāte ir tikai uzņemšanas periodā, bet šajā laikā tā dienā var sasniegt ļoti augstus rādītājus);*
- *Iespēju robežās jādefinē apstrādājamo datu apjoms (piemēram, VID elektroniskās deklarēšanās sistēmai jāspēj apstrādāt visu nodokļu maksātāju iesniegtās atskaites un pārskati, ņemot vērā to, ka lielākā daļa šādu pārskatu tiek iesniegti vienlaicīgi);*
- *Definējot prasības sistēmas atbildes laikam, šīs prasības nepieciešams definēt konkrēti, iespēju robežās ar izmērāmiem kritērijiem – piemēram, ievadformas līdz 10 laukiem atvēršanas laiks nedrīkst būt lielāks par 2 sekundēm, nepieciešamais laiks autentifikācijas formas atvēršanai nedrīkst būt ilgāks par 5 sekundēm utt.*
- *Nekādā gadījumā nevajadzētu izvirzīt prasības brīvi izvēlētu atskaišu attēlošanas laikam, jo tas principā nav definējams. Apsvērt iespēju veikt minētos procesus laikā, kad sistēmu lieto vismazāk lietotāju (piemēram ārpus pasūtītāja darba laika).*
- *Jānosaka, kādā veidā un uz kāda sistēmas mezgla tiek mērīts atbildes laiks, jo mērīt atbildes laiku uz tīmeklī bāzētas sistēmas klienta darbstacijas nebūs objektīvi, šādi mērījumi būs apstrīdami.*

3.3.4.5 Nepamatota tīmekļa risinājumu pieprasīšana

Gadījumā, ja sistēmu paredzēts darbināt iekštīklā, nav pamata prasīt sistēmas darbību tīmekļa pārlūkprogrammā, jo šādā gadījumā pazeminās sistēmas kopējā veiktspēja. Līdz ar to

prasīt sistēmas izstrādi tīmeklī bāzētā arhitektūrā, ir pieļaujams tikai gadījumā, ja sistēmu paredzēts darbināt, izmantojot attālinātus tīmekļa klientus.

3.3.4.6 Nekorektas atsauces uz standartiem

Informācijas tehnoloģiju jomā darbojas virkne standartu, no kuriem liela daļa ir apstiprināta un adaptēta Latvijā. Bieži pasūtītāji iekļauj līgumos vispārīgu atsauci uz standartiem, pirms tam nepārlicinoties par šo standartu piemērojamību, piemēram, viens no populārākajiem ir standarts LVS 68:1996 „Programmatūras prasību specifikācijas ceļvedis”, bet šis standarts nav paredzēts jau izstrādāta programmatūras produkta papildināšanai vai ātrās prototipēšanas pieejai (standarta daļa 1.1. „Darbības sfēra”). Bez tam, jāņem vērā, ka pilnībā visu uz programmatūras izstrādi attiecināmo standartu vienlaicīga pielietošana praktiski nav iespējama tādēļ, ka tas rada lielas izmaksas tieši dokumentācijas izstrādei un saskaņošanai, bez tam, jāņem vērā, ka standarti ir jāiegādājas SIA “Standartizācijas, akreditācijas un metroloģijas centrs”, tādēļ Pasūtītājam, pirms pieprasa konkrētu standartu izpildi, jāpārlicinās, vai viņa rīcībā ir šo standartu oficiālais teksts.

Vēl viena problēma ir saistīta ar PIL 17.panta ceturtnās daļas 1.punkta (Sabiedrisko pakalpojumu sniedzēju iepirkuma likuma 20.panta ceturtnās daļas 1.punkta) prasību „Katrā atsaucē (uz standartu) iekļauj vārdus „vai ekvivalents””. Pasūtītājam var rasties problēma atbildēt uz jautājumu „Lūdzu, paskaidrojiet, kas ir ekvivalents standarts LVS 68:1996?”

Jāņem vērā, ka ir dažādi standarti – vispārējie standarti, piemēram, LVS 27001, un precīzas tehniskās specifikācijas (piemēram, ISO/TS 19139:2007, *Geographic information -- Metadata -- XML schema implementation*). Arī precīzu tehnisko specifikāciju gadījumā ir jāpievieno vārdi „vai ekvivalents”, tomēr šajā gadījumā ekvivalences kritēriju definēšana varētu būt apgrūtināša.

Rekomendācija:

- *Tehniskajā specifikācijā nepieciešams atsaukties uz konkrētiem standartiem, norādot „vai ekvivalents”, iespējams, precizējot to tvērumu (šādā gadījumā tas vienlaicīgi ir ekvivalences noteikšanas kritērijs);*
- *Iespējams norādīt atsauci uz konkrētu standartu (pievienojot vārdus „vai ekvivalents”), par konkrētu tā izmantošanas kārtību vienojoties darbu plānošanas periodā.*
- *Jāpārbauda, vai konkrēta standarta piemērošana neizriet no ārējā normatīvā akta: piemēram, ISO/TS 19139:2007 izmantošana izriet no Metadata regulas (EK Nr. 1205/2008 (2008. gada 3. decembris) par Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvas 2007/2/EK īstenošanu attiecībā uz metadatiem). Šādā gadījumā tehniskajā specifikācijā jāiekļauj atsauce uz šo regulu.*
- *Skaidrojot ekvivalenci, jāņem vērā, ka ikvienam Latvijas valsts standartam ir analogs EN ISO standarts, kuram, savukārt, iespējami citi ekvivalenti standarti.*

3.3.4.7 Nekorektas akceptēšanas procedūras

Galvenās problēmas, kuras saistās ar pieņemšanas (akceptēšanas) procedūrām ir:

- Nesamērīgi īss akceptēšanas periods vai vispār nedefinēta akceptēšanas procedūra, kā rezultātā pasūtītājam nav laika iepazīties ar nodevumu un tiek pieņemts faktiski nesaskaņots nodevums. Ja pielietota „ūdenskrituma” metode, tad pieņemot neprecīzus sākotnējos dokumentus, projekts faktiski ir lemts neveiksmei. Iteratīvās metodes gadījumā nekorektu sākotnējo prototipu apstiprināšana var radīt nesamērīgu darba apjoma pieaugumu, kas tāpat apdraud projektu.
- Nesamērīgi gara akceptēšanas procedūra. Piemēram, paredzot projektā, kurā ir 9 mēnešu izpildes termiņš, dokumentu caurskati trīs iterācijās, kopā 30 darba dienas un akceptēšanas divās iterācijās, kopā 40 darba dienas, saskaņošanas procedūras aizņem 35% no projekta kopējā laika (tas ir gadījumā, ja jāsaskaņo tikai PPS).

Protams, apjomīgu dokumentu gadījumā nevar paredzēt to izskatīšanu vienā vai divās darba dienās, tomēr nepieciešams samērot akceptēšanas termiņus ar projekta kopējiem termiņiem un izstrādājamās sistēmas sarežģītību.

- Nebeidzama saskaņošanas procedūra. Plānojot jebkura produkta izstrādi, ir jāparedz brīdis, kad prasības tiek nostiprinātas, respektīvi, nav pieļaujama jaunu prasību ieviešana. Pretējā gadījumā projekts zaudē laika dimensiju un kļūst par bezgalīgu (un bezjēdzīgu) procesu, jo, fiksējot vienas kārtas prasības un tās realizējot, nākamās kārtas prasības būs daudz precīzāk un reālāk definējamas, nekā cenšoties „uz papīra” uzzīmēt ideālu sistēmu.

Rekomendācija:

Lai izvairītos no augstāk norādītajiem riskiem, rekomendējam dokumentācijas apstiprināšanai paredzēt procedūru, kurā:

- *Pirmā dokumenta izskatīšana ir X dienas, šajā izskatīšanas stadijā ir pieļaujami komentāri par visu tekstu;*
- *Nākamā dokumenta izskatīšana ir X/2 dienas, šajā izskatīšanas stadijā ir pieļaujami komentāri par visu tekstu, ja vien tie nav pretrunā ar iepriekšējiem;*
- *Pēdējā dokumenta izskatīšana ir X/3 dienas, šajā un nākamajās (ja nepieciešams) izskatīšanas stadijās pieļaujami komentāri tikai par iepriekšējo komentāru iestrādi vai to dokumenta daļu, kuru ietekmējis iestrādātais komentārs.*

Nosakot izskatīšanas termiņu, jāvadās no projekta apjoma (kas tieši ietekmēs izvērtējamā dokumenta apjomu). Ja projekta apjoms nepārsniedz 100`000 EUR, pirmās izskatīšanas termiņam nevajadzētu pārsniegt 5-6 darba dienas. Augot projekta apjomam un sarežģītībai, šie termiņi palielināmi, tomēr pirmajai izskatīšanai nevajadzētu pārsniegt divas nedēļas.

Attiecībā uz programmatūras testēšanu rekomendējam pieprasīt Piegādātāja veiktu ražotāja testēšanu (t.i., pasūtītājam nav jāveic sākotnējie testi, akcepttestam iesniedzams produkts, kurš pēc piegādātāja domām, ir stabils). Lai nodrošinātos pret situācijām, kad piegādātājs iesniedz testēšanai nepārbaudītu produktu, iespējams pieprasīt automatizēto testēšanas rīku izmantošanu piegādātāja pusē, kā arī paredzēt atbildību, ja testēšanā iesniegtajā programmatūrā identificētas 1. vai 2. prioritātes kļūdas (ja vien to cēlonis nav kļūdaini Pasūtītāja sistēmas uzstādījumi).

Katrai testēšanas iterācijai Pasūtītāja pusē nevajadzētu pārsniegt 15 darba dienas (10 dienas funkcionāliem testiem, 5 dienas drošības un veiktspējas testiem). Gadījumā, ja tiek ieviesti esošas sistēmas papildinājumi, noteikti veicama reversā (regresijas) testēšana, lai izvairītos no esošas funkcionalitātes bojāšanas.

3.4 Tehniskās specifikācijas ar „vaļējām” prasībām (mainīgās cenas līgums)

Šādas tehniskās specifikācijas ir raksturīgas esošas sistēmas uzturēšanas iepirkumiem. Piemērs varētu būt „Sistēmas kļūdu labošana”, „Sistēmas funkcionalitātes papildināšana, atbilstoši normatīvo aktu izmaiņām”, „Konkrētas prasības realizācija tiks saskaņota analīzes fāzē” un citas līdzīgas prasības.

Šādiem iepirkumiem NEDRĪKST pieprasīt iesniegt finanšu piedāvājumu ar fiksētu cenu, jo darbu apjoms nav objektīvi nosakāms, vienīgais iespējamais variants šeit ir līgumi par darba laiku un vienošanās par darbietilpības vērtēšanas metodiku.

Rekomendācija:

- *Maksimāli precīzi definēt prasības, lai tās būtu izmērāmas;*
- *Noteikt apmaksas kārtību par nostrādātu laiku, paredzot darba laika uzskaites kārtību un darbietilpības novērtēšanas metodiku.*
- *Finanšu piedāvājumā norādīt maksimālo cilvēkdienu/ cilvēkstundu apjomu, pret kuru pretendentiem jānorāda kopējā maksimālā līguma summa.*

4 Iepirkuma metodes izvēle

4.1 Iespējamie risinājumi

	Atklāts konkurss	Slēgts konkurss	Sarunu procedūra ar uzaicinājumu	Sarunu procedūra bez uzaicinājuma	EIS	Metu konkurss
Jaunas sistēmas iepirkums	Optimāls	Iespējams [1]	Iespējams [2]	Nē	Nē	Optimāls
Kombinēts iepirkums (ārpakalpojums)	Optimāls	Iespējams [1]	Iespējams [2]	Nē	Nē	Nē
Kombinēts iepirkums (tehnika un programmatūra)	Optimāls	Iespējams [1]	Iespējams [2]		Nē	Nē
Pasūtītāja vajadzībām speciāli izstrādātas sistēmas pielāgojumi vai uzturēšana [3]	Iespējams	Optimāls	Iespējams	Nē	Iespējams	Iespējams
Ar autortiesībām aizsargātas sistēmas pielāgojumi	Nē	Nē	Nē	Optimāls	Nē	Nē
Standarta programmatūras licenču iepirkums	Iespējams [4]	Nē	Nē	Optimāls [5]	Optimāls [6]	Nē
Licenču uzturēšanas iepirkums	Iespējams [4]	Nē	Nē	Optimāls [5]	Optimāls [6]	Nē

Piezīmes:

1 – Slēgts konkurss ir optimāls risinājums gadījumā, ja tehniskā specifikācija satur informāciju, kura nav publiska (piemēram, informāciju par esošas sistēmas aizsardzības metodēm, informāciju, kura klasificēta kā dienesta vajadzībām). Šādā gadījumā tehniskās specifikācijas tiek izsniegtas tikai atlasītajiem pretendentiem, līdz ar to samazinās nesankcionētas informācijas izplatības risks. Slēgta konkursa priekšrocība ir zemāks administratīvais slogs – atlasē dokumentu sagatavošana parasti ir mazāk darbietilpīga, kā tehniskā piedāvājuma sagatavošana, līdz ar to gadījumā, ja pretendents nekvalificējas tālākai dalībai iepirkumā, atkrīt lieks darbs, gatavojot tehnisko piedāvājumu. Jāņem vērā, ka dažādu neuzmanības kļūdu vai nepareizas prasību izpratnes dēļ aptuveni 25% piedāvājumu tiek izslēgti tieši atlasē procedūrā. Tādējādi pretendenti var samazināt izdevumus piedāvājumu sagatavošanas procesā.

2 – Sarunu procedūru, publicējot paziņojumu par līgumu (PIL 62.panta pirmās daļas 2.punkts¹⁵) var piemērot, ja pakalpojumu raksturs neļauj pietiekami precīzi paredzēt līguma izpildei nepieciešamās prasības. Šāda situācija var rasties, ja ir definētas tikai biznesa prasības, atstājot to tehnisko realizāciju piegādātāja ziņā. Lai Pasūtītājs varētu maksimāli efektīvi izmantot sarunu procedūras priekšrocības, vēlams sarunas organizēt vairākās kārtās (iespējams, pirmajā kārtā pat neprasot finanšu piedāvājumu)

3 – Gadījumā, ja izstrādātā programmatūra nav aizsargāta ar autortiesībām.

4 – Atklāts konkurss rīkojams, ja standarta programmatūrai ir vairāki izplatītāji.

5 – Gadījumā, ja standarta programmatūrai ir viens pilnvarots izplatītājs, šī faktiski ir vienīgā pieļaujamā metode, tomēr ERAF finansētos projektos šāda iepirkuma rezultātā radušās izmaksas nebūs attiecināmas.

6 – Gadījumā, ja konkrētās programmatūras licences ir iekļautas EIS (elektroniskā iepirkumu sistēmā), tās obligāti jāiegādājas EISā, ja vien pasūtītājs nevar tās iegādāties lētāk.

4.2 Atklāts konkurss

Atklāts konkurss ir iepirkuma pamatmetode, kura nodrošina vislielāko atklātību, tajā pašā laikā šajā iepirkuma metodē nav iespējams labot kļūdas vai neprecizitātes, kuras radušās nepareizas vai neviennozīmīgas iepirkuma priekšmeta izpratnes dēļ. Tāpat Pasūtītājs ir ierobežots iepirkuma priekšmeta izmaiņu veikšanā, jo būtisku izmaiņu gadījumā iepirkums ir jāizbeidz, tāpat arī iepirkuma priekšmeta samazināšana gadījumā, ja pretendentu piedāvājumi pārsniedz pasūtītāja finanšu iespējas, ir ierobežota un ļoti precīzi jāatrunā iepirkuma dokumentācijā.

4.3 Slēgts konkurss

Pretēji vārdam „slēgts”, kurš semantiski norāda uz ierobežojumiem, šī iepirkuma procedūra principā neatšķiras no atklāta konkursa, vienīgās atšķirības ir tas, ka piedāvājumus iesniegt tiek uzaicināti tikai tie pretendenti, kuri atlasīti atlasē kārtā. Slēgtā konkursā tehniskā specifikācija tiek izsniegta tikai tiem pretendentiem, kuri uzaicināti iesniegt piedāvājumus un tas ir galvenais iemesls, kādēļ pret šādas procedūras piemērošanu ir iebildumi:

- Nav iespējams pārliecināties par atlasē prasību samērību ar iepirkuma priekšmetu;
- Iespējama situācija, kurā piegādātājs nevar novērtēt, vai tehniskajā specifikācijā norādītais iepirkuma priekšmets piegādātāju interesē;
- Pastāv risks, ka tehniskā specifikācija vai vērtēšanas prasības tiek piemērotas konkrētam pretendentam.

Rekomendācijas:

- *Kaut arī tehniskā specifikācija un pretendentu vērtēšanas kritēriji nav obligāti*

¹⁵ Sabiedrisko pakalpojumu sniedzēju iepirkumu likumā nav identificēti specifiski sarunu procedūras piemērošanas priekšnoteikumi

jāizsniedz visiem interesentiem, to rekomendējam pievienot kandidātu atlases nolikumam, tādējādi nodrošinot kandidātiem pilnīgu informāciju par iepirkuma priekšmetu un vērtēšanas kritērijiem, līdz ar to kļiedējot bažas par necaurspīdīgu iepirkuma procedūru

- *Pirms slēgta konkursa atlases kārtas ar ieinteresētājiem piegādātājiem iespējams rīkot tehniskās specifikācijas publisku apspriešanu (skat.3.3.4.1.)*

4.4 Sarunu procedūra ar paziņojuma publicēšanu (Publisko iepirkumu likuma 62.pants)

Pretēji vispārējai negatīvai nostājai pret sarunu procedūrām, šāda procedūra ir ļoti elastīga un efektīva. Sarunu procedūru IT iepirkumos var piemērot sekojošos gadījumos:

4.4.1 Iesniegti neatbilstoši piedāvājumi (62.panta pirmās daļas 1.punkts)

Atbilstoši PIL 62.panta pirmās daļas 1.punktam, sarunu procedūru var organizēt, ja atklātā vai slēgtā konkursā:

- iesniegti iepirkuma procedūras dokumentos noteiktajām prasībām neatbilstoši piedāvājumi;
- kandidāti vai pretendenti neatbilst izvirzītajām kvalifikācijas prasībām.

Papildus nosacījums šādai sarunu procedūrai ir tas, ka iepirkuma līguma noteikumi būtiski neatšķiras no iepriekš izsludinātajā attiecīgajā iepirkuma procedūrā paredzētajām līguma izpildei nepieciešamajām prasībām.

Gadījumā, ja pretendenti neatbilst kvalifikācijas prasībām, šī panta izmantošana ir diskutējama, jo pēc būtības ir jāmaina atlases prasības un jāizsludina jauna kandidātu atlase. Līdz ar to jāsecina, ka sarunu procedūra varētu tikt piemērota, ja pretendenti sākotnējā procedūrā nebūs iesnieguši prasītos atlases dokumentus, nevis pēc būtības neatbildīs sākotnēji noteiktajām kvalifikācijas prasībām.

Gadījumā, ja iesniegti neatbilstoši piedāvājumi, pasūtītājs var nublicēt paziņojumu par līgumu, ja tas uzaicina uz sarunām tikai tos pretendētus, kuri iepriekš izsludinātajā procedūrā nav izslēgti saskaņā ar PIL 39.panta noteikumiem un atbilst atlases prasībām. Šādā veidā ir iespējams novērst trūkumus iesniegtajos piedāvājumos un nebūtiskas iepirkuma dokumentācijas nepilnības, it īpaši gadījumā, ja tas ir bijis par iemeslu nepareizai tehniskās specifikācijas izpratnei, tomēr jebkurā gadījumā ir jāizvērtē, kas ir būtiska, kas – nebūtiska atšķirība (skat. sadaļu par līguma grozījumiem).

Jāņem vērā, ka iepirkuma komisijas lēmumam iepriekšējā procedūrā ir jābūt par iepirkuma procedūras izbeigšanu atbilstoši PIL 38.panta pirmajai un trešajai daļai, jo, ja iepirkuma procedūra ir pārtraukta atbilstoši PIL 38.panta otrajai daļai, sarunu procedūra atbilstoši PIL 62.panta pirmās daļas 1.punktam nav piemērojama.

4.4.2 Pakalpojuma raksturs neļauj pietiekami precīzi paredzēt līguma izpildei nepieciešamās prasības (62.panta 1.daļas 2.punkts)

Šis sarunu procedūras pamatojums atbilst gadījumiem, kad pasūtītājs tikai definējis augsta līmeņa biznesa prasības un to realizācija iespējama dažādos veidos, tomēr ir nepieciešama speciālistu līdzdalība iepirkuma priekšmeta precizēšanā.

Lai piemērotu šādu sarunu procedūru, jābūt sekojošiem priekšnoteikumiem:

- Iepirkuma priekšmets ir intelektuālie pakalpojumi (tajā skaitā sistēmas projektēšana);
- Pakalpojumu raksturs neļauj pietiekami precīzi paredzēt līguma izpildei nepieciešamās prasības un tādēļ nav iespējams izvēlēties atbilstošāko piedāvājumu atklātā vai slēgtā konkursā.

Sarunu procedūra ar šo pamatojumu nav izmantojama gadījumā, ja iepirkuma priekšmets ir

precīzi definēts vai arī izstrādājamās sistēmas projektējums ir veikts un pretendents tikai jānovērtē programmatūras izstrādes izmaksas. Abos šajos gadījumos iepirkuma metode būs konkurss.

Sarunu procedūras neatņemams elements ir sarunu organizēšana, lai precizētu iepirkuma priekšmetu.

Šādu iepirkuma metodi neiesakām piemērot gadījumā, ja iepirkums tiek finansēts no ārvalstu finanšu palīdzības līdzekļiem, jo procedūra ir sarežģīta un grūti izsekojama, it īpaši gadījumā, ja nav korekti fiksētas visas sarunu procedūras ietvaros notikušās sanāksmes vai pieņemtie lēmumi.

Rekomendācijas:

- *Saskaņā ar Publisko iepirkumu likuma grozījumiem, kuri stājās spēkā 2012.gada 01.augustā, Pasūtītājam paziņojumā par līgumu jānorāda sarunu izvēles pamatojums (Paziņojuma par līgumu sadaļa „Papildu informācija”, punkts „Cita papildu informācija”) vai, ja tas nav iespējams, šo pamatojumu ievieto pasūtītāja mājaslapā internetā ne vēlāk par dienu, kad publicēts paziņojums par līgumu. Pret šādu paziņojumu mājas lapā nevajadzētu izturēties pavirši, jo arī tas var būt pamats iesnieguma iesniegšanai IUB, turklāt, ja pamatojums būs nepilnīgs, šādā iesnieguma izskatīšanā praktiski nav izredžu uzvarēt;*
- *Tehnisko piedāvājumu iesniegšanas pirmajā kārtā rekomendējam pretendentiem lūgt iesniegt piedāvājumus iepirkuma priekšmeta precizēšanai, norādot piedāvāto formulējumu un tā pamatojumu. Iespējams, šajā stadijā nav mērķtiecīgi prasīt iesniegt finanšu piedāvājumus.*
- *Pēc pretendenta priekšlikumu apkopošanas un nepieciešamības gadījumā, izskaidrošanas, iepirkuma komisijai jāapkopo piedāvātie precizējumi un sarunās tie jāapspriež ar pretendentiem. Pēc tehniskās specifikācijas precizēšanas tā jāizsniedz pretendentiem un jāprasa iesniegt tehnisko piedāvājumu un finanšu piedāvājumu.*

4.5 Sarunu procedūra bez uzaicinājuma publicēšanas (PIL 63.pants¹⁶)

4.5.1 Iepriekš izsludinātam atklātam, slēgtam konkursam nav iesniegti piedāvājumi vai pieteikumi kandidātu atlasei (63.panta 1.daļas 1.punkts)

Praksē šādi gadījumi nav izplatīti, līdz ar to ir grūti apspriest šāda veida iepirkumu. Arī šajā gadījumā pasūtītājs nav tiesīgs būtiski mainīt paredzētās līguma izpildei nepieciešamās prasības. Tomēr ierobežojums mainīt izvirzītas prasības norāda, ka situācijā, kurā piedāvājumi vai pieteikumi nav iesniegti pārāk augstu prasību dēļ, sarunu procedūru piemērot nav jēgas, jāveic grozījumi prasībās un jāizsludina jauns iepirkums.

4.5.2 Sarunu procedūra, pamatojoties uz izņēmuma tiesībām (63.panta 1.daļas 2.punkts¹⁷)

Šis ir visizplatītākais sarunu procedūras, nepublicējot paziņojumu par iepirkumu, veids. Šādā gadījumā nepieciešami sekojoši priekšnoteikumi:

- Pasūtītāja rīcībā esošai, ar autora mantiskajām tiesībām aizsargātai programmatūrai ir nepieciešami papildinājumi;
- Papildinājumiem ir jābūt ekonomiski pamatotiem, t.i., plānotās izmaksas nedrīkst būt samērojamas ar jaunas programmatūras izstrādes izmaksām;

¹⁶ Sabiedrisko pakalpojumu sniedzēju iepirkumu likuma 11.panta trešā daļa

¹⁷ Sabiedrisko pakalpojumu sniedzēju iepirkumu likuma 11.panta trešā daļas 3.punkts

- Nepieciešamie pakalpojumi neietilpst sākotnējā licences apjomā (piemēram, ja licence atļauj darbināt programmatūru sadarbībā ar citām pasūtītāja informācijas sistēmām, sarunu procedūra nav piemērojama, jo saskaņā ar autortiesību likuma 30.pantu, programmatūras izmaiņas sadarbības nodrošināšanai var veikt persona, kura iegādājusies licenci);

Lai veiktu sarunu procedūru saskaņā ar šo pantu, nepieciešams sagatavot un iesniegt IUB sarunu procedūras pamatojumu.

Rekomendācijas:

- *Sarunu procedūras pamatojumā nepieciešams norādīt uz pierādījumiem, ka komersants, ar kuru paredzēts slēgt līgumu, ir autortiesību subjekts vai autortiesību subjekta vienīgais pilnvarotais pārstāvis Latvijā. Norādei uz autortiesībām jābūt ietvertai vai nu sākotnējā iepirkuma līgumā, vai tā jāpierāda ar publisku pieejamu informāciju vai programmatūras ražotāja izsniegtu apliecinājumu;*
- *Jānorāda nepieciešamo papildinājumu apraksts, kā arī pamatojums, kādēļ mērķi nevar sasniegt citiem līdzekļiem (Skat. Autortiesību likuma 29.un 30.pantu);*
- *Vēlams sniegt iespējamo alternatīvu izvērtējumu (piemēram, jaunas programmatūras izstrāde, ar kuru aizvietoama papildināmā programmatūra).*

4.5.3 Ārkārtas apstākļi (63.panta 1.daļas 3.punkts¹⁸)

Pasūtītājs ir tiesīgs rīkot sarunu procedūru, nepublicējot paziņojumu par līgumu gadījumā, ja neparedzamu ārkārtas apstākļu rezultātā objektīvi radusies situācija, kurā steidzamības dēļ nav iespējams piemērot atklātu vai slēgtu konkursu vai sarunu procedūru, publicējot paziņojumu par līgumu. Minētie ārkārtas apstākļi nedrīkst būt atkarīgi no Pasūtītāja darbības vai bezdarbības.

Ārkārtas apstākļi nav nesavlaicīgi izsludināts iepirkums vai iesniegumi, kuru dēļ aizkavējusies iepirkuma līguma noslēgšana. Izņēmums varētu būt situācija, kurā nav iespējams noslēgt līgumu par esošas sistēmas uzturēšanu vai esošas sistēmas uzturēšana pārtraukta komersanta vainas dēļ. Šādā gadījumā līgums, pamatojoties uz ārkārtas apstākļiem, slēdzams uz laiku, kāds nepieciešams, lai varētu veikt atklātu vai slēgtu konkursu vai sarunu procedūru, publicējot paziņojumu par līgumu.

4.5.4 Sarunu procedūra ar metu konkursa uzvarētājiem (63.panta 3.daļa)

Sarunu procedūra metu konkursa gadījumā ir nosacīts metu konkursa turpinājums, jo metu konkursa ietvaros tiek vērtētas skices vai piedāvātās konceptuālās idejas, bet ne precīzs to realizācijas piedāvājums. Sarunu procedūra rīkojama ar metu konkursa uzvarētāju vai uzvarētājiem (rekomendējams noteikt vairākus uzvarētājus, pretējā gadījumā, nepastāvot konkurencei, iespējama nesamērīgi augsta cena).

Sarunu procedūru šajā gadījumā rekomendējam organizēt līdzīgi kā 4.4.2. nodaļā aprakstīto sarunu procedūru gadījumā, ja nav iespējams precīzi nodefinēt iepirkuma priekšmetu.

4.5.5 Nepieciešami papildu pakalpojumi (63.panta 4.daļas 1.punkts¹⁹)

Publisko iepirkumu likuma 63.panta ceturrtā daļa paredz iespēju rīkot sarunu procedūru, ja nepieciešami papildu pakalpojumi, kuri sākotnēji netika iekļauti līgumā, bet kuri neparedzamu apstākļu dēļ kļuvuši nepieciešami noslēgtā līguma izpildei, ja izpildās šīs daļas 1.un 2.punktā norādītie nosacījumi. Sarunu procedūra ir piemērojama, ja:

- Papildu pakalpojumus pasūtītājs nevarēja iepriekš paredzēt un tie nav radušies pasūtītāja darbības rezultātā. Papildus pakalpojumu nepieciešamība var būt ārējo normatīvo aktu izmaiņas, kuru dēļ nepieciešams mainīt sistēmas funkcionalitāti, izmaiņas citās informācijas sistēmās, ar kurām sadarbojas izstrādājamā vai

¹⁸ Sabiedrisko pakalpojumu sniedzēju iepirkumu likuma 11.panta trešās daļas 4.punkts

¹⁹ Sabiedrisko pakalpojumu sniedzēju iepirkumu likuma 11.panta trešās daļas 6.punkts

izstrādātā sistēma. Par neparedzamiem apstākļiem šī panta izpratnē nav atzīstamas neprecizitātes vai kļūdas, kuru dēļ nepieciešams atteikties no sākotnēja risinājuma, sadarbības nodrošināšana ar citām pasūtītāja informācijas sistēmām, kuras eksistēja iepirkuma izsludināšanas brīdī (tai bija jābūt paredzētai iepirkuma dokumentos).

- Papildu pakalpojumi ir nepieciešami esošā līguma izpildei. Lai izvērtētu šo jautājumu, jānovērtē, vai izstrādātā sistēma atbilstoši līguma nosacījumiem varēs darboties bez papildu pakalpojumu realizācijas.
- Kopējā papildu iepirkuma cena nepārsniedz 50% no sākotnējā līguma līgumcenas (neattiecas uz iepirkumiem atbilstoši SPSIL 11.panta trešās daļas 6.punktam). Jāņem vērā, ka šis ierobežojums ir kumulatīvs, respektīvi, ja ir pasūtītas vairākas izmaiņas, pamatojoties uz šo likuma pantu, kopējās izmaiņas nevar pārsniegt 50% no sākotnējās līgumcenas.
- Nepieciešamos papildus pakalpojumus sniedz iepriekš noslēgtā līguma izpildītājs;
- Papildu pakalpojumus nevar tehniski vai ekonomiski nodalīt no iepriekš noslēgtajā līgumā paredzētajiem pakalpojumiem, neradot ievērojamas grūtības pasūtītājam vai papildu pakalpojumi ir būtiski nepieciešami iepriekš noslēgtā līguma izpildei, kaut arī tos iespējams nodalīt no esošajā līgumā paredzētās pakalpojumu sniegšanas.

Rekomendējam šo sarunu procedūras pamatojumu pielietot sekojošos gadījumos.

- *Papildinājumu nepieciešamība identificēta pirms sistēmas pieņemšanas. Šādā gadījumā tikai sistēmas izstrādātājs var veikt papildinājumus, jo nav nofiksēta stabila sistēmas versija, uz kā bāzes cits komersants varētu veikt sistēmas izmaiņas;*
- *Par sistēmas uzturēšanu noslēgts līgums, kurš definē kvalitātes prasības vai sistēmas darbības nodrošināšana ir iepirkta kā ārpalpojums. Šajā gadījumā esošais sistēmas uzturētājs nodrošina sistēmas darbību atbilstoši noteiktām kvalitātes prasībām, par kuru neievērošanu uzturētājam iestājas atbildība, līdz ar to sistēmas izmaiņu veikšanu nododot trešajām personām, nav skaidri noteikta atbildības robeža un papildu pakalpojumus nevar ekonomiski nodalīt.*

4.6 Metu konkurss

Kaut gan metu konkurss kā iepirkuma metode, kura pielietojama datu apstrādes (tai skaitā valsts informācijas sistēmu) jomā ir norādīts PIL²⁰, tomēr praksē tas tiek pielietots ļoti reti. Iespējams, tas ir skaidrojams ar šī iepirkuma sarežģītību un nepieciešamību nodrošināt procedūras korektu pielietojumu visā iepirkuma laikā, tomēr tas ir ļoti labs veids, kā pasūtīt tīmekļa risinājumus (mājaslapas, portālus), kā arī sarežģītas sistēmas, kuru tehnoloģiskie risinājumi var būt atšķirīgi.

Metu konkursā vērtēšana notiek divās kārtās – metu vērtēšana un sarunu procedūra ar izvēlēto metu autoriem.

Iesniedzamie metri var būt gan informācijas sistēmas lietotāja saskarnes dizaina paraugi (piemēram, mājaslapas gadījumā), gan informācijas pasniegšanas principi un projekta realizācijas vīzija (šajā gadījumā mets var ietvert gan vizuālā dizaina vadlīnijas/ietvaru, gan projekta realizācijas piedāvājuma prezentāciju), gan informācijas sistēmas konceptuālā arhitektūra un galveno funkciju realizācijas mehānisms. PIL nosaka, ka, ja kādam konkursa dalībniekam tiek pieprasīta kāda noteikta profesionālā kvalifikācija, vismaz trešdaļai no žūrijas komisijas locekļiem nepieciešama tāda pati vai ekvivalenta profesionālā kvalifikācija, tomēr šī prasība skatāma kontekstā ar PIL 40. pantu un attiecas uz reglamentētajām profesijām, līdz ar to IT iepirkumos tā praktiski nav piemērojama.

Metus izvēlas žūrijas komisija, atbilstoši konkursa nolikumā noteiktajiem vērtēšanas

²⁰ PIL 70.pants

kritērijiem, tomēr jāņem vērā, ka šajā gadījumā nav jāpiemēro prasības saimnieciski izdevīgākā piedāvājuma izvēles kritērijiem, respektīvi, kritēriji var būt „brīvāki”, savukārt vērtējot vizuālo dizainu, visticamākais, nebūs iespējams definēt citus kritērijus, kā subjektīvās izjūtas. Būtisks metu konkursa noteikums ir iesniegto metu anonimitāte, tādēļ nav pieļaujama nekāda pretendenta identificējoša informācija, tajā skaitā failu metadatos.

Pēc uzvarējušo metu noteikšanas žūrijas komisija atver pretendenta devīzes (identificē metu autorus) un pārbauda metu iesniedzēja atbilstību atlases prasībām, ja tādas ir noteiktas.

Metu konkursā var paredzēt godalgas, bet tas nav obligāti.

Ar metu konkursa uzvarētāju (uzvarētājiem) tiek organizēta sarunu procedūra. Kaut gan likums to neparedz, rekomendējams metu konkursa nolikumam pievienot informāciju par sarunu procedūru, lai potenciālie pretendenti varētu labāk izvērtēt savu ieinteresētību piedalīties šādā iepirkumā.

5 Atlases prasības

Atlases prasības ir viens no biežākajiem strīdu avotiem, tādēļ tām jāpiegriež īpaša vērība.

5.1 Atbilstība profesionālās darbības veikšanai.

Atbilstību profesionālās darbības veikšanai var pieprasīt, ja tās nepieciešamību nosaka normatīvie akti, respektīvi, tikai attiecībā uz reglamentētajām profesijām. IT nozarē tas var būt personas datu aizsardzības speciālists un informācijas drošības speciālists. Jāņem vērā, ka sabiedrisku organizāciju sertifikāti atbilstoši šim likuma punktam nav pieprasāmi. Tomēr sabiedrisko organizāciju sertifikātus var pieprasīt kā alternatīvu formāļai izglītībai.

5.2 Prasības finansiālajam stāvoklim

5.2.1 Prasības finanšu apgrozījumam

Likumā „Par iepirkumu valsts vai pašvaldību vajadzībām” (bija spēkā līdz Publisko iepirkumu likuma spēkā stāšanās dienai) bija noteikts ierobežojums – prasības pret vidējo finanšu apgrozījumu nevar pārsniegt trīskāršu līgumcenas apjomu. PIL šis regulējums nav pārņemts. Nosakot nepieciešamā finanšu apgrozījuma apmēru, pasūtītājs ņem vērā PIL 37.panta otrajā daļā²¹ noteikto, ka prasību apjomu un minimālo spēju līmeni nosaka samērīgi līguma priekšmetam. Tādējādi finanšu apgrozījuma apmērs nosakāms, ņemot vērā paredzamo līgumcenu, līguma darbības termiņu, pakalpojuma raksturu un sniegšanas kārtību vai piegāžu veikšanas kārtību, iespējamo pakalpojumu sniedzēju finanšu spējas un attiecīgi nozarē pastāvošo praksi, kā arī ar līgumu saistītos riskus. Piemēram, Administratīvā rajona tiesa savā praksē ir atzinusi par pamatotu prasību par finanšu apgrozījumu, kas 3 reizes pārsniedz paredzamo līgumcenu, ņemot vērā konkrētā iepirkuma priekšmeta sarežģītību, apjomu un iespējamos riskus.²²Savā praksē arī Iepirkumu uzraudzības birojs līdzīgās lietās neiebilst pret šāda apjoma finanšu apgrozījuma noteikšanu. Tomēr pie konkrētiem apstākļiem finanšu apgrozījums, kas 3 reizes pārsniedz paredzamo līgumcenu, var nebūt pamatots, piemēram, Iepirkumu uzraudzības biroja 2012.gada 6.marta lēmumā Nr.4-1.2/12-65/2 netika atzīta par pamatotu šāda prasība, ņemot vērā konkrēto līguma priekšmetu, samaksas nosacījumus un termiņu (licenču noma uz trīs gadiem). Gadījumos, ja iepirkuma līgums paredz liela apjoma darbu veikšanu īsā laikā, piemēram, pusgadā, prasītā līgumcenas un vidējā apgrozījuma attiecība var būt lielāka, bet ne vairāk, kā trīs reizes, savukārt ļoti lielu un ilgā laikā apgūstamu līgumu gadījumā, kur nav nepieciešama lielākā daļa finanšu ieguldījumu no pretendenta puses jau līgumu uzsākot, samērīga būs prasība pēc līdzīga finanšu apgrozījuma. Jebkurā gadījumā pasūtītājam jāspēj pamatot prasības samērīgums,

²¹ Sabiedrisko pakalpojumu sniedzēju iepirkumu likuma 41.panta otrā daļa

²² Administratīvās rajona tiesas 2013.gada 29.janvāra spriedums lietā Nr.A420831410

ņemot vērā tās izvirzīšanas mērķi. Turklāt, jāvērtē kopējie apgrozījuma rādītāji nozarē, jo prasību pēc finanšu apgrozījuma, kurš pārsniedz 5 miljonus latu, visticamākais, spēs izpildīt trīs – četri komersanti, līdz ar to šī prasība pēc savas būtības ir konkurenci ierobežojoša un tai jābūt ļoti skaidri un nepārprotami pamatotai. Jāņem vērā, ka saskaņā ar Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvu Nr. 2014/24/ES (2014. gada 26. februāris) par publisko iepirkumu un ar ko atceļ Direktīvu 2004/18/EK²³, šī attiecība nevar pārsniegt divas reizes, tādēļ, rīkojot konkursus virs ES sliekšņa, rekomendējams nepārsniegt šo robežu

Izvirzot prasības finanšu apgrozījumam, jāņem vērā, ka informāciju atbilstoši PIL 41.panta pirmās daļas 3.punktam drīkst prasīt ne vairāk kā par trim iepriekšējiem gadiem. Bieži izplatīta prakse ir norādīt, ka ir jāiesniedz gada pārskats vai tā sastāvā ietilpstoši dokumenti par konkrētiem gadiem (piem.2009.; 2010.;2011), bet šādu pieeju nerekomendējam vairāku iemeslu dēļ:

- ne visiem uzņēmumiem saimnieciskais gads sakrīt ar kalendāro gadu;
- saskaņā ar Gada pārskata likumu pārskatu iesniegšanas periodi ir četri vai septiņi mēneši pēc pārskata perioda beigām, līdz ar to gada pārskats par iepriekšējo gadu uz piedāvājuma iesniegšanas brīdi var vēl nebūt sagatavots un apstiprināts iesniegšanai, līdz ar to iespējams, ka nolikumā ir izvirzīta diskriminējoša prasība.

Tāpat jāņem vērā, ka pastāv iespēja, ka piedāvājumu iesniedz uzņēmums, kurš dibināts vēlāk, vai privātpersona (ļoti formāls iemesls, bet ir bijuši arī šādi iesniegumi un no likuma viedokļa tie ir pamatoti), tādēļ rekomendējam prasību formulēt šādi: „*pēdējo trīs gadu laikā, par kuriem bija jāiesniedz gada pārskats vai ienākumu deklarācija, vidējais gada finanšu apgrozījums pārsniedz līgumcenu vismaz trīs reizes. Uzņēmumiem, kuri dibināti vēlāk, vidējais finanšu apgrozījums tiks skaitīts par faktiski nostrādāto laiku.*”

Jāņem vērā, ka Latvijas uzņēmējiem, sākot ar 2011.gadu, pārskati Valsts ieņēmumu dienestā jāiesniedz elektroniski, līdz ar to kā pierādīšanas līdzeklis šajā gadījumā ir pietiekama pēdējo divu gadu peļņas un zaudējumu aprēķina izdrukā no Valsts ieņēmumu dienesta elektroniskās deklarēšanas sistēmas, jo tā ietver datus par pārskata gadu un iepriekšējo gadu. Gada pārskata (balance, peļņas- zaudējumu aprēķins, revidenta atzinums, vadības ziņojums un bilances pielikumi) prasīšana, lai pierādītu atbilstību šai prasībai, nav nepieciešama, jo pārējā tajā ietvertā informācija nekādā veidā netiek izmantota.

5.2.2 Prasības pašu kapitālam

Finanšu apgrozījums ne vienmēr pilnībā raksturo uzņēmuma stāvokli, bez tā jāņem vērā arī pašu kapitāls un īstermiņa likviditāte, kuru raksturo apgrozāmo līdzekļu attiecība pret īstermiņa parādiem (uzņēmuma spēja pildīt savas saistības).

Nav pieļaujams izvirzīt kvantitatīvas prasības pašu kapitālam (piemēram, pašu kapitāls ir vismaz 100 000 EUR), jo tas neietekmē spēju pildīt saistības, bet prasība pēc pozitīva pašu kapitāla ir pamatota. Jāņem vērā, ka pašu kapitāla pietiekamību var pierādīt ar pēdējo VID iesniegto bilanci (tās izdruku no VID EDS) vai ar zvērināta revidenta apstiprinātu operatīvo bilanci, līdz ar to iespēju iesniegt zvērināta revidenta apstiprinātu operatīvo bilanci vēlams paredzēt nolikumā.

Līdzīgi ir ar īstermiņa likviditāti. Pieņemams, ka uzņēmums ir stabils un maksāspējīgs, ja tā īstermiņa likviditātes koeficients ir vismaz 1.

Jāņem vērā, ka šādus pierādījumus nevar iesniegt fiziskās personas, tādēļ pie atbilstošiem nolikuma punktiem jānorāda, ka tie neattiecas uz pretendentu – fizisku personu.

²³ <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=CELEX:32014L0024>

5.3 Prasības profesionālajām un tehniskajām spējām

5.3.1 Informācija par būtiskākajiem sniegtajiem pakalpojumiem

Saskaņā ar PIL 42.panta otrās daļas 2.punktu²⁴ piegādātāja tehniskās un profesionālās spējas pierādāmas ar būtiskākajiem iepriekšējos trīs gados sniegtajiem pakalpojumiem. Likums skaidri nenosaka, vai šī panta ietvaros var atsaukties tikai uz tādiem projektiem, kuri gan uzsākti, gan pabeigti trīs gadu ietvaros, tādēļ pieņemams pretendents labvēlīgākais traktējums, paredzot pieredzes apliecināšanu ar projektiem, kuri pabeigti iepriekšējos trīs gados.

Pieredze prasāma atbilstoši pakalpojuma raksturam, kvantitātei un svarīguma pakāpei. Tāpat prasības pieredzei nedrīkst būt nesamērīgas un konkurenci ierobežojošas.

Galvenās problēmas, atbilstoši IUB praksei, ir:

5.3.1.1 Prasība pēc pieredzes publiskajā pārvaldē un/vai projektos, kurus finansē no ārvalstu finanšu palīdzības.

Tipiska problēma ir prasība par pieredzi pakalpojuma sniegšanā publiskā sektora pasūtītājam. Šādas prasības mērķis vēsturiski bija iegūt objektīvu un pārbaudāmu informāciju no pakalpojuma saņēmēja, pieņemot, ka citu pasūtītāju sniegtā informācija var nebūt pārbaudāma vai precīza. Tomēr, izvirzot šādu prasību, tiek diskriminēti komersanti, kuri līdzīgas sarežģītības izstrādes veikuši privātajā sektorā. Objektīvi vērtējot, Pasūtītājam parasti būtiska ir tieši Pretendenta pieredze konkrētas funkcionalitātes izstrādē, līdz ar to definēt prasības konkrētam pakalpojuma saņēmējam nav pamatoti. Rekomendējam šādu prasību vietā izvirzīt prasības pieredzei konkrētas funkcionalitātes izstrādē vai pieredzei tādu sistēmu izstrādē un ieviešanā, kuras atbilst konkrētām drošības prasībām, apstrādā personas datus, nodrošina elektronisko pakalpojumu sniegšanu. Bez tam, ir jānovērtē, vai prasība pēc pieredzes ir attiecināma uz visiem speciālistiem – programmēšana, ekrānformu dizaina izstrāde, programmatūras testēšana un dokumentēšana pilnīgi nav atkarīga no tā, kādā jomā darbojas pasūtītājs. Līdzīgi arī gadījumos, kad tiek izvirzītas prasības pieredzei, kura gūta projektos, kuri finansēti no ārvalstu finanšu palīdzības, pretendenta pieredzi būtībā neietekmē projekta administratīvie nosacījumi, arī šāda prasība nav pamatota.

5.3.1.2 Prasības pēc pieredzes konkrētā nozarē.

Kaut arī atsevišķos gadījumos prasība pēc pieredzes konkrētā nozarē var būt pamatota, tomēr vairumā gadījumu specifiskas nozares norāde nav pamatota un tiek traktēta kā konkurenci nepamatoti ierobežojoša. Piemēram, grāmatvedības uzskaites, dokumentu vadības vai klientu attiecību pārvaldības sistēmas dažādās nozarēs ir principā vienādas. Līdz ar to pamatotas ir prasības pēc pieredzes konkrēta veida sistēmu izstrādē (piemēram, dokumentu vadības sistēmas). Piemēram, ja mērķis ir apmācību programmas izstrāde, šādā gadījumā pareizi būtu prasīt pieredzi virtuālu apmācības rīku izstrādē, nevis pieredzi izglītības nozares informācijas sistēmas izstrādē, jo pretējā gadījumā šādai prasībai atbilstu pretendents, kurš piegādājis piemēram, grāmatvedības programmu, bet neatbilstu pretendents, kurš veidojis sistēmu interešu izglītības vajadzībām.

5.3.1.3 Pārāk šaura pakalpojuma saņēmēju loks

Bieži sastopama kļūda ir pārāk šaura potenciālo pakalpojumu saņēmēju loka noteikšana. Piemērs: „x nozares finanšu vadības sistēma”. Budžeta un finanšu vadībai atšķirīgu nozaru starpā nav nekādas būtiskas atšķirības, līdz ar to ierobežojums ar konkrētu nozari šajā gadījumā ir nepamatots. Ierobežojumiem ar specifisku nozari ir pamats, ja to nosaka

²⁴ Sabiedrisko pakalpojumu sniedzēju iepirkumu likumā nav analoga regulējuma

apstrādājamās informācijas specifika, piemēram, konkrētu standartu izmantošana vai specifiski biznesa procesi (piemēram, veselības aprūpes nozares informācijas sistēmas). Tāpat ir sastopama prasība „vismaz vienas sistēmas, kura finansēta, izmantojot ERAF finanšu līdzekļus, izstrādē”. Arī šī prasība nav pamatota, jo sistēmas izstrādi būtībā neietekmē finansējuma avots, jo attiecības ar finansētāju nav piegādātāja kompetencē.

5.3.1.4 Pārmērīgs sniegto pakalpojumu skaits

Kā tipisks piemērs ir „ievietas vismaz 5 sistēmas, kuras....”. Ja pakalpojuma sniedzējam ir nepieciešama specifiska līguma priekšmetam atbilstoša kompetence, viņš šādu kompetenci var iegūt, ieviešot arī vienu attiecīgas specifikas informācijas sistēmu, sniegto pakalpojumu un gadījumā, ja piegādātājs ir veicis viena līdzvērtīga projekta realizāciju, tas norāda uz šī piegādātāja spēju attiecīgo darbu izpildē, tomēr vienlaikus IUB iesniegumu izskatīšanas komisija uzskata, ka tikai viena līdzvērtīga projekta realizācija var neliecināt par noteiktu pieredzi, t.sk. projektos, kas aptver dažādas situācijas, tādējādi atkarībā no konkrētā iepirkuma specifikas, pasūtītājam ir tiesības izvirzīt prasības attiecībā uz vairāku projektu (2–3 projekti) realizāciju, lai apliecinātu piegādātāja profesionālās spējas²⁵.

5.3.1.5 Prasība pēc sniegtā pakalpojuma finanšu apjoma.

Finanšu apjoms ir viens no rādītājiem, kurš samērā precīzi apraksta kopējo darbietilpību, tomēr, izvirzot šādu prasību, jāpārbauda prasības samērīgums attiecībā pret paredzamo līgumcenu, kā arī precīzi jānedefinē, kāda līgumcenas daļa pasūtītāju interesē – cena par programmatūras izstrādi, piegādātajām trešo personu programmatūras licencēm vai visa līguma summa, ieskaitot arī tehniskos resursus, pēcgarantijas apkalpošanu utt.

Nebūtu vēlams prasīt līgumcenas un konkrētas pieredzes apvienojumu vairākos projektos, piemēram, „trīs sistēmas, kuras nodrošina administratīvā procesa atbalstu iestādē, kur katras sistēmas līgumcena ir ne mazāka par 300 000 latu”, jo šādu prasību kombinācija ir nepamatoti ierobežojoša.

5.3.1.6 Prasību lokalizācija

Prasības nevar iekļaut norādi uz konkrētu valsti. Parasti šādas kļūdas netiek pieļautas, bet iespējamās slēptās norādes, piemēram „iestāde, kura darbojas saskaņā ar Valsts pārvaldes iekārtas likumu”. Valsts pārvaldes likums ir specifisks Latvijai, pareizi būtu šādu prasību papildināt ar vārdiem „vai līdzvērtīga ārvalsts iestāde”. Tāpat kā slēpta norāde tiks traktēta prasība pēc specifisku, tikai Latvijai raksturīgu standartu pieprasīšanas, šādā gadījumā obligāti jālieto „vai ekvivalents”. Jāņem vērā, ka arī prasība pēc pieredzes līdzīgu pakalpojumu sniegšanā tikai Eiropas Savienības dalībvalstu teritorijā var tikt traktēta kā ierobežojoša, jo virknē gadījumu Eiropas Savienības regulējumu atzīst un piemēro arī Eiropas ekonomiskās zonas valstis, savukārt, ja uz iepirkuma priekšmetu neattiecas specifisks regulējums, jāņem vērā, ka Publisko iepirkumu likuma 13.pants nosaka, ka Eiropas Savienības dalībvalstīm piemēro vismaz tikpat labvēlīgus noteikumus, kā piegādātājiem no trešajām valstīm, uz kurām attiecas Pasaules Tirdzniecības organizācijas nolīgums par valsts līgumiem.

5.3.2 Vadošā personāla izglītība vai profesionālā kvalifikācija

Vadošā personāla izglītība un kvalifikācija var būt izšķiroša piegādātāja spējām nodrošināt kvalitatīvu pakalpojuma sniegšanu.

Parasti tiek definētas izglītības un kvalifikācijas prasības sekojošām lomām:

- Projekta vadītājs;
- Sistēmas arhitekts vai vadošais sistēmanalītiķis;
- Vadošais programmētājs;
- Specifisku aplikāciju programmētājs;

²⁵ IUB 24.09.2012 lēmums lietā Nr.4-1.2/12-350; <http://www.iub.gov.lv/files/lemumi/lem245011.pdf>

- Testētājs;
- Dokumentācijas speciālists.

Atkarībā no projekta rakstura, šīs lomas var pilnībā vai daļēji pārklāties, turklāt, atkarībā no katra uzņēmuma struktūras, iespējamās dažādas kombinācijas, piemēram, sistēmanalītiķis vienlaicīgi var būt arī specifisku aplikāciju programmētājs, tādēļ nevar aizliegt pretendētājam iespēju piedāvāt vienu speciālistu vairākām lomām (rekomendējams, ne vairāk, kā divām). Uzņēmums ir testētājs vai kvalitātes kontrolieris, jo atbilstoši lomai projektā šiem speciālistiem ir svarīga neatkarība un neieinteresētība, kura zūd, veicot citu lomu projektā, iespējams variants, ka iepirkuma dokumentācijā ir atļauts vienai lomai piedāvāt vairākus speciālistus, kuri kopumā nosedz izvirzītās prasības.

Šīs prasības ir jāskata kontekstā ar prasību pēc pieredzes publiskās pārvaldes vai konkrētā nozarē, jo šeit pamatota prasība pēc pieredzes konkrētā sektorā varētu būt sistēmas arhitektam vai sistēmanalītiķim, bet apstrīdama attiecībā uz programmētājiem vai testētājiem.

Atkarībā no pakalpojuma rakstura projekta vadītājam vēlams nevis izvirzīt prasības par pieredzi konkrētā sektorā, bet gan, piemēram, par pieredzi ne vairāk kā 3 vadītos projektos ar līdzvērtīgu finansiālo izteiksmi, kopējo cilvēkdienu skaitu, konkrētas funkcionalitātes ieviešanu, izstrādes grupas dalībnieku skaitu un citas organizatoriskās prasības iepriekšējo 3 gadu laikā”

Samērā grūti būs apšaubīt prasību pēc pieredzes konkrētā nozarē vai pēc izglītības un pieredzes konkrētā specialitātē, ja speciālistam jāpilda biznesa analītiķa funkcijas, respektīvi, viņam vienlīdz labi jāpārzina gan konkrētās nozares specifika, gan informācijas tehnoloģijas, līdz ar to šādiem speciālistiem varētu prasīt vai nu izglītību un zināšanas konkrētā specialitātē, vai arī pieredzi tieši biznesa analīzē un atbilstošus sertifikātus (jāņem vērā, ka sertifikāts var būt tikai kā alternatīva formālajai izglītībai).

Izplatīta kļūda ir projekta vadītājam, biznesa analītiķim vai sistēmanalītiķim prasīt augstāko izglītību tikai un vienīgi datorzinībās. Šīs jomas speciālistus sagatavo arī vadzinību disciplīnās, turklāt, jāņem vērā, ka daudzi vecākās paaudzes speciālisti izglītību ieguvuši laikā, kad datorzinības praktiski netika pasniegtas un viņu specialitātes ir „lietišķā matemātika” vai „ekonomiskā kibernetika”, kurām pielīdzināmas studiju programmas šodien nav sastopamas. Līdz ar to, arī izglītības prasības projekta analītiķim, biznesa analītiķim vai sistēmanalītiķim nosakāmas datorzinību, vadzinību vai tām pielīdzināmās²⁶ specialitātēs.

5.3.2.1 Sabiedrisku organizāciju sertifikātu pieprasīšana

Papildus izglītībai virknē gadījumu speciālistu zināšanas apliecina dažāda veida sertifikāti: starptautisku organizāciju, piemēram, ISACA izsniegti sertifikāti (CISA, CISM), kuri apliecina specifiskas zināšanas informācijas tehnoloģiju jomā, PMI sertifikāti, kuri apliecina zināšanas projektu vadībā. Šādi sertifikāti nav uzskatāmi par sertifikātiem, kuri apliecina atbilstību profesionālās darbības veikšanai (PIL 40.pants) un nevar būt kā atsevišķa prasība. Atsevišķu organizāciju sertifikācija var būt kā daļa no izglītību un personāla kvalifikāciju apliecinājošiem dokumentiem, kuru var pieprasīt kā alternatīvu speciālai izglītībai vai alternatīvu specifiskai pieredzei, piemēram:

„projektu vadības programma valsts akreditētā augstskolā 60(sešdesmit) kredītpunktu (KP) jeb 90 (deviņdesmit) ECTS kredītpunktu apjomā vai augstākā izglītība, kas neietver projektu vadības programmu, un starptautiski atzīts sertifikāts projektu vadībā (PMI, IPMA vai ekvivalents).

Šādā gadījumā nevar izslēgt no atbilstības pierādīšanas līdzekļiem sertifikātus, kurus izsniegušas Latvijas akreditētas izglītības iestādes akreditētās apmācību programmās.

²⁶ Pielīdzināšanas kārtība noteikta Ministru kabineta 2012.gada 28. februāra noteikumos Nr.142 "[Grādu un profesionālo kvalifikāciju pielīdzināšanas kārtība](#)"

Prasības personālam jebkurā gadījumā ir atsevišķi jāizvērtē (attiecībā uz specifisku izglītību, kvalifikāciju apliecinājošiem dokumentiem), lai, nosakot augstas prasības attiecībā uz izglītību vai sertifikāciju un papildus nosakot specifiskas prasības pieredzei līdzīgu projektu ieviešanā, neveidotos situācija, ka šādām prasībām atbilst tikai viens vai divi speciālisti.

5.3.2.2 Ražotāju sertifikātu pieprasīšana

Konkrētu programmatūras ražotāju izsniegti sertifikāti apliecina speciālista zināšanas konkrētā ražotāja konkrētā produktā un parasti tiek izsniegti pēc kvalifikācijas pārbaudes nokārtošanas. Pieprasot šādus sertifikātus, jāņem vērā, ka katram ražotājam ir sava sertifikācijas sistēma, savukārt atvērtā pirmkoda programmatūrai, kurai nav nomināla ražotāja, šādas sertifikācijas nav vispār. Līdz ar to konkrētu ražotāja sertifikāciju var pieprasīt tikai gadījumā, ja tiek papildināta programmatūra, kura izstrādāta uz šī ražotāja platformas bāzes. Gadījumā, ja netiek pieprasītas zināšanas konkrētā tehnoloģijā, prasība noformējama kā „piedāvātās tehnoloģiskās platformas ražotāja sertifikācija [konkrētā] jomā un konkrētā zināšanu līmenī [analītiķis, programmētājs utml]”. Lai neradītu nevienlīdzīgas konkurences apstākļus atvērtā pirmkoda programmatūras izstrādātājiem, šī prasība ir papildināma ar norādi uz rīcību atvērtā pirmkoda gadījumā, piemēram, „attiecībā uz atvērtā pirmkoda produktiem, kuriem neeksistē sertifikācija [konkrētā] jomā un konkrētā zināšanu līmenī [analītiķis, programmētājs utml] šī prasība būs izpildīta, ja [konkrētais speciālists] piedalījies [konkrētā lomā] programmatūras izstrādē, pildot konkrētu lomu un izmantojot pretendenta piedāvāto platformu un tas apliecināts ar klienta atsaukumi

5.3.2.3 Speciālistu sasaiste ar pretendenta realizētajiem projektiem

Neapstrīdami, IT projekta veiksmes pamatā ir komandas darbs, respektīvi, projekta darbinieku individuālā pieredze un sadarbības pieredze, līdz ar to PIL 42.panta otrās daļas 1.punkts prasa tieši pretendenta pieredzi, tomēr dinamiska darba tirgus apstākļos ne vienmēr pretendents, kurš realizējis pakalpojumu pirms gada, pašlaik var nodrošināt līdzvērtīgu komandu. Tomēr, ņemot vērā ierobežoto Latvijas pakalpojumu sniedzēju skaitu, IUB savos lēmumos ir norādījis, ka nav pamatota prasība, lai piedāvātais speciālists būtu piedalījies tieši pretendenta realizētajos projektos. Līdz ar to, lai nezaudētu sasaisti ar iepirkuma priekšmetu, rekomendējam prasīt speciālistam pieredzi projektā, kurš atbilst prasībām pretendenta pieredzei, nevis tieši projektā, kuru realizējis pretendents. Šādā gadījumā prasību var definēt šādi „pieredze vismaz vienā/divos projektos, kuri atbilst nolikuma XX.punkta prasībām (šajā gadījumā XX.punkts ir punkts, kurš ietver prasības pretendenta pieredzei). Attiecībā uz projektu skaitu, nevajadzētu prasīt pieredzi vairāk, kā divos projektos, bet ja projekts, kura prasīta pieredze pēc sava finanšu apjoma ir liels, tad pieredze prasāma tikai vienā projektā, jo iespējams, ka konkrētais speciālists visu laiku ir strādājis konkrētā projektā (piemēram, lielas informācijas sistēmas uzturēšanas un attīstība).

5.3.2.4 Prasība pēc piedāvātā speciālista esošām tiesiskajām attiecībām

Bieži izplatīta kļūda ir prasība „Pretendents nodarbina” vai „piedāvātajam speciālistam jābūt darba attiecībās ar pretendentu”. Šāda prasība nav pamatota, jo pretendents var balstīties uz citu personu iespējām, tajā skaitā uz jebkuras personas, kura piekritusi veikt konkrētus darbus, gadījumā, ja pretendents iegūs tiesības slēgt iepirkuma līgumu, iespējām, bez tam pretendents līguma slēgšanas gadījumā var pieņemt darbā jebkuru speciālistu, līdz ar to nav pamata noraidīt pretendentu tādēļ, ka piedāvātais speciālists uz piedāvājuma iesniegšanas brīdi nav darba attiecībās ar pretendentu. Lai izvairītos no šādām kļūdām, rekomendējam konsekventi lietot vārdus „pretendenta piedāvātie speciālisti”.

Tomēr, saskaņā ar jaunu regulējumu PIL 11.panta 4.daļā, attiecībā uz speciālistiem, kuri nestrādā pretendenta (apakšuzņēmēja) uzņēmumā, pastāv risks, ka pretendents, norādot šādus speciālistus piedāvājumā, var ietekmēt citu uzņēmēju tirgus situāciju, it īpaši līgumos par konsultāciju sniegšanu vai tehniskās specifikācijas izstrādi. Tādēļ vēlams prasīt, lai

attiecībā uz speciālistiem, kuri nav darba attiecībās ar pretendentu (apakšuzņēmēju) papildus CV un izglītību vai kvalifikāciju apliecinājumiem dokumentiem tiktu iesniegts arī šo speciālistu pašrocīgi parakstīts apliecinājums par to, ka viņu esošas darba attiecības neaizliedz viņiem piedalīties iepirkumā vai piedāvātā speciālista pašreizējā darba devēja apliecinājums, ka darba devējam nav iebildumu pret speciālista piedalīšanos iepirkumā.

5.3.2.5 Termiņš, kurā pieļaujama atbilstības pierādīšana

Kaut arī tas viennozīmīgi neizriet no PIL, tomēr IUB skaidro, ka arī pretendenta piedāvāto speciālistu pieredze pierādāma ar projektiem un pieredzi, kura iegūta iepriekšējo trīs gadu laikā. Līdz ar to prasīt pieredzi ilgākā laikā nav pieļaujams.

Sakarā ar to, ka PIL nav skaidri noteikts termiņš speciālista kvalifikācijas pierādīšanai, Pasūtītājam, ja tas vēlas akcentēt tieši iepriekšējo trīs gadu laikā iegūto pieredzi, tas jānorāda iepirkuma dokumentācijā.

Šāda prasības bieži ir cēlonis strīdiem par to interpretāciju, jo bieži lietotais „pēdējo trīs gadu laikā” ir traktējams dažādi – gan kā trīs gadu nepārtraukts darba stāžs, gan kā pieredze, kura iegūta pēdējo trīs gadu laikā. Lai izvairītos no „valodas slazdiem”, rekomendējam šo prasību formulēt sekojošā veidā:

„[speciālistam] ir pieredze [konkrēta loma] pienākumu veikšanā. Pieredze pierādāma ar projektiem, kuri pabeigti iepriekšējo trīs gadu laikā.

Trīs gadu termiņš izriet no likuma un tas nav samazināms, tāpat arī nav pieļaujams traktējums, kurš kaut kādā mērā sašaurina vai ierobežo šo termiņu. IUB prakse: „Iespējams izskatīšanas komisija norāda, ka Publisko iepirkumu likums nenosaka projekta daļu, kurai jābūt veiktai minētajā periodā. Publisko iepirkumu likuma regulējums paredz, ka konkrētajam pakalpojumam jābūt sniegtam, proti, līguma saistībām jābūt izpildītām ne agrāk kā iepriekšējos trīs gados. No Publisko iepirkumu likuma 42.panta regulējuma neizriet, ka projektam jābūt uzsāktam un pabeigtam iepriekšējo trīs gadu laikā vai ka lielākajai projekta daļai jābūt realizētai iepriekšējo trīs gadu laikā. Tādējādi iespējams izskatīšanas komisija norāda, ka pretendents ir tiesīgs balstīties arī uz tādu projektu, kas ir uzsākts realizēt pirms minētā perioda, taču līguma galējā izpilde un iepirkuma priekšmeta pieņemšana ekspluatācijā notikusi šo iepriekšējo trīs gadu laikā.”²⁷

5.3.2.6 Prasība, lai ieviestā sistēma vai risinājums darbotos un būtu pieejams piedāvājuma iesniegšanas brīdī.

Lai gan šāda prasība ir pamatota un loģiska, jo norāda, ka sniegtajam pakalpojumam ir bijis rezultāts – sistēma ieviesta un tiek darbināta, tomēr jāņem vērā, ka ne vienmēr šāda prasība ir piemērojama. Piemēram, šāda prasība nekādā veidā neraksturo testētāja darba kvalitāti – pilnīgi iespējams, ka testējamā sistēma ir bijusi nekvalitatīva un šī iemesla dēļ nav ieviesta ekspluatācijā. Tāpat jāņem vērā, ka kontrolējošās institūcijas mēdz savos atzinumos norādīt, ka pretendentam nav iespējams ietekmēt pasūtītāja lēmumu par sistēmas ekspluatācijas uzsākšanu vai neuzsākšanu. Līdz ar to būtu vēlams prasību izteikt precīzāk – „izstrādāta un nodota” nevis „izstrādāta un ieviesta” sistēma.

5.3.2.7 Prasība pēc izstrādātās sistēmas lietotāju skaita.

Ir saprotama Pasūtītāja vēlme noskaidrot, kāda mēroga sistēma ir izstrādāta, tomēr sistēmas kopējais lietotāju skaits nav precīzs un objektīvs rādītājs, jo sistēmas darbību neraksturo vispārējais lietotāju skaits (ja nu vienīgi gadījumos, kuros lietotāju kontu skaitu ierobežo pielietotais licencēšanas modelis), bet gan vienlaicīgais lietotāju skaits vai vidējais lietotāju skaits konkrētā laika periodā (piemēram, 10`000 lietotāji dienā, skaitot mēneša intervālā). Definējot lietotāju skaitu, noteikti jānosaka laika intervāls, kurā tas tiek mērīts, jo, piemēram,

²⁷ IUB 24.09.2012 lēmums lietā Nr.4-1.2/12-350; <http://www.iub.gov.lv/files/lemumi/lem245011.pdf>

VID EDS sistēmu pārsvarā aktīvi lieto atskaišu iesniegšanas periodā, kas ir ~ viena nedēļa mēnesī, pārējā laikā sistēmas lietotāju skaits teorētiski var būt arī 0 lietotāju dienā).

5.3.2.8 Neprecīzs realizēto projektu definējums.

Ņemot vērā apstākli, ka trīs gadu termiņš, kurā pierādāma pieredze attiecībā uz IT projektiem ir salīdzinoši neilgs laiks, bieži rodas situācijas, kurās pēc būtības atbilstoši projekti ir pabeigti pirms ilgāka laika. Šādos gadījumos pretendenti atsaucas uz agrāk izstrādātu sistēmu uzturēšanas vai garantijas apkalpošanas pakalpojumu sniegšanu, pielīdzinot to sistēmas izstrādei. Līdz ar to Pasūtītājam precīzi jādefinē, kādu tieši pieredzi viņš vēlas pārbaudīt.

5.4 Atbilstības novērtēšana

Atbilstoši Publisko iepirkumu likuma 42.panta otrās daļas 1.punktam tehniskās un profesionālās spējas var apliecināt ar pircēja atsauksmēm vai piegādātāja apliecinājumiem. Atbilstoši PIL 42.panta ceturtajai daļai pasūtītājs norāda, kādi dokumenti piegādātājam jāiesniedz. Piegādātājs var balstīties uz citu uzņēmēju iespējām, ja tas nepieciešams iepirkuma līguma izpildei.

Tipveida kļūdas, kuras raksturīgas atbilstības novērtēšanas procesam, ir sekojošas:

5.4.1 Pretrunu nepārbaudīšana

Gadījumā, ja pasūtītājam rodas šaubas par iesniegtajiem dokumentiem, pasūtītājs var pieprasīt, lai piegādātājs vai kompetenta institūcija papildina vai izskaidro sertifikātus un dokumentus, kuri iesniegti atbilstības apliecināšanai, kā arī ir tiesīgs pārbaudīt informāciju kompetentā institūcijā, publiskās datu bāzēs vai citos publiski pieejamos avotos. Pasūtītājs ir tiesīgs vērsties nepastarpināti pie dokumenta izsniedzēja, ja uzskata, ka tas sekmēs patiesas un objektīvas informācijas iegūšanu. Gadījumā, ja, precizējot piegādātāja iesniegto informāciju, noskaidrojas, ka iepirkuma komisijai iesniegta nepatiesa informācija un līdz ar to piegādātāja kvalifikācija nav atzīstama par atbilstošu, pasūtītājam atbilstoši PIL 39¹.panta pirmās daļas 6.punktam ir pienākums izslēgt pretendentu no tālākas dalības iepirkuma procedūrā.

Gadījums, kad iesniegtajos atlases dokumentos konstatētas pretrunas vai kad iegūta pretrunīga informācija no kompetentās institūcijas vai publiski pieejama avota, pats par sevi nevar būt pamats pretendenta izslēgšanai no dalības iepirkuma procedūrā, iepirkuma komisijai vispirms ir jālūdz pretendentam izskaidrot iesniegtos dokumentus un, tikai viennozīmīgi konstatējot neatbilstību, pretendentu var izslēgt no dalības iepirkuma procedūrā.

5.4.2 Apakšuzņēmēju vai personu grupas dalībnieku kvalifikācijas neatzīšana

Atbilstoši PIL 42.panta trešajai daļai (SPSIL 15.panta trešā daļa) piegādātājs var balstīties uz citu uzņēmēju iespējām, ja tas ir nepieciešams konkrētā iepirkuma līguma izpildei. Šādā gadījumā pasūtītājs nav tiesīgs izslēgt pretendentu, ja tas kvalifikācijas apliecināšanai ir balstījies uz trešo personu iespējām.

Tomēr šis pants nepieļauj deklaratīvu balstīšanos uz kādas trešās personas iespējām, bet gan pieprasa iesniegt pasūtītājam trešo personu apliecinājumu vai vienošanos par nepieciešamo resursu nodošanu piegādātāja rīcībā. Gadījumā, ja ir tikai pierādījumi par trešo personu atbilstību atlases prasībām, bet nav šādas vienošanās vai objektīvu apliecinājumu par to, ka ir apņemšanās nodot tos resursus, kuri izmantoti atbilstības nodrošināšanai konkrētai kvalifikācijas prasībai, nepieciešams lemt par piegādātāja izslēgšanu, jo prasības pierādīt konkrētu pieredzi ir saistītas ar iepirkuma priekšmeta specifiku, bet, ja nav atbilstošo resursu, netiek sasniegts šīs prasības mērķis.

Gadījumā, ja pretendents balstās uz trešās personas finanšu apgrozījumu, lai pierādītu atbilstību minimālā apgrozījuma apjomam, tas pieļaujams tikai gadījumā, ja pretendents ir personu grupa un ja pretendents savas atbilstības iepirkuma nosacījumiem apliecināšanā balstās uz trešās puses finanšu iespējām, kopā ar piedāvājumu iesniedzams apliecinājums, ka iepirkuma līguma slēgšanas tiesību gadījumā pretendents ar minēto trešo pusi izveidos personu apvienību. Tā kā apgrozījuma prasība ir saistīta ar pretendenta darbības finansiālajiem rādītājiem (kapacitāti), jebkura pretendenta piesaistītā persona nevar izpildīt prasību par nepieciešamo finanšu apgrozījumu, jo tā nevar uzņemties finansiālu atbildību par līgumu. Iepirkumu uzraudzības biroja ieskatā atbilstību iepriekš minētajām prasībām var apliecināt pats pretendents vai arī pretendents kopā ar citu tirgus dalībnieku palīdzību, piemēram, apvienojoties personu apvienībā, kura kopumā ir atbildīga par līguma izpildi, vai iesniedzot citus līdzvērtīgus pierādījumus (piemēram, apņemšanās uz līguma izpildes brīdi izveidot apvienību, kas būs solidāri atbildīga par līguma izpildi).

5.4.3 Atsauksmes saturs

Bieži iepirkumos tiek pieprasītas ārkārtīgi detalizētas atsauksmes, kuru saņemšana prasa neadekvātas pūles vai pat nav iespējama (pakalpojuma saņēmējs likvidēts vai reorganizēts). No vienas puses, klienta atsauksmei ir augstāka ticamība, tomēr ne visas tehniskās nianse ir iespējams pārbaudīt pēc atsauksmes. Tādēļ atsauksmēm pielīdzināmi citi pierādīšanas līdzekļi, piemēram, nodošanas – pieņemšanas akti, specifikāciju vai programmatūras dokumentācijas apliecināti izraksti vai kopijas. Jebkurā gadījumā pasūtītājs ir tiesīgs pārbaudīt iesniegtos atlases dokumentus un pieprasīt papildus informāciju, lai iegūtu pierādījumus par pretendenta atbilstību visām atlases prasībām.

6 Prasības tehniskajam piedāvājumam.

Tehniskais piedāvājums ir neatņemama piedāvājuma sastāvdaļa, kura raksturo piedāvājuma kvalitatīvos aspektus. Noteikums, ka tehniskais piedāvājums sagatavojams atbilstoši tehniskās specifikācijas prasībām, nav viennozīmīgs, jo tehniskā specifikācija parasti ietver uzdevumus pretendenta, bet nedefinē, kādā formā jāiesniedz piedāvājums. Tādēļ iesakām prasībās tehniskajam piedāvājumam, pielietojot ūdenskrituma metodi, iekļaut:

- 1) Funkcionālo prasību realizācijas aprakstu (obligāti, ja ir paredzēts vērtēt piegāžu drošību vai citus aspektus, kuri saistīti ar prasību realizācijas piedāvājuma kvalitāti). Ja funkcionālo prasību realizācijas piedāvājums netiek izmantots vērtēšanā vai prasības nav aprakstītas pietiekami izsmeļoši, ir pietiekams prasību realizācijas apsolījums, jo nav nepieciešamības prasīt pretendentam gatavot „sacerējumu”.
- 2) Nefunkcionālo prasību realizācijas aprakstu, ja tas ir izšķiroši piedāvājuma izvērtēšanai vai nefunkcionālo prasību realizācijas apsolījumu.
- 3) Piedāvāto projekta realizācijas metodiku, prasību apraksta, realizācijas un testēšanas metodiku,
- 4) Izmantoto metožu un rīku aprakstu (ja tas nepieciešams).
- 5) Izmaiņu pieprasījumu novērtēšanas un realizācijas metodiku,
- 6) Indikatīvu projekta realizācijas plānu,
- 7) Neobligāto prasību realizācijas piedāvājumu (ja tādas ir paredzētas).

Tehniskajā piedāvājumā ir jābūt ietvertai informācijai, kura nepieciešama, vērtējot piedāvājuma saimniecisko izdevīgumu.

Gadījumā, ja līgumu paredzēts izpildīt, izmantojot Agile metodiku, prasības tehniskajam

piedāvājumam atšķiras, jo funkcionālo prasību apjoms un prioritātes var nebūt precīzi definētas, līdz ar to lielāks uzsvars ir liekams uz realizācijas metodiku un darbietilpības un prasību sarežģītības novērtējumu. Šādā gadījumā prasībās tehniskajam piedāvājumam var iekļaut:

- 1) Funkcionālo prasību realizācijas apsolījumu (šajā gadījumā detalizētu aprakstu virknē gadījumu nemaz nebūs iespējams sniegt);
- 2) Nefunkcionālo prasību realizācijas aprakstu, ja tas ir izšķiroši piedāvājuma izvērtēšanai vai nefunkcionālo prasību realizācijas apsolījumu.
- 3) Piedāvātās projekta realizācijas metodikas detalizētu aprakstu (Agile SCRUM vai citas izvēlētas metodikas adaptāciju konkrēta iepirkuma līguma izpildei), konkrēti norādot:
 - a. Prasību sarežģītības novērtēšanas metodiku;
 - b. Nepieciešamo sprintu (iterāciju) skaita noteikšanas, sprintu (iterāciju) ilgumu,
 - c. Katrā sprintā realizējamās funkcionalitātes apjoma novērtēšanas metodiku,
 - d. Nodevumu akceptēšanas un testēšanas metodiku.
- 4) Izmantoto metožu un rīku aprakstu (ja tas nepieciešams),
- 5) Indikatīvu projekta realizācijas plānu,

Darbietilpības novērtējums.

Lai darbietilpības novērtēšanas principi būtu skaidri un līguma izpilde – caurspīdīga, iespējams pielietot darbietilpības vērtēšanas metodiku.

Darbietilpības vērtēšanas metodikas piemērs:

Darba veids	Vienkāršs	Sarežģīts	Ļoti sarežģīts
Lietotāju saskarnes elementi (ievadlauks, radiopoga, izkrītošais saraksts, spiedpoga);			
Nevizuālie datu elementi, kas nav saistīti ar datu saglabāšanu datu bāzē;			
Algoritmu sarežģītība (algoritmu soļi un zarojumi);			
Datu bāzē saglabājamie elementi (lauki)			
Vienkārši klasifikatori;			
Hierarhiski klasifikatori;			
Iekšējās integrācijas objekti (izveidoti projekta ietvaros un strādā vienā sistēmā);			
Ārējā integrācija – dokumenta metadatu saņemšana;			
Ārējā integrācija – dokumenta metadatu nodošana;			
Ārējā integrācija – dokumenta satura nodošana;			
Vienkārša atskaite (līdz 3 atskaites veidošanā izmantojamiem datu laukiem)			
Vidēji sarežģīta atskaite (līdz 7 atskaites veidošanā izmantojamiem datu laukiem)			
Sarežģīta atskaite (līdz 15 atskaites veidošanā izmantojamiem datu laukiem)			
Ļoti sarežģīta atskaite (virs 15 atskaites veidošanā izmantojamiem datu laukiem)			

Darba veidus Pretendents var papildināt vai detalizēt, atbilstoši savai darbietilpības vērtēšanas metodikai.

Darbietilpības vērtējums jā sastāda, ietverot visas izstrādes dzīvescikla izmaksas (projekta

vadību, analīzi, programmēšanu, lietotāja saskarnes dizainu, ražotāja testēšanu) un visu piedāvāto speciālistu iesaisti. Darbietilpības vērtējumā norādāmas darba stundas projekta grupā iesaistītajiem speciālistiem (atbilstoši atlases prasībām).

7 Vērtēšanas kritēriji

Atbilstoši PIL un SPSIL piedāvājuma izvēles kritērijs var būt viszemākā cena vai saimnieciski visizdevīgākais piedāvājums.

Izvēloties vērtēšanas kritērijus, it īpaši saimnieciski visizdevīgākā piedāvājuma noteikšanas kritērijus, jāņem vērā, ka šiem kritērijiem:

- jābūt saistītiem ar iepirkuma priekšmetu;
- jābūt konkrēti izteiktiem un objektīvi salīdzināmiem vai izvērtējamiem;
- atbilstībai vērtēšanas kritērijiem jāizriet no piedāvājuma (t.i., nolikumā jāiekļauj tādas prasības piedāvājuma saturam, lai piedāvājumi būtu salīdzināmi atbilstoši izvēlētajiem vērtēšanas kritērijiem) un piedāvātajām priekšrocībām ir jābūt iekļautām iepirkuma līgumā (vai nu pievienojot līgumam kā pielikumu pretendenta piedāvājumu, vai norādot konkrētus līguma punktus, kuri tiks aizpildīti, ja pretendents vēlamo prasību iekļāvis piedāvājumā).

Tā kā uzvarētājs tiek noteikts, pamatojoties uz tā piedāvājumā norādīto informāciju, saņemot punktu skaitu atbilstoši noteiktajiem vērtēšanas kritērijiem, ievērojot vienlīdzīgas attieksmes pret pretendentiem principu, iepirkuma līgumā attiecīgi izvērtētie nosacījumi nevar tikt mainīti, piemēram, līguma izpildes termiņi, kvalitātes rādītāji, piedāvātās tehniskās priekšrocības u. c.

7.1 Viszemākās cenas kritērijs

Piešķirt tiesības slēgt iepirkuma līgumu piedāvājumam ar viszemāko cenu ir mērķtiecīgi, ja tehniskā specifikācija ir detalizēta tādā pakāpē, ka viennozīmīgi ir saprotams sagaidāmais darbu rezultāts (skat. 3.2.sadaļu), nepieciešama standarta programmatūras licenču iegāde, tomēr viszemākā cena nav izmantojama gadījumos, kad darbu apjoms nav skaidri nosakāms. Tajā pašā laikā zemāko cenu kā vērtēšanas kritēriju var izmantot iepirkumos, kuros paredzēta laika darba apmaksa, piemēram, sistēmas uzturēšanas pakalpojumi, jo šajos iepirkumos nav iespējams precīzi definēt iepirkuma priekšmetu, līdz ar to nav iespējami ar algoritmu vērtējami ar līguma priekšmetu saistāmi kritēriji.

7.2 Saimnieciski visizdevīgākā piedāvājuma kritērijs

7.2.1 Piegāžu vai līguma izpildes termiņi

Līguma izpildes termiņš ir bieži izplatīts saimnieciskā izdevīguma kritērijs, tomēr izmantojot šādu kritēriju, jāņem vērā sekojoši apstākļi:

- piedāvājumu vērtēšanas brīdī praktiski nav iespējams pārlicināties par piedāvātā realizācijas termiņa iespējamību;
- projekta realizācijas termiņš var mainīties tādu apstākļu dēļ, kuri ne pasūtītājam, ne piegādātājam nebija zināmi un kurus nevarēja paredzēt, līdz ar to ne vienmēr par termiņa kavējumu būs iespējams līgumsods;
- ja piegādes termiņš ir noteikts kā viens no saimnieciski visizdevīgākā piedāvājuma vērtēšanas kritērijiem, līguma grozījumi attiecībā uz termiņu šādā gadījumā nav pieļaujami (izņēmums varētu būt tikai iepriekš iepirkuma līguma projektā konkrēti atrunāti gadījumi, pamatojoties uz konkrētiem objektīviem apstākļiem), jo tas var aizskart citu pretendentu spēju iegūt tiesības slēgt iepirkuma līgumu, ja būtu zināms, ka faktiski izstrādes termiņu var pagarināt.

Vēl viens būtisks nosacījums ir tas, ka termiņiem ir jābūt salīdzināmiem, respektīvi, tehniskajā specifikācijā vai iepirkuma dokumentācijā jānorāda, no kura brīža un līdz kuram

brīdim termiņš jāskaita, vai termiņā ir iekļaujama akceptēšana, vai termiņš jānorāda dienās vai darba dienās.

Kā specifiska problēma, kura parādās, vērtējot termiņus, ir piegādātāju kļūda, konfigurējot *MS Project* vai citu programmatūru, kuru izmanto termiņu aprēķinam, ignorējot mainīgās svētku dienas un Latvijas Republikā noteiktās svētku dienas.

Tāpat šādā gadījumā jānorāda minimālais izpildes termiņš, par kuru īsāku termiņu pretendenti nedrīkst piedāvāt, pretējā gadījumā ir pārāk liels risks, ka piedāvātie termiņi nebūs reāli.

7.2.2 Eksploatācijas izmaksas un citas izmaksas, to efektivitāte

Viena no programmatūras izmaksu pozīcijām ir programmatūras uzturēšanas izmaksas, tajā skaitā – standartprogrammatūras uzturēšanas izmaksas. Šis vērtēšanas kritērijs var tikt izdalīts atsevišķi, tomēr rekomendējam to definēt kā vienu no cenu veidojošām sastāvdaļām un iegādāties jaunu informācijas sistēmu, tajā pašā iepirkumā prasot arī noteikt uzturēšanas cenu trīs – četriem gadiem (atkarībā no laika, kāds nepieciešams programmatūras izstrādei, lai ievērotu maksimālo kopējo iepirkuma līguma izpildes termiņu – ne vairāk kā 5 (pieci) gadi).

Ja atsevišķi tiek noteikts vērtējuma svars sistēmas izstrādes cenai un sistēmas uzturēšanas cenai, pretendentiem rodas iespēja pievienot uzturēšanas cenu izstrādes cenai, tādā veidā manipulējot ar saimnieciskā izdevīguma punktiem. Protams, gadījumā, ja uzturēšanas izmaksas ir vērtēšanas kritērijs, uzturēšanas prasībām jābūt pietiekami skaidri definētām tehniskajā specifikācijā. Uzturēšanas izmaksas var tikt izmantotas kā vērtēšanas kritērijs tikai gadījumā, ja iepirkuma priekšmetā ietilpst uzturēšanas pakalpojumi, pretējā gadījumā šāds vērtēšanas kritērijs nav attiecināms uz iepirkuma priekšmetu.

Jebkurā gadījumā, prasot pretendentam uzrādīt uzturēšanas cenu, jāatceras, ka trešo personu programmatūras licenču uzturēšanas cenas aprēķināšana sākas no licenču iegādes brīža, līdz ar to finanšu piedāvājumā vēlams trešo personu programmatūras uzturēšanas cenu norādīt atsevišķi, lai būtu iespējams pārliicināties, ka finanšu piedāvājumā ir iekļautas visas izmaksas.

7.2.3 Servisa līmenis

Pasūtot programmatūras izstrādi, praktiski nav iespējams definēt izmērāmus kvalitātes kritērijus. Gadījumā, ja tiek pasūtīts kombinēts pakalpojums (skat. 2.1.3.sadaļu), kā kvalitātes vērtēšanas kritērijs var būt piedāvātais servisa līmenis. Šādā gadījumā Pasūtītājam vispirms ir jādefinē servisa līmeņu robežvērtības (tās var būt kā atsevišķas vērtības pieejamībai, atbildes laikam, vienlaicīgajam lietotāju skaitam, kuras raksturo servisa līmeņa prasību grupas, piemēram, augsts, vidējs, zems servisa līmenis). Gadījumā, ja piegādātājs neatbild par risinājuma kopīgo darbību (aparātūra un programmatūra), praktiski nebūs iespējams noteikt vainīgo servisa līmeņa nenodrošināšanā, līdz ar to vērtēšanas kritērijs būs deklaratīvs un nebūs praktiski pielietojams iepirkuma līguma izpildes procesā. Tāpat Pasūtītājam jāņem vērā, ka augstākam servisa līmenim atbilst augstāka cena.

7.2.4 Estētiskais un funkcionālais raksturojums

Estētiskais raksturojums var būt vērtēšanas kritērijs, ja estētiskie aspekti ir nozīmīgi iepirkuma priekšmeta pastāvēšanai, piemēram, lietotāja saskarnes dizains un ergonomiskums. Tomēr šos kritērijus ir grūti formalizēt tā, lai tie būtu objektīvi salīdzināmi vai izvērtējami. Estētiskā (dizaina) aspekta novērtēšanai vienīgais iespējamais vērtēšanas mehānisms ir dizaina paraugu vērtēšana žūrijā. Žūrijas lomu var uzņemt iepirkuma komisijas pieaicināti eksperti (lai nodrošinātu vērtēšanas objektivitāti, žūrijas komisijas locekļi nedrīkst zināt dizaina projektu autorus), bet šāds vērtēšanas kritērijs ir raksturīgs tieši metu konkursam, tādēļ mājaslapu iepirkumu rekomendējams realizēt tieši šādā veidā.

7.2.5 Tehniskās priekšrocības

Tehniskās priekšrocības iespējams definēt sekojoši:

- Risinājuma paplašināmība. Šādā gadījumā punkti piešķirami, ja risinājuma jaudu iespējams paplašināt, veidojot serveru klasteri, pie tam nemainot risinājuma licenču veidu. Tomēr piedāvājot „Enterprise” tipa licences, jebkurš risinājums principā spēj nodrošināt šādu prasību.
- Vēlamo prasību realizācija. Sastādot specifikāciju, kā vēlamās prasības iespējams definēt tādas prasības, kuras pārsniedz konkrētam risinājumam izvirzāmās minimālās prasības, bet dod papildu ērtības lietotājam, papildu funkcionalitāti, papildu biznesa ieguvumus (šādā gadījumā jāskatās arī no vērtējuma kritēriju samērīguma viedokļa, piemēram, iespēja nodrošināt datu glabāšanu administratoram nepieejamā formātā nedrīkst tikt novērtēta augstāk kā šādas funkcionalitātes nodrošināšanai nepieciešamo licenču izmaksas cenas vērtēšanas kritērijā). Vēlamās prasības iespējams svērt ar konkrētu punktu skaitu par katras vēlamās prasības realizāciju, bet ja vēlamo prasību ir daudz, tad tā var būt arī formula „piedāvātais realizējamo vēlamo prasību skaits/ kopējais vēlamo prasību skaits x punktu skaits par kritēriju”.
- Sadarbības iespējas. Šādā gadījumā punktus var piešķirt risinājumam, kurš atbalsta noteiktus sadarbības standartus (piemēram, OGC standartus ĢIS risinājumiem). Jāņem vērā, ka sadarbības standartu atbalstam ir jābūt būtiskam attiecībā uz iepirkuma priekšmetu.

7.2.6 Piegāžu drošība

Viens no iespējamajiem vērtēšanas kritērijiem, īpaši gadījumā, ja prasības definētas kā funkcionālās prasības (skat. 3.3.1.sadaļu), ir novērtēt, **kā** pretendents piedāvā realizēt funkcionālās prasības. Šādā gadījumā darbojas princips, ka tehniskajā specifikācijā pasūtītājs definē, **ko jāizdara**, bet pretendents tehniskajā piedāvājumā apraksta, **kā viņš to izdarīs**. Eksistējot pietiekami detalizētām funkcionālajām prasībām, šāda pieeja ir ļoti efektīva, jo slēdzot iepirkuma līgumu, puses principā ir vienojušās par visām risinājuma sastāvdaļām. Šādas pieejas negatīvais aspekts ir ārkārtīgi liels darba ieguldījums gan sastādot tehnisko specifikāciju, gan tehnisko piedāvājumu, un šādu vērtēšanas kritēriju nekādā gadījumā nevar iekļaut, ja pasūtītāja rīcībā nav pietiekamas (savējās vai ārējās) kompetences. Tāpat šāda pieeja nav izmantojama, ja paredzēts iepirkuma līgumu izpildīt atbilstoši Agile metodikai, kura paredz prasību detalizāciju un prioritāšu pārskatīšanu iepirkuma izpildes laikā (pasūtītājs vērtēs un piešķirs punktus par aspektiem, kuri līguma izpildes laikā var mainīties, tādējādi izmaiņas neatbildīs PIL 67¹.panta noteikumiem).

Vērtēšanas pieeja šādā gadījumā ir balstīta uz to, ka precīzs prasības realizācijas piedāvājums paredz objektīvu darbietilpības novērtējumu un lielā mērā izslēdz izmaiņas prasību realizācijas pieejā darbu izpildes laikā, līdz ar to piedāvātā cena ir maksimāli objektīva un nebūs nepieciešamas atkāpes no līguma.

Šajā gadījumā vērtēta tiek katra funkcionālā prasība, novērtējot to ar vienu punktu, ja prasības realizācijas piedāvājums:

- pirmšķietami sasniegs izvirzīto mērķi;
- piedāvātais prasības realizācijas mehānisms nebūs jāmaina;
- prasības realizācijas piedāvājums ir pietiekams, lai uz tā bāzes varētu veidot testa piemērus;
- prasības realizācijas piedāvājums ietver piedāvāto algoritmu vai, ja nepieciešams, lietotāja saskarnes metus.

Protams, šo vērtēšanas mehānismu ir iespējams sarežģīt, nosakot, ka katras prasības realizācijas piedāvājums saņems 4 punktus, ja atbilst visiem nosacījumiem, 3 – ja atbilst trīs nosacījumiem utt., tomēr tas nemaina principu – ja prasība aprakstīta maksimāli izsmeltoši,

pretendents par to saņem punktus.

Pēc visu funkcionālo prasību realizācijas piedāvājuma novērtējuma iepirkuma komisija apkopo rezultātus un sagatavo kopējo vērtējumu. Šādā gadījumā augstāko punktu skaitu saņem pretendents, kurš piedāvājis visaugstāko detalizāciju, bet pārējie pretendenti saņem proporcionāli zemāku punktu skaitu.

Jāņem vērā, ka šāds vērtēšanas mehānisms piemērojams tikai obligātajām prasībām. Ja vienā iepirkumā paredzētas gan obligātās, gan vēlamās prasības, vēlamo prasību novērtēšanai jāizmanto cita metode (skat.7.2.5. sadaļu).

7.2.7 Citi ar līguma priekšmetu saistīti faktori

Gadījumā, ja tehniskajā piedāvājumā jāiesniedz darbu veikšanas metodikas apraksts un detalizēts darbu izpildes grafiks, iespējams vērtēt no piedāvātās metodikas un darbu izpildes plāna izrietošos riskus. Kā pozitīvi (t.i. ar punktiem) vērtējams piedāvājums ir tāds, kurā:

- Sistēmas ieviešanas plānā ir noteiktas aktivitātes ar precizitāti 1 (viena) kalendārā diena;
- aktivitāšu plānojums izslēdz neatbilstoša nodevuma vai nodevumu ar laika nobīdi risku (t.i. paredzētas visas saskaņošanas un nodevumu savstarpējās atkarības).

Lai piemērotu šādus vērtēšanas kritērijus, nepieciešams noteikt iespējamo projekta uzsākšanas dienu, kura var mainīties, atkarībā no apstākļiem, kā arī noteikt pieļaujamos nodevuma saskaņošanas termiņus (piemēram, 5 punkti, ja saskaņošanai paredzētas 5 darba dienas, 10 punkti – ja desmit darba dienas) un līgumprojektā ietvert atbildību arī par starpnodevumu termiņu kavējumu (kurai ir jābūt samērīgai, taču izteiktai vai nu konkrētā naudas summā, vai procentuāli – ja tas ir iespējams).

Šādu gradāciju nevar piemērot, ja nav atbilstošu saistību pasūtītāja pusē, piemēram, nodrošināt nepieciešamo informāciju x dienu laikā, nodrošināt intervijas 3 dienu laikā utt.

Ievērojot PIL 46.panta trešo daļu²⁸, vienlīdzīgas attieksmes un atklātuma principus, detalizētam kritērija vērtēšanas aprakstam jābūt iekļautam iepirkuma dokumentācijā, kā arī iepirkuma komisijai, vērtējot piedāvājumus, jāievēro vērtēšanas apraksti.

Tomēr šādu vērtēšanas kritēriju izmantošana būtu jāvērtē ļoti uzmanīgi, jo šāda pieeja prasa arī striktas saistības no pasūtītāja puses – nevar prasīt konkrētu posmu izpildes precīzu definēšanu, ja uzdevums ir neskaidri definēts vai pasūtītājs nevar nodrošināt piekļuvi informācijai vai speciālistiem interviju sniegšanai konkrētā termiņā. Diemžēl pēdējā laikā arvien plašāk izvēršas prakse visus riskus par termiņu ievērošanu uzlikt uzņēmējam, neuzņemoties nekādas saistības pasūtītāja pusē, kas noved pie neadekvāta riska uzcenojuma vai arī pie reālo situāciju zinošu komersantu atturēšanās piedalīties konkrētā iepirkumā. Pasūtītājs var prasīt precīzu saistību izpildi no piegādātāja tikai tādā gadījumā, ja pats spēj definēt savu līdzdalības apjomu (piemēram - komentāru sniegšanu par intervijas protokolu) un definēt savu atbildību par kavējumu vai to, ka intervijā sniegtais viedoklis ir jāpārskata.

7.2.8 Prototipa novērtējums

Prototipa novērtēšana ir ļoti efektīva metode, kura ļauj spriest par pretendenta darba kvalitāti, tomēr jāņem vērā, ka PIL²⁹ nosaka, ka „mazajos” iepirkumos pasūtītājs nav tiesīgs pieprasīt no piegādātājiem jau piedāvājuma stadijā veikt darbus, kas uzskatāmi par līguma vai tā daļas pilnīgu vai daļēju izpildījumu, līdz ar to prasīt prototipu konkrētai, saskaņā ar tehnisko specifikāciju izstrādājami funkcionalitātei, ir aizliegts.

Līdz ar to prototipu var pieprasīt, ja tas nepārprotami sasaucas un izriet no atlases prasībām,

²⁸ Sabiedrisko pakalpojumu sniedzēju iepirkumu likuma 51.panta otrā daļa

²⁹ PIL 8¹.panta trešā daļa

piemēram, ja atlases prasība ir pieredze vismaz vienas dokumentu vadības sistēmas izstrādē, ir pieļaujams, ka pretendents lūdz demonstrēt ienākošā dokumenta reģistrācijas funkcionalitāti, jo apliecinot savu pieredzi šādas sistēmas izstrādē, pretendents apliecina, ka viņš šādu sistēmu ir izstrādājis, līdz ar to nav pamata apgalvojumam, ka prasība iesniegt prototipu rada pretendentiem nesamērīgu slodzi. Iespējamie vērtēšanas aspekti var būt lietotāja saskarnes ergonomiskums un prototipa funkcionalitāte.

Lietojamības testu var paredzēt, ja prasīts iesniegt funkcionējošu konkrēta prasību apgabala realizācijas prototipu. Attiecībā uz lietotāja saskarnes ergonomiskumu var veikt lietojamības testu, uzdodot vairākiem nesagatavotiem lietotājiem ar vienādu datorzināšanu līmeni veikt vienādus uzdevumus. Tomēr šeit jāņem vērā, ka lietotājs, veicot uzdevumu, katru nākamo reizi arī citā aplikācijā varēs izdarīt to ātrāk, tādēļ, lai iegūtu objektīvus rezultātus, nepieciešams testā iesaistīt vismaz tikpat lietotāju, cik ir pretendentu (protams, ja resursi to atļauj, tad 2-3 reizes vairāk) un nodrošināt, lai katrs lietotājs vienu un to pašu scenāriju pretendenta A aplikācijā veiktu pirmo reizi, pretendenta B – otro reizi, pretendenta C – trešo reizi utt. Lai novērtētu rezultātu, jāveic uzdevumu izpildes hronometrāža, vēlams, nodrošinot videoierakstu. Līdz ar to par lietotājam draudzīgāko uzskatāma tāda lietotāja saskarne, kurā uzdevumu iespējams veikt visīsākajā laikā (viens vērtēšanas apakškritērijs), par ergonomiskāko – tāda, kurā uzdevumu iespējams veikt ar vismazāko kļūdu skaitu. Iespējams vēl viens apakškritērijs – lietotāju apmierinātība ar piedāvāto saskarni, kuru iespējams novērtēt, veicot lietotāju aptauju (anketēšanu), piedāvājot novērtēt dažādus aspektus diapazonā 1-3 vai 1-5. (sīkāk iedalīt šādus vērtēšanas kritērijus nebūtu mērķtiecīgi, jo vērtējums, visticamākais, būs ļoti subjektīvs³⁰). Šāds vērtēšanas kritērijs iespējams, ja jāsalīdzina standarta programmatūra vai speciāli šim nolūkam sagatavots prototips.

Prototipa funkcionalitāti var vērtēt, ja prasīts iesniegt prototipu kā skici vai atsevišķa funkcionālā apgabala strādājošu prototipu. Šajā gadījumā prasībās jādefinē, kādām funkcionālajām prasībām prototipam jāatbilst, kā arī nepieciešams nodrošināt pretendentiem prototipa darbināšanai nepieciešamos datus.

7.2.9 Cenas un darbietilpības vērtējums.

Gadījumā, ja Pasūtītājs izvēlējies projektu realizēt, izmantojot Aglile metodiku un tehniskā specifikācija nav pietiekama, lai pretendents varētu iesniegt cenu par visu darba apjomu, iespējams vērtēt pretendenta piedāvāto stundas likmi. Tomēr iespējams, ka pretendents piedāvā ļoti zemu stundas likmi, bet piedāvā salīdzinoši lielu stundu skaitu (it īpaši gadījumos, kad tiek izmantots zemas kvalifikācijas darbaspēks). Tādēļ piedāvātajai stundas likmei nevajadzētu būt noteicošajam vērtēšanas kritērijam. Daudz precīzāks var būt vērtējums, kur papildus stundas likmei tiek vērtēts konkrētas funkcionalitātes realizācijas novērtējums (tas var būt arī pretendenta izstrādātā prototipa izstrādes darbietilpības novērtējums).

Šādā gadījumā vērtēšanas kritērijs izsakāms kā stundas likmes un efektivitātes reizinājums, kur efektivitāte ir labākās (zemākās) piedāvātās darbietilpības attiecība pret vērtējamā pretendenta piedāvāto darbietilpību etalonmodelim. Šādu vērtēšanu efektīvi pielietot gadījumā, ja tehniskajā piedāvājumā pieprasīta darbietilpības novērtēšanas metodika, jo korekti pielietojot darbietilpības aprēķina metodiku, šāds vērtēšanas kritērijs ļauj objektīvi salīdzināt dažādu piedāvājumu finanšu aspektus.

³⁰ Subjektīvi kritēriji vērtēšanā principā nav pieļaujami, bet matemātiski nenovērtējamus rādītājus, piemēram, lietotāja emocijas, strādājot ar konkrēto produktu, iespējams apkopot ar aptaujas metodi, tādā veidā iegūstot neatkarīgu un **objektīvu** (kaut arī bāzētu uz subjektīvām izjūtām) vērtējumu. Iespējamais diskusiju objekts ir referentās grupas lielums, kā arī tas, kādā veidā nodrošināt, ka lietotājiem nav zināms, kādu pretendentu piedāvātie risinājumi tiek vērtēti.

8 Līgumi un vispārīgās vienošanās.

Šajā sadaļā galvenokārt aprakstīti jautājumi, kuri attiecas uz fiksētas cenas līgumiem, kuru izpildē tiek pielietota ūdenskrituma metodika. Specifiskie jautājumi (metodika, līgumcenas izmaksa), kuri skar Agile metodiku, izklāstīti nākamajā nodaļā, tomēr liela daļa no jautājumiem (darbu pieņemšana, ieviešana, autortiesības, līgumsods, garantijas) attiecas uz visiem līgumiem, neatkarīgi no izstrādes metodikas.

Iepirkuma līgums ir galvenais dokuments, kurš nosaka attiecības starp pasūtītāju un piegādātāju. Jāņem vērā, ka līgumu slēdz, atbilstoši iepirkuma nolikumam pievienotajam līguma paraugam. Iespējams nolikumā paredzēt, ka līguma projektu atbilstoši nolikumam pievienotajam paraugam un piegādātāja piedāvājumam sastāda pasūtītājs un nosūta parakstīšanai piegādātājam. Ja noteiktā termiņā līgums netiek parakstīts, tas ir uzskatāms par piedāvājuma atsaukšanu un var būt pamats piedziņas vēršanai pret piedāvājuma nodrošinājumu.

8.1 Līguma priekšmets

Līguma priekšmets izriet no tehniskās specifikācijas un piegādātāja iesniegtā piedāvājuma. Kaut arī iepirkuma procedūra tiek regulēta ar administratīvā procesa normatīvajiem aktiem, tomēr attiecībā uz līguma noteikumiem jāņem vērā Civillikuma regulējums par līguma noslēgšanu starp klāt neesošiem, kurš nosaka, ka līgums ir noslēgts, kad tas, kuram izteikts piedāvājums, paziņojis savu bezierunu piekrišanu. Lai izvairītos no dažādiem tehniskās specifikācijas un piedāvājuma traktējumiem, rekomendējam pievienot tehnisko specifikāciju un tehnisko piedāvājumu līgumam kā pielikumus. Gadījumā, ja tehniskajā specifikācijā piegādātājam atstātas izvēles tiesības uz konkrēta risinājuma izmantošanu, jānosaka, ka primāras ir piedāvājuma normas. Diskutējams ir jautājums par konfliktu risināšanu gadījumā, ja tehniskā specifikācija un tehniskais piedāvājums satur pretrunīgu informāciju vai ir dažādi traktējami. Kā izriet no Civillikuma sadaļas par līgumu slēgšanu starp klāt neesošiem, noteicošais ir pēdējais piedāvājums, kurš pieņemts bez iebildumiem, līdz ar to – tehniskais piedāvājums. Gadījumā, ja tehniskā specifikācija nav detalizēta, bet prasīts detalizēts tehniskais piedāvājums, šāda pieeja ir pamatota, jo pasūtītājam ir pietiekami daudz informācijas piedāvājuma novērtēšanai un neatbilstošie piedāvājumi būtu jāizslēdz no tālākas vērtēšanas. Gadījumā, ja tehniskais piedāvājums satur vienīgi apsolījumu realizēt tehniskās specifikācijas prasības, noteicošā ir tehniskā specifikācija.

Lai uzlabotu līguma loģisko struktūru, samazinātu teksta dublēšanās klūdu iespējamību, kā arī atvieglotu izmaiņu veikšanu līguma tekstā, ieteicams maksimāli izmantot līguma pielikumus. Vispārējā gadījumā līgumā varētu tikt iekļauti, piemēram, sekojoši pielikumi:

Tehniskā specifikācija; Līguma cena (ja cena nav viennozīmīgi fiksēta summa); Laika un maksājumu grafiks; Pasūtītāja piegādes sfēra; Kvalitātes plāns; Izmaiņu pieprasījumu apstrādes procedūra; Akceptēšanas kārtība; Nodevumu piegāde, Garantija un uzturēšana; un tml. Lai nodrošinātu viennozīmīgu līguma izpratni, pielikumus jāsakārto prioritārā secībā, norādot prioritāti iespējamo kolīziju gadījumā.

Biežākās līguma sadaļas „Iepirkumu līguma priekšmets” klūdas:

- a) šajā sadaļā tiek iekļautas atsevišķas prasības no citām līguma sadaļām, kas detalizētāk aprakstītas citur līgumā (piemēram, no uzturēšanas, maksājumu grafika, soda sankcijām un tml. sadaļām). Šāda prakse gan apgrūtina līguma izpratni, gan palielina riskus, ka kāda no prasībām dublēsies vai pat to dažādās redakcijas līgumā būs pretrunīgas;
- b) šajā sadaļā parasti tiek iekļauts punkts ar projekta sfēras īsu aprakstu un Izpildītāja apņemšanos atbilstošos darbus izpildīt. Ja tālāk līgumā tiek ievietotas atrunas par Pasūtītāja iespējām līgumu pildīt (piemēram, „... ja tiks piešķirti līdzekļi ...”, „...”) Pasūtītājs var izvēlēties kurus nodevumus pasūtīt un kurus nē ..., ... ja neizbeigsies

finansējums ..." un tml.), tad nav korekti pieprasīt Izpildītājam apņemties izpildīt darbus, kas varbūt tā arī nekad netiks pasūtīti;

- c) „Jumta” tipa līguma „apvienojums” ar līgumu par konkrēta darba izpildi. Ja līgumā parādās darbi, kuru apjomu grūti novērtēt, vai kuru prasības aprakstītas vispārīgi, ja projekta finansējums nav fiksēta summa, ja Pasūtītājs var izvēlēties, kurus darbus un kādā apjomā pasūtīt, tad Pasūtītājam vai nu ļoti detalizēti jāapraksta, kā, kuros gadījumos, kādā apmērā un attiecībā uz kādām sadaļām notiks līguma sfēras korekcija, vai nu jāparedz klasiska „Jumta” tipa līguma slēgšana, kura ietvaros Pasūtītājs pēc izvēles veic / vai neveic atsevišķus pasūtījumus;
- d) aprakstot līguma priekšmetu un projekta nodevumus, līgumā parādās tādi termini, kā „kvalitatīvi”, „savlaicīgi”, „kvalificēti”, „pietiekami”, „pienācīgi” un tml. Ja Pasūtītājs vēlas piemērot Civillikuma formulējumus arī informācijas tehnoloģiju projektos (kur šādi termini ir traktējami neviennozīmīgi), tad līgumā jāparedz šo terminu skaidrojums (cik un kādas prioritātes kļūdas pieļaujamas, lai programmatūru varētu uzskatīt par „kvalitatīvu”; kādām pieredzes un sertifikācijas prasībām jāatbilst speciālistiem, lai tos varētu uzskatīt par „kvalificētiem” un tml.) vai arī šādi termini nav jāizmanto.

8.2 Līguma summa un maksājumu kārtība

Līguma summa izriet no iesniegtā finanšu piedāvājuma, savukārt maksājumam paredzamais termiņš nosakāms līguma projektā. Iespējams ir gadījums, kad finanšu piedāvājuma summa ir paredzēta piedāvājumu novērtēšanai, bet konkrētie maksājumi tiek veikti atbilstoši sniegtajiem pakalpojumiem (laika darba uzskaites līgumi), taču šādā gadījumā līgumā precīzi jāatrunā darbu pasūtīšanas kārtība un apmaksas termiņi. Ja līgums tiek finansēts no struktūrfondu līdzekļiem, kuriem ir noteikts apguves grafiks, līgumprojektā var norādīt paredzamos maksājumu termiņus un summas, pretējā gadījumā var rasties problēmas ar finanšu disciplīnas ievērošanu (reālie darbu uzsākšanas un izpildes termiņi parasti pārsniedz vispesimistiskākās prognozes). Maksājumu kārtības un maksājumu termiņu izmaiņas, salīdzinot ar sākotnējo līguma projektu (it īpaši ja maina līguma ekonomisko līdzsvaru par labu piegādātājam vai saistās ar samaksas nosacījumiem, kas tika vērtēti kā saimnieciski visizdevīgākā piedāvājuma kritērijs), parasti ir uzskatāma par **būtisku līguma izmaiņu**, kas saskaņā ar Eiropas Savienības Tiesas praksi nav pieļaujama, jo pārkāpj vienlīdzīgas attieksmes principu pret piegādātājiem. Maksājums var būt atkarīgs arī no nosacījuma, piemēram, saistību izpildes galvojuma iesniegšanas. IUB savā lēmumā ir norādījis, ka maksājuma veikšanai nevar izvirzīt nosacījumus, kuri saistīti ar līdzekļu pieejamību konkrētajā finanšu instrumentā, šādos gadījumos pasūtītājam jāizmanto tiesība apturēt līguma izpildi. Līguma izpildes organizācijai rekomendējam izveidot līguma pielikumu – darbu realizācijas plānu, kurš balstīts uz piegādātāja iesniegto darbu izpildes grafiku un apmaksas sadalījumu pa konkrētām piegādēm.

8.3 Darbu pieņemšanas – nodošanas kārtība

Ja Pasūtītājs nav noteicis darbu pieņemšanas – nodošanas procedūru tehniskajā specifikācijā, to jānosaka līgumā.

IT iepirkumos, ja tiek pielietota ūdenskrituma metode, parasti ir divu veidu nodevumi – dokumentācijas un programmatūras nodevumi. Katram šim nodevumu veidam ir sava pieņemšanas kārtība, kura nedaudz atšķiras: dokumentu nodevumi tiek iesniegti elektroniski (tas ir mērķtiecīgi, ja saskaņojamie dokumenti ir liela apjoma, šādā gadījumā papīra dokuments var būt tikai apstiprinātā versija un to akceptēšanai no Pasūtītāja puses nav nepieciešama sevišķa sagatavošanās (testa vides organizēšana utt.), savukārt programmatūras nodevumiem nepieciešams sagatavot testa vidi, nodrošināt testētājus utt.). Rekomendācijas nodevumu akceptēšanai skat. pie rekomendācijām 3.3.4.7. sadaļā.

Pielietojot iteratīvu programmatūras izstrādes metodi, ir svarīgi nofiksēt katrā laidienā iesniedzamo funkcionalitātes apjomu, līdz ar to kopā ar programmatūru iesniedzamas laidiena piezīmes (*release notes*), kurās jābūt detalizēti aprakstītam, kāda funkcionalitāte ir realizēta un pārbaudāma pilnībā, kāda saistītā funkcionalitāte aizstāta ar aizbāžņiem, kādi testa dati ielādēti. Jāņem vērā, ka iteratīvas programmatūras izstrādes laikā, caurskatot konkrētu iterāciju, puses neapliecina faktu, ka programmatūra darbojas, bet gan vienojas par funkcionalitātes realizācijas veidu. Iterāciju caurskate nevar aizstāt testēšanu, it īpaši akcepttestēšanu.

Gadījumā, ja tiek izstrādāti papildinājumi jau esošai sistēmai, it īpaši gadījumos, ja šīs sistēmas funkcionalitāte ir plaša, ar katru programmatūras laidienam vēlams piegādāt automatiskos testēšanas skriptus, lai būtu iespējams veikt regresijas testus, pretējā gadījumā iespējamās kļūdas iepriekš strādājošā funkcionalitātē, kuras netiks atklātas, testējot jauninājumus. Ja tiek uzturēti automatiskie testēšanas skripti, jauninājumu un papildinājumu testēšanas ietvaros nav jāveic iepriekš izstrādātās funkcionalitātes pārbaude, pretējā gadījumā rekomendējams veikt pilnu sistēmas testēšanu. Tāpat šādas procedūras ir svarīgas arī gadījumā, ja izmaiņas sistēmā veic trešā persona (skat. 2.1.2.2. sadaļu).

8.4 Ieviešana ekspluatācijā, izmēģinājuma ekspluatācija

Pēc programmatūras sekmīga akcepttesta nepieciešams veikt ieviešanu ekspluatācijā, kuras ietvaros jāveic datu migrācija, administratoru un lietotāju apmācība. Iespējama izmēģinājuma ekspluatācija, kuras mērķis ir pārliecināties, ka sistēma atbilst visām vajadzībām. Izmēģinājuma ekspluatācijas ietvaros piegādātājam jānodrošina pastiprināts atbalsts (lietotāju konsultācijas), kā arī jāveic funkcionalitātes vai lietotāja saskarnes papildinājumi (tas būs iespējams, ja līgumā ir paredzēta procedūra izmaiņu/papildinājumu pasūtīšanai). Tomēr jāņem vērā, ka bez maksas piegādātājam jānovērš tikai neatbilstības dokumentētajām un saskaņotajām prasībām. Izmēģinājuma ekspluatāciju vēlams noteikt ne ilgāku par diviem mēnešiem, bet ne mazāk kā vienu mēnesi no pēdējās kritiskās kļūdas novēršanas.

8.5 Izmaiņu/papildinājumu pasūtīšana

Atbilstoši IT nozares praksei, katras sistēmas izstrādē sākotnēji plānotais darba apjoms pieaug vidēji par 25%, jo sistēmas izstrādes procesā tiek identificētas jaunas pasūtītāja vajadzības. Līdz ar to finanšu piedāvājumā ir mērķtiecīgi paredzēt atbilstošu summu izmaiņu pieprasījumu realizācijai (to var izteikt arī kā cilvēkdienu skaitu). Tomēr kontrolējošās iestādes šādu pieeju neatbalsta, jo izmaiņu pasūtīšanas process nereti nav caurspīdīgs.

Izmaiņu pieprasījumi pēc savas būtības ir reakcija uz apkārtējās vides (normatīvo aktu, tehnoloģiju, saistīto institūciju informācijas sistēmu) izmaiņām vai pasūtītāja vajadzību (tajā skaitā vajadzību prioritāšu) izmaiņām projekta laikā. Ņemot vērā, ka tehniskās specifikācijas izstrādes fāzē nav zināmas paredzamās izmaiņas normatīvajos aktos vai ārējās sistēmās, fiksētas cenas līgumos tam parasti tiek paredzēta rezerve izmaiņu veikšanai. Otrs izmaiņu pieprasījumu tipiskais cēlonis ir neiespējamība projektēšanas stadijā definēt visas pasūtītāja vajadzības, jo šīs vajadzības attīstās līdz ar iespējām, kuras piedāvā informācijas sistēma. Trešais izmaiņu pieprasījumu tipiskais iemesls ir testēšanas laikā identificētās tehniskās specifikācijas nepilnības (nepietiekami detalizētas prasības, prasības, kuru nepieciešamība bez strādājošas sistēmas nav identificējama) vai neoptimāls, neergonomisks lietotāja saskarnes dizains.

Lai izmaiņu pieprasījumu realizācija būtu juridiski korekta, iepirkuma dokumentācijā jāparedz:

- grozījumu iespēja un gadījumi, kad grozījumi ir pieļaujami. Ir jābūt definētiem gadījumiem, kādos var tikt veikti grozījumi projekta tvērumā (tehniskajā

specifikācijā). Tie var būt apkārtējās vides (normatīvo aktu, tehnoloģiju, saistīto institūciju informācijas sistēmu) izmaiņas vai pasūtītāja vajadzību (tajā skaitā vajadzību prioritāšu) izmaiņas, atsevišķu prasību realizācija ar citu paņēmienu, nekā sākotnēji pieprasīts, tomēr atkarībā no projekta specifikas šādas iespējas vēlams definēt pēc iespējas precīzāk, piemēram, „funkcionalitāte X būs jāizstrādā gadījumā, ja būs pieejama tīmekļa pakalpe saistītās sistēmas pusē”. Tehniskajā specifikācijā šādā gadījumā vēlams prasības iedalīt pēc to obligātuma (obligāta vai vēlama prasība vai prioritāšu skala, piemēram, no 1 līdz 5) un stabilitātes (prasība saglabāsies nemainīga, prasība saistīta ar nosacījumu, prasība var tikt mainīta). Kā nemainīgas ir nosakāmas obligātas un stabilas prasības, attiecībā uz pārējām prasībām jānorāda, ka tās var tikt mainītas vai izslēgtas. Iespējamā alternatīva ir papildus finansējuma paredzēšana izmaiņu pieprasījumu realizācijai, bet šādā gadījumā jābūt precīzi un skaidri definētam, ka tiks novērtēta papildus prasību darbietilpība (skat. nākamo punktu).

- grozījumu apjoms un būtība. Lai varētu novērtēt grozījumu apjomu, finanšu piedāvājumā rekomendējams atsevišķi norādīt realizācijas novērtējumu prasībām, kuras nav obligātas vai nav stabilas, kā arī norādīt cenas aprēķina metodiku, piemēram, prasības realizācijai nepieciešamo cilvēkdienu skaitu, cilvēkdienu cenu un darbietilpības aprēķina metodiku. Šādā gadījumā prasību izmaiņas ir objektīvi novērtējamas un darba apjoma izmaiņas neiziet no sākotnējā finanšu piedāvājuma ietvara. Gadījumā, ja kāda no prasībām tiek aizvietota ar jaunu prasību, nepieciešama metodika jaunās prasības realizācijas izmaksu novērtēšanai. Tomēr, jāņem vērā, ka aizvietojojamās prasības, nevar mainīties kopējā līgumcena, tāpat nav aizvietojamās prasības, kuras saistītas ar kvalifikācijas prasību noteikšanu. Problēmas radīs arī situācija, kad tiek izklāutas prasības, kuras nav precīzi novērtētas finanšu piedāvājumā un nav darbietilpības novērtējuma metodikas, kura būtu attiecināma uz šādām prasībām.-

Smagākā no problēmām, kuras rodas, vadot izmaiņu procedūru, ir jaunās (izmainītās) funkcionalitātes darbietilpības novērtēšana, jo darbietilpība ir atkarīga kā no pretendentu izmantotās tehnoloģijas, tā arī no tā, vai nepieciešama jauna funkcionalitāte, vai jāveic izmaiņas esošajā funkcionalitātē.

Iespējamais risinājums ir Pasūtītāja definētu matemātisku aprēķinu metožu izmantošana (piemēram, COCOMO), tomēr tas ne vienmēr dod vēlamo rezultātu, jo pretendentu piedāvātie darbietilpības noteikšanas modeļi var atšķirties (rezultātā piedāvājumi, vienalga, nebūs salīdzināmi, piemēram, viens pretendents izstrādājamo funkcionalitāti novērtēs kā sarežģītu, bet otrs – kā vidēji sarežģītu.

Iespējamais preventīvais pasākums ir iepirkuma līgumā paredzēt atskaitīšanos par konkrētas funkcionalitātes realizācijai nepieciešamo darba laiku, kā arī iespēja Pasūtītājam veikt kontroles (ar mērķi pārliecināties, ka projektā strādā piedāvātā komanda, ka pretendenta darbinieki tiešām strādā pie pieprasītās funkcionalitātes).

8.6 Autortiesības

Autortiesības sastāv no autora personiskajām tiesībām un mantiskajām tiesībām. Personiskās tiesības autora dzīves laikā nav atsavināmas, tomēr līgumā vēlams paredzēt, ka piegādātājs ar autoriem ir noslēdzis līgumus, saskaņā ar kuriem autoram ir pienākums atlīdzināt zaudējumus, kurus radījusi personisko tiesību izmantošana (piemēram, aizliegums

izmantot darbu, tiesības uz darba atsaukšanu izmantošana u.c.).

Darba izmantošanas tiesības saskaņā ar Autortiesību likumu, tiek nodotas ar licences līgumu (licences līguma noteikumus var iekļaut arī līgumā par darbu izpildi).

Attiecībā uz datorprogrammām tiek pielietoti sekojoši licenču veidi:

- Vienkārša licence (lietošanas licence), kura dod tiesības licences saņēmējam izmantot noteiktu programmatūras kopiju skaitu, kurš ir ierobežots vai nu ar vienlaicīgo lietotāju skaitu, vai servera procesoru (procesoru kodolu) skaitu. Iespējami arī citi lietošanas noteikumi, piemēram, teksta atpazīšanas programmatūras licences var būt ierobežotas ar apstrādājamo dokumentu skaitu gadā utt. Šāds licencēšanas modelis ir tipisks programmatūras produktiem, kuri paredzēti izplatīšanai plašam lietotāju lokam un parasti ir saistīts arī ar aizliegumu lietotājam veikt jebkādas izmaiņas programmatūrā, veikt dekompilāciju un citas darbības, kuras vērstas uz programmatūras darbības izpēti.
- Izņēmuma licence. Izņēmuma licence dod tiesības veikt tajā norādītās darbības vienīgi licences saņēmējam. Izņēmuma licences komercpraksē tiek izmantotas, lai licences saņēmējs varētu darbu pavairot, tādējādi gūstot peļņu. Izņēmuma licences gadījumā vienīgā persona, kura var izmantot licencē norādītās tiesības, ir licences saņēmējs, līdz ar to autors ir nodevis savas autora mantiskās tiesības vai daļu no tām (bieži izņēmuma licence līgumos tiek saukta par „autora mantisko tiesību nodošanu”, tomēr šāds formulējums no autortiesību likuma viedokļa nav korekts, labāk būtu definēt, ka autors dod izņēmuma licenci veikt Autortiesību likuma 15.panta otrajā daļā norādītās tiesības, konkrēti tās uzskaitot.
- Publiskā licence. Publiskā licence³¹ nav definēta autortiesību likumā, bet to plaši pielieto atvērtā pirmkoda gadījumā. Publiskās licences gadījumā lietotājs ir tiesīgs izmantot programmatūru, papildināt vai pārveidot to ar nosacījumu, ka programmatūras papildinājumi pieejami publiski un bez maksas. Tomēr šis nosacījums nav absolūts un nenozīmē, ka jebkura programmatūra, kuras izveidē izmantotas atvērtā pirmkoda komponentes, ir obligāti jāpublisko.

Diemžēl nereti ir sastopami gadījumi, kad iepirkuma līgumos autortiesību jautājumi nav atrunāti vai ir atrunāti nepilnīgi. Šādā gadījumā uzskatāms, ka programmatūras pasūtītājam ir izsniegta lietošanas licence, tomēr autors var aizliegt šādas programmatūras lietošanu, par to paziņojot sešus mēnešus iepriekš³² un Pasūtītājs nekādā veidā nav juridiski aizsargāts, jo licences līgumam jābūt noslēgtam rakstveidā.

Jebkurā gadījumā, plānojot iepirkumu un sastādot iepirkuma līguma projektu, nepieciešams izvērtēt, kāds licences līgums Pasūtītājam ir nepieciešams, jo izņēmuma licence nozīmē, ka piegādātājs nodod pasūtītājam tiesības uz programmatūras izplatīšanu un modificēšanu, tādā veidā atsakoties no šo tiesību realizācijas. Šādā gadījumā jāvērtē ar cenas sadārdzinājumu (t.i., piegādātājam jāvērtē ar to, ka izmantoto risinājumu viņš nevarēs izmantot citos gadījumos), savukārt, ja nepieciešamā programmatūra ir bāzēta uz konkrēta produkta (piemēram, finanšu uzskaitē, dokumentu vadība, klientu attiecību pārvaldība) pastāv liels risks, ka piedāvājumu nebūs vispār vai iesniegtie piedāvājumi nebūs juridiski korekti (piemēram, piegādātājs pirms līguma slēgšanas jau ir izsniedzis citām personām lietošanas tiesības uz izmantoto produktu).

Gadījumā, ja projekts tiek finansēts no ERAF līdzekļiem, jāņem vērā Ministru kabineta noteikumi 2008.gada 21.jūlija Noteikumi Nr.576 un 2010.gada 10.augusta Noteikumi Nr.766,

³¹ <http://www.gnu.org/licenses/gpl.html>

³² Autortiesību likuma 44.panta otrā daļa

kas nosaka, ka „Finansējuma saņēmējs nodrošina, ka jebkura projekta ietvaros izstrādātā programmatūra būs pieejama visām valsts pārvaldes iestādēm ar tiesībām to brīvi kopēt, izmantot, mainīt un uzlabot valsts pārvaldes iestāžu vajadzībām.”

Līdzīgs regulējums ir ietverts arī Ministru kabineta 2013.gada 02.jūlija instrukcijā Nr.7 „Ārvalstu finanšu instrumentu finansētu civiltiesisku līgumu izstrādes un slēgšanas instrukcija valsts tiešās pārvaldes iestādēs”, kuras 151.punkts nosaka „Līgumos par programmatūras izstrādi, licencēšanu, uzturēšanu, datubāzu un informācijas sistēmu izveidi, apkalpošanu, uzturēšanu un citos līdzīgos līgumos pasūtītājs paredz noteikumus, kas nodrošina, ka pēc līguma izbeigšanas pasūtītājs var tiesiski un faktiski pārņemt līguma izpildi un turpināt līgumā paredzētās darbības pats vai nodot tās citam pakalpojumu sniedzējam.”

Līdz ar to šādās situācijās līgumā jāparedz vai nu izņēmuma licence, kur licences saņēmējs ir Latvijas valsts konkrētas institūcijas (pasūtītāja) personā vai licences līgums, kurš paredz tiesības izmantot saņemto programmatūru sekojošos veidos:

- Bez ierobežojumiem izmantot programmatūru Pasūtītāja iestādē
- Izplatīt datorprogrammu Latvijas Republikas pārvaldes iestādēm;
- Bez saskaņošanas ar autoru veikt programmatūras izmaiņas un reproducēt un izmantot šādas izmaiņas.

Šādā gadījumā pasūtītājs ir tiesīgs pēc vajadzības izdarīt programmatūrā modifikācijas, tajā skaitā uzdot trešajām personām šādu modifikāciju veikšanu – šādā gadījumā pasūtītājs nav atkarīgs no viena piegādātāja, savukārt piegādātājam nav jāiekļauj cenā izmaksas, kuras saistītas ar unikālu, tikai šim projektam paredzētu komponentu veidošanu. Tomēr šāds regulējums nebūs iespējams, ja paredzēts iepirkt komerciāli izplatāmu produktu.

8.7 Līguma grozījumi

Publisko iepirkumu likuma 67¹.pants nosaka, ka ir pieļaujami tikai nebūtiski līguma grozījumi, izņemot gadījumus, kad:

- 1) iepirkuma līgums vai vispārīgā vienošanās skaidri un nepārprotami paredz grozījumu iespēju, gadījumus, kad grozījumi ir pieļaujami, grozījumu apjomu un būtību;
- 2) saskaņā ar šā likuma 63.panta nosacījumiem par līguma grozījumiem ir piemērota sarunu procedūra, iepriekš nepublicējot paziņojumu par līgumu;
- 3) iepirkuma procedūrā izraudzīto pretendentu (līgumslēdzēju pusi) aizstāj ar citu atbilstoši komercietības jomas normatīvo aktu noteikumiem par komersantu reorganizāciju un uzņēmuma pāreju.

Savukārt, grozījumi par būtiskiem ir atzīstami sekojošos gadījumos:

- 1) grozītie iepirkuma līguma vai vispārīgās vienošanās noteikumi, ja tie būtu bijuši paredzēti iepirkuma procedūras dokumentos, pieļautu atšķirīgu piedāvājumu iesniegšanu vai citu kandidātu un pretendentu dalību vai izvēli iepirkuma procedūrā;
- 2) ekonomiskais līdzsvars (piemēram, risku sadalījums un tos kompensējošie līdzekļi), ko paredz iepirkuma līgums vai vispārīgā vienošanās, tiek mainīts iepirkuma procedūrā izraudzītā pretendenta interesēs;
- 3) iepirkuma līguma priekšmetā ietver piegādes, pakalpojumus vai būvdarbus, ko neparedz sākotnēji noslēgtais iepirkuma līgums vai vispārīgā vienošanās;
- 4) iepirkuma procedūrā izraudzīto pretendentu (līgumslēdzēju pusi) aizstāj ar citu piegādātāju.

Līdz ar to, nav pieļaujami līguma grozījumi, kuri paredz:

- piegādātājam labvēlīgāku maksājumu kārtību;

- papildus sākotnēji pieprasītajiem tiek pasūtīti cita veida pakalpojumi vai sākotnēji pieprasītie pakalpojumi tiek aizstāti ar citiem (šajā gadījumā viena programmatūras moduļa aizstāšana ar citu, ja tā izstrādei nav nepieciešamas specifiskas zināšanas vai iestrādes, respektīvi, veicamie darbi un to apjoms ir salīdzināms un neietekmē pretendentu atlases prasības, kā arī ja šādai izmaiņai nevar būt ietekme uz iesniegto piedāvājumu cenu un tā nevarētu mainīt piegādātāju loku, kas iesniedza piedāvājumus iepirkuma procedūrā, nav uzskatāma par būtisku izmaiņu, bet sākotnējā līgumā neiekļauti programmatūras uzturēšanas pakalpojumi gan uzskatāmi par papildu pakalpojumu, kas var liecināt par būtisku līguma izmaiņu);
- Atkāpes no pieprasītā nodrošinājuma, sākotnējā līgumprojektā iekļautajiem līgumsodiem, akceptēšanas procedūrām;
- Nepamatotu līgumsaistību izpildes pagarinājumu.

Ja pasūtītājs paredz, ka līguma izpildes laikā noteiktu grozījumu veikšana varētu būt nepieciešama, līgumprojektā ir detalizēti jāatrunā gadījumi, kuros grozījumi tiks veikti, to iespējamais saturs (uz ko tie attieksies), pieļaujamais apmērs, maksas par papildu pakalpojumiem aprēķināšanas kārtība, lai pretendenti varētu ar to rēķināties. Šādā gadījumā attiecīgi atrunātie grozījumi var būt pieļaujami. Rekomendējamie formulējumi: (jāizvēlas konkrētai situācijai atbilstošs formulējums):

- *gadījumā, ja iepirkuma līguma izpildes gaitā atklājas kādas funkcionalitātes izstrādes neiespējamība vai acīmredzama nelietderība, gadījumā, ja nolūkā samazināt Pasūtītāja izmaksas vai novērstu iepriekš neparedzētas nepilnības iepirkuma līguma izpildes laikā ir nepieciešams aizstāt paredzētās tehnoloģijas vai standartus ar ekvivalentiem vai aizstāt risinājuma tehnisko realizāciju ar līdzvērtīgu, līguma izpildes gaitā līdzēji var vienoties par izstrādājamas programmatūras prasību aizvietošanu ar citām prasībām, ja aizvietojamā prasību finanšu novērtējums nepārsniedz 10% no kopējās izstrādes cenas, aizvietojamā prasību realizācija nav bijusi par pamatu atlases prasību noteikšanai iepirkumā, aizvietojamā un jauno prasību sarežģītības pakāpe neatšķiras.*
- *līguma izpildes gaitā līdzēji var vienoties par grozījumiem tehniskajā specifikācijā, ja šādu izmaiņu iemesli ir iepirkuma priekšmetu reglamentējošo normatīvo aktu maiņa, saistīto sistēmu, ar kurām jāveic datu apmaiņa, izmaiņas, programmatūras izstrādes gaitā identificētas prasības ar augstāku steidzamību un svarīgumu (prioritāti) un šīs izmaiņas ir nepieciešamas iepirkuma mērķa sasniegšanai. Šādā gadījumā izmaiņu finanšu ietekmei ir jābūt objektīvi novērtējamai, vadoties pēc Piegādātāja iesniegtās darbietilpības metodikas un izmaiņu apjoma. Izmaiņu apjoms šādā gadījumā nedrīkst pārsniegt 25% no līgumcenas.*
- *gadījumā, ja līguma izpildes gaitā atklājas kādas funkcionalitātes izstrādes neiespējamība vai acīmredzama nelietderība, tad Līdzēji ir tiesīgi izslēgt šo funkcionalitāti no iepirkuma priekšmeta, atbilstoši samazinot līguma summu. Līguma summas samazinājums aprēķināms, atbilstoši Pretendenta iesniegtajai darbietilpības aprēķina metodikai. Līguma summas samazinājums šādā gadījumā neattiecas uz faktiski veiktajiem darbiem, piemēram, sistēmanalīzi.*
- *gadījumā, ja stājas spēkā jauni normatīvie akti vai tiek izdarīti grozījumi esošajos normatīvajos aktos, kas regulē ERAF projektu īstenošanu, valsts budžeta finansējuma izlietošanu, Līgumcenu piemērojamās nodokļu likmes, Sistēmas funkcionalitāti u.c. normatīvie akti, kas ietekmē Līguma izpildi. Šajā apakšpunktā minētajos gadījumos Līguma grozījumi tiek izdarīti tikai tādā apjomā, kā to paredz normatīvie akti, pie tam līguma summa netiek palielināta. Ja grozījumu rezultātā samazinājusies Piegādātāja darbietilpība, atbilstoši jāparedz līguma*

summas samazinājums;

- *Līguma termiņi pagarināmi gadījumā, ja no Piegādātāja neatkarīgu apstākļu dēļ (tajā skaitā, saistīto informācijas sistēmu, kuru izstrādātāji ir trešās personas izstrādes kavējumu dēļ, gadījumā, ja tehniskajā specifikācijā norādītā, no citām informācijas sistēmām, kuru izstrādātāji ir trešās personas, saņemamā informācija nav pieejama, nav pieejama programmatūra pakalpojumu publicēšanai) nav iespējams salīgtajā termiņā veikt darbus. Gadījumā, ja Piegādātājam nav iespējams veikt darbus no Piegādātāja neatkarīgu apstākļu dēļ, Piegādātājam ir pienākums ne vēlāk kā vienas darba dienas laikā informēt par šādu apstākļu eksistenci un iesniegt pierādījumus par šādu apstākļu ietekmi uz Piegādātāja iespējām pildīt savas saistības. Šādā gadījumā līguma izpildes termiņš tiek pagarināts par laiku, kāds bijis nepieciešams, lai novērstu neatbilstību Pasūtītāja piegādes sfērā un, izņēmuma gadījumā, papildus par laiku, kurš nepieciešams, lai Piegādātājs varētu nodrošināt līguma izpildes turpināšanu”.*

Ja pasūtītājs vēlas atrunāt iespēju atteikties no atsevišķām pozīcijām, jāatrunā, kuras konkrētas pozīcijas un kādu iemeslu dēļ varētu netikt realizētas.

Lai izvairītos no iespējamiem pārmetumiem par līguma būtisku grozījumu veikšanu pretēji Publisko iepirkumu likuma noteikumiem, rekomendējam līguma grozījumiem pievienot preambulu, kurā izklāstīti līguma grozīšanas faktiskie apstākļi.

Kā īpašs līguma grozījumu veids ir līguma izpildē iesaistītā personāla vai apakšuzņēmēju maiņa. Iepirkuma procedūrā izraudzītā Pretendenta personālu, kuru tas iesaistījis iepirkuma līguma izpildē, par kuru sniedzis informāciju pasūtītājam un kura kvalifikācijas atbilstību izvirzītajām prasībām pasūtītājs ir vērtējis un atzinis par atbilstošiem, kā arī apakšuzņēmējus, uz kuru iespējām iepirkuma procedūrā izraudzītais Pretendents balstījies, lai apliecinātu savas kvalifikācijas atbilstību paziņojumā par līgumu un iepirkuma procedūras dokumentos noteiktajām prasībām vai kuriem nodotais darbu apjoms (ieskaitot apakšuzņēmēju apakšuzņēmējus un saistītās personas) ir vismaz 20% (divdesmit procenti) no kopējās līgumcenas, pēc iepirkuma līguma noslēgšanas drīkst nomainīt tikai ar pasūtītāja rakstveida piekrišanu, ievērojot Publisko iepirkumu likuma 68.pantā paredzētos nosacījumus.

Praksē šādi gadījumi nav retums – bieži kvalifikācijas apliecināšanai tiek norādīti darbinieki, kuri faktiski neiesaistās līguma izpildē vai to iesaiste ir minimāla. Lai pasūtītājs varētu objektīvi novērtēt, vai līguma izpildē ir iesaistīti atbilstošas kvalifikācijas speciālisti, iespējams līgumā paredzēt dažādas pārbaudes, kā arī noteikti minimālo speciālista iesaistes apjomu (piemēram, ½ slodze izstrādes laikā), kā arī noteikt Piegādātāja atbildību gadījumā, ja līguma izpildē netiek nodarbināti nepieciešamās kvalifikācijas darbinieki.

8.8 Līgumsodi un zaudējumi

Līgumsodi var tikt piemēroti par saistību neizpildi vai nepienācīgu izpildi – proti, saskaņā ar Civillikuma 1691. līgumsods ir uzņemto saistību pastiprinājums Jāņem vērā, ka jebkura līgumsoda piemērošanas pamats var būt tikai saistītās puses vaina, nevar piemērot līgumsodus par apstākļiem, kuri nav atkarīgi no līdzēja (piemēram, nebūs pamatota pretenzija par sistēmas nepieejamību, ja tās cēlonis ir telekomunikāciju kļūda, kura ir ārpus piegādātāja kontroles). Saskaņā ar Civillikuma grozījumiem, kuri stājušies spēkā ar 2014.gada 1.janvāri, līgumsoda par saistību nepienācīgu izpildi vai neizpildīšanu īstā laikā apmērs ir aprobežots ar 10% no galvenā parāda summas.

Līgumsodi par sistēmas darbības parametru nenodrošināšanu ir nosakāmi un piemērojami gadījumā, ja šādas prasības ir izvirzītas tehniskajā specifikācijā un pasūtītājam ir pieejams veids, kā šādas atkāpes fiksēt. Gadījumā, ja sistēmas darbības parametri, piemēram,

pieejamība vai atbildes laiks ir definēti kā vērtēšanas kritēriji, tad šādu līgumsodu iekļaušana līguma projektā ir obligāta, pretējā gadījumā saņemtie tehniskie piedāvājumi šajā sadaļā būs nereāli. Līdzīgi ir ar līgumsodu par termiņa neizpildi, ja izpildes termiņš ir viens no vērtēšanas kritērijiem.

Līgumsodiem ir jābūt samērīgiem, respektīvi, saistību izpildes nokavējuma gadījumā jābūt līdzvērtīgam atbildības apmēram.

Ir fakts, ka informācijas tehnoloģiju ražotāji būtiski ierobežo savu atbildību. Tas attiecas gan uz programmatūru (parasti lietotājs nevar lejupielādēt programmatūru neakceptējot ražotāja noteikumus), gan aparatūru. Viss ko ražotājs uzņemas ir labot kļūdas vai nomainīt bojāto ierīci garantijas laikā (parasti negarantējot nekādus termiņus). Šī prakse balstās uz pamatotu pieņēmumu, ka jebkurā programmatūrā ir kļūdas.

Tādējādi Pasūtītājam jāreķinās ar to, ka Informācijas tehnoloģiju projektā var gadīties, ka Izpildītājs principā nevar novērst kļūdas (nemaz nerunājot par konkrētiem termiņiem), ja tās saistītas ar trešo pušu ražotāju produktiem.

Savukārt, saskaņā ar Civillikuma 1770. pantu zaudējums ir mantiski novērtējams pametums. Proti, nodarītie zaudējumi teorētiski var būtiski pārsniegt kā līgumsodu, tā arī Izpildītāja peļņu. Līdz ar ko, ja Pasūtītājs vēlas, lai Izpildītājs atbildētu par visiem iespējamajiem zaudējumiem, kas varētu rasties tā piegādāto nodevumu izmantošanas rezultātā (neatrunājot Informācijas tehnoloģiju projektos pieņemtos zaudējumu atlīdzības ierobežojumus, par „Izpildītāja rupju neuzmanību vai ļaunu nolūku” un neierobežojot Izpildītāja atbildības maksimālo apmēru), tad pastāv risks, ka vairums lielāko pretendentu nevarēs piedalīties iepirkumā, jo, saskaņā ar uzņēmuma iekšējiem noteikumiem, nevar uzņemties iespējamās neprognozējamās saistības.

Tādēļ, lai nodrošinātu saimnieciski izdevīgākus iepirkuma rezultātus, ieteicams detalizētāk aprakstīt nodevumu akceptēšanas kritērijus, kvalitātes kontroli un paredzēt sankcijas par konkrētiem zemas kvalitātes nodevumiem, nekā vienkārši paplašināt pretendentu atbildības sfēru.

8.9 Garantijas

Garantija ir piegādātāja pienākums bez maksas novērst atklātās piegādātās programmatūras neatbilstības tehniskajai specifikācijai un citai prasību dokumentācijai, par kuru puses ir iepriekš vienojušās trūkumus. Garantijas saistību piemērošanas obligāts priekšnoteikums ir piegādātāja vaina vai neuzmanība, līdz ar to nav pamatoti attiecināt garantijas saistības uz gadījumiem, kuros programmatūras kļūda ir radusies pasūtītāja personāla kļūdu dēļ (piemēram, nekorekti sistēmas uzstādījumi, nekorekti ievadīti dati utt.).

Tāpat garantijas saistības neattiecas uz gadījumiem, kad piegādātājs pildījis pasūtītāja norādījumus (pielietojot ūdenskrituma metodi šis ir galvenais pasūtītāja risks). Tomēr priekšnoteikums garantijas saistību neattiecināšanai ir pierādījumi, ka piegādātājs ir brīdinājis pasūtītāju par iespējamām negatīvām sekām, kuras var izsaukt pasūtītāja pieprasītais risinājums. Ja piegādātājs pasūtītāju nav brīdinājis, tad jautājums par atbildību ir vismaz diskutējams (ja piegādātājs var pierādīt, ka nav zinājis un viņam nebija jāzina par iespējamo risku), pretējā gadījumā piegādātājs būs vainojams vieglā neuzmanībā.

Garantijas saistības attiecas arī uz tādiem programmatūras darbības traucējumiem, kuri radušies trešās puses programmatūras kļūdas dēļ, ja piegādātājs šādu programmatūru piegādājis un iekļāvis savā piedāvājumā kā atbilstošu pasūtījuma izpildei, jo piegādātājam kā speciālistam ir jāpiedāvā profesionāls risinājums, tomēr nevar pieprasīt, lai noteiktajā termiņā piegādātājs novērst slēgta standartprodukta kļūdas. Ja konkrētas trešās puses programmatūras izmantošana ir bijusi paredzēta tehniskajā specifikācijā, atbildība par šāda produkta kļūdām ir pasūtītāja pusē.

8.10 Projekta pārvaldība

Projekta pārvaldības plāns parasti izriet no Pasūtītāja prasībām un Izpildītāja piedāvājuma, tajā skaitā – piedāvātā laika grafika. Tomēr piedāvātais laika grafiks bieži ir novecojis jau sastādīšanas brīdī, bet Pasūtītāja prasības projekta organizācijai un Izpildītāja piedāvājums var būt nehomogēns vai nenosegt visus informācijas tehnoloģiju projekta aspektus, līdz ar to viena no rekomendējamām pieejām ir pēc līguma noslēgšanas un sākotnējās iepirkuma priekšmeta izpētes saskaņot un apstiprināt projekta pārvaldības plānu, kurš satur pārvaldības elementus, par kuriem puses vienojušās.

Piemērs projekta pārvaldības plāna saturam varētu būt sekojošs:

1. Sistēmas izstrādes un ieviešanas pieeja
2. Projekta apjoma vadība
- 2.1. Projekta organizatoriskais apjoms
- 2.2. Nodevumu un finanšu plāns
- 2.3. Projekta finanšu plūsma
- 2.4. Projekta izmaiņu vadība
3. Iesaistītās puses, to plānoto iesaistes apjomu un atbildību
4. Resursu vadība
5. Projekta riski
- 5.1. Identificēšana un novērtēšana
- 5.2. Pārraudzības process
6. Kvalitātes pārvaldība
- 6.1. Kvalitātes nodrošināšana
- 6.2. Kvalitātes kontrole
7. Komunikācijas vadība
8. Tehniskā atbalsta procedūra
9. Kalendārais plāns.

9 Līgumi un vispārīgās vienošanās, izmantojot Agile metodiku

Lūdzam ņemt vērā, ka šajā sadaļā ir aprakstītas tikai specifiskie aspekti, pielietojot Agile metodiku, jāņem vērā arī iepriekšējā sadaļā norādītais.

9.1 Līguma priekšmets

Līdzīgi, kā pielietojot ūdenskrituma metodiku, līguma priekšmets ir tehniskajā specifikācijā norādīto pakalpojumu sniegšana, atbilstoši iesniegtajam tehniskajam piedāvājumam. Tomēr šajā gadījumā ir būtiski ņemt vērā, ka līguma priekšmets nav pilnīgi precīzi noteikts, līdz ar to būtiskākais jautājums ir darbu veikšanas metodika.

9.2 Darbu veikšanas metodika

Darbu veikšanas metodika var tikt veidota kā atsevišķa līguma sadaļa, bet to var iekļaut arī līguma priekšmeta sadaļā.

Piemērs metodikas aprakstam:

- 1) Izstrādes aktivitātes tiek uzsākta četrpadsmit (14) kalendāro dienu laikā, skaitot no Līguma spēkā stāšanās dienas, Izpildītājam ar Pasūtītāja pārstāvjiem saskaņojot Tehniskās specifikācijas prasību realizācijas plānu, kas tiek sastādīts atbilstoši Tehniskajā piedāvājumā iesniegtajam Pretendenta sākotnējam (indikatīvajam) Līguma izpildes plānam.

- 2) Izpildītājs intervijās ar Pasūtītāja pārstāvjiem saskaņo katru Līguma izpildes kārtu, nosakot konkrētu sniedzamo Pakalpojumu un, ja nepieciešams, izpildes kārtu sadala posmos (turpmāk arī – sprintos) un nosaka katrā posmā sniedzamos Pakalpojumus vai realizējamās funkcionalitātes aprakstus (turpmāk arī – lietotāju stāstus), plānoto prasību izpildes prioritātes, sarežģītību un darbietilpību. Intervijas protokolē Izpildītājs. Protokolu Pasūtītājs saskaņo vai sniedz iebildumus par to piecu (5) darba dienu laikā.
- 3) Pirms katras Līguma izpildes kārtas Izpildītājs iesniedz apstiprināšanai kārtas izpildes plānu, norādot:
 - a. kārtas sadalījumu posmos jeb sprintos;
 - b. katra sprinta uzsākšanas, nepieciešamo sanāksmju, sprinta izpildes, sprinta piegādes, sprinta apstiprināšanas un citu sprinta darbību laika grafiku ar noteiktu sprinta pabeigšanas termiņu;
 - c. katra sprinta realizācijā iesaistīto Pasūtītāja darbinieku sarakstu un noslodzes plānu, ņemot vērā, ka Pasūtītāja darbinieki projekta realizācijā var būt pieejami ne vairāk, kā __ stundas nedēļā;
 - d. katrā sprintā realizējamo lietotāju stāstu sarakstu, darbietilpības novērtējumu un sprinta nodevuma finanšu novērtējumu;
 - e. katra sprinta un visas izpildāmās kārtas testa piemērus un testēšanai nepieciešamo lietotāju apmācības veidu un apjomu;
 - f. katra sprinta un visas izpildāmās kārtas lietotāju apmācības veidu, apmācību apjomu un apmācību norisi;
 - g. citu informāciju, atbilstoši Izpildītāja tehniskajā piedāvājumā iesniegtās projekta realizācijas metodikas detalizētajam aprakstam (Agile SCRUM metodikas adaptācijai konkrēta Līguma izpildei).
- 4) Katras turpmākās Līguma izpildes kārtas saskaņošana un Līguma izpildes plāna atjaunošana notiek atbilstoši Līguma 1.-3. punktam (numerācija attiecas uz piemēru) četrpadsmit (14) kalendāro dienu laikā pēc iepriekšējās Līguma izpildes kārtas apstiprināšanas, vai Pusēm rakstveidā vienojoties par citu Līguma izpildes kārtas saskaņošanas termiņu.
- 5) Līguma izpildes kārtas plānu un plāna grozījumus Puses apstiprina vai noraida 5 (piecu) darba dienu laikā.
- 6) Līguma izpildes plānā norādītajā termiņā Izpildītājs izstrādā saskaņoto funkcionalitāti.
- 7) Atbilstoši Izpildītāja Tehniskajā piedāvājumā iesniegtās Līguma izpildes metodikas detalizētajam aprakstam (Agile SCRUM metodikas adaptācijai konkrēta Līguma izpildei) tiek organizēta izstrādātās funkcionalitātes prototipa (turpmāk – prototips) novērtēšanas sanāksme. Prototipa novērtēšanas sanāksmē Pasūtītājs precizē nepieciešamo funkcionalitāti un/vai lietojamības prasības. Prototipa novērtēšanas sanāksmes protokolē Izpildītājs. Protokolu Pasūtītājs saskaņo vai sniedz iebildumus par to piecu (5) darba dienu laikā.
- 8) Pēc prototipa saskaņošanas sanāksmes protokolā atrunāto papildinājumu izstrādes Izpildītājs iesniedz apstiprināšanai sprinta nodevumus programmatūras laidiena veidā, kam pievienoti testēšanas scenāriji.
- 9) Programmatūras laidiena uzstādīšanu Pasūtītāja testa vidē, atbilstoši uzstādīšanas rokasgrāmatai, nodrošina Pasūtītājs. Ja uzstādīšanas procesā rodas grūtības, tad Izpildītājam ir pienākums sniegt atbalstu uzstādīšanas procedūrā. Ja programmatūras laidiena uzstādīšana Pasūtītāja testa vidē neizdodas, tad Izpildītājam ir jāpārstrādā sprinta nodevumi un jāiesniedz tie atkārtoti.
- 10) Katra sprinta ietvaros piegādāto funkcionalitāti Pasūtītājs testē atbilstoši sprinta izpildes plānā saskaņotajam termiņam.

- 11) Ja programmatūras papildinājumu vai izmaiņu uzstādīšana Pasūtītāja testa vidē sākotnēji bija nesekmīga, testēšana var tikt uzsākta 3 (trīs) darba dienu laikā pēc veiksmīgas programmatūras papildinājumu vai izmaiņu uzstādīšanas, ja Puses nevienojas citādi.
- 12) Testēšanas rezultātā:
 - a. Pasūtītājs apstiprina sprinta nodevumus, ja ir realizēta saskaņotā funkcionalitāte;
 - b. Pasūtītājs neapstiprina sprinta nodevumus, ja nav realizēta saskaņotā funkcionalitāte (nepilnības Izpildītājs novērš uz sava rēķina);
 - c. Pasūtītājs pieprasa izmaiņas sprinta nodevumos, ja nepieciešama papildu funkcionalitāte, kas Izpildītājam nav tikusi paredzēta attiecīgajā sprinta nodevumā. Šādā gadījumā Puses vienojas par papildu funkcionalitātes apjomu, finanšu ietekmi un tās iekļaušanu nākamajā sprinta nodevumā.
- 13) Sprinta nodevumu apstiprināšana attiecībā uz tajā pilnībā realizēto funkcionalitāti ir uzskatāma par konkrētajā sprinta nodevumā iekļauto funkcionālo un lietojamības prasību apstiprināšanu.

9.3 Apmaksas noteikumi

Gadījumā, ja iepirkuma dokumentācijā prasīts iesniegt darbietilpības novērtējumu, iespējams apmaksāt katra ieviestā posma darbus pēc to faktiskās darbietilpības. Gadījumā, ja finanšu piedāvājumā prasīts novērtēt konkrētu darbu apjomu, apmaksu vēlamā veikt pēc katra sistēmas posma (strādājošās funkcionalitātes) ieviešanas produkcijas vidē, saglabājot Pasūtītāja rezervi, kura tiek izmaksāta pie visas līguma apjoma izpildes.

10 Pēcvārds

Piemērojot šīs vadlīnijas, jāņem vērā, ka prakse un normatīvie akti publisko iepirkumu jomā nepārtraukti attīstās, tādēļ izmantojot šīs vadlīnijas, lūdzu, pārliecinieties, vai normatīvie akti, kuri norādīti šo vadlīniju priekšvārdā, kā arī tekstā, ir aktuāli. Jāņem vērā, ka līdz 2016.gada 18.aprīlim Latvijas likumdošanā jāpārņem normas, kuras izriet no 2014.gada 26.februāra Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvas Nr. 2014/24/ES „Par iepirkumiem”. Ņemot vērā dinamisko normatīvo aktu attīstību, kā arī judikatūras attīstību, LIKTA ir paredzējusi vismaz reizi gadā aktualizēt šīs vadlīnijas pēc normatīvo aktu izmaiņām, kā arī, ņemot vērā jaunāko iesniegumu izskatīšanas praksi un uzraugošo iestāžu atzinumus. Lai šīs vadlīnijas būtu „dzīvs” dokuments, lūdzam Jūs informēt LIKTA par problēmām, kuras, Jūsaprāt, nav pietiekami detalizēti izvērtētas, kā arī par jaunu tiesību normu piemērošanas praksi, nosūtot jautājumus vai papildinformāciju uz elektroniskā pasta adresi office@likta.lv. Konsultācijas par vadlīniju piemērošanu vai interpretāciju: ainars.biders@gmail.com.

Atsaucoties uz šīm vadlīnijām, lūdzam ievietot norādes uz autora mantiskajām tiesībām:
© LIKTA, 2012 - 2014 un uz vadlīniju izstrādātāja personiskajām autora tiesībām: © Ainars Biders, 2012- 2014.